

AL-HOLIN SUOMALAPSET EDUSKUNNAN TÄYS- ISTUNTOPUHEENVUOROISSA

Julia Sämpi
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Tekijä Julia Sämpi	
Työn nimi Al-Holin suomalaislapset eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Marraskuu 2020	Sivumäärä 113 sivua + 1 liite
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten kansanedustajat puhuvat eduskunnan täysistunnoissa al-Holin pakolaisleirillä elävistä lapsista. Lisäksi tarkoituksena on tarkastella sitä, miten puheenvuorot suhteutuvat lapsen oikeuksiin ja miten hallitus- ja oppositionäkökulmat näyttäytyvät puheenvuoroissa.</p> <p>Tutkimuksen aineisto koostuu kolmesta täysistunnosta, joissa käsitellään al-Holin lasten tilannetta. Koska tarkastelun kohteena on poliittinen puhe, on tutkimus poliittisen retoriikan tutkimusta. Aineiston analysoinnissa hyödynnän retoriikan alueelta Stephen Toulminin argumentin analysoinnin viitekehystä.</p> <p>Tutkimus sitoutuu ihmisoikeusperustaisen sosiaalityön perinteeseen. Eduskunnan työ on oikeudellista työtä, joten on perusteltua tarkastella täysistuntopuheita ihmisoikeusperspektiivistä. Koska tutkimuksen keskiössä ovat lapset, on YK:n lapsen oikeuksien sopimus tutkimuksen kannalta keskeinen. Aineiston analysoinnissa käytän apuna lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkari- sen sekä ihmisoikeusprofessori Martin Scheininin kannanottoja al-Holilla elävien lasten oikeuksiin liittyen.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että puhe al-Holin lapsista on moninaista. Tahtotila auttaa lapsia korostuu, mutta lasten auttamisen mahdollisiksi esteiksi nousee useita tekijöitä. Osa puheesta on lapsen oikeuksien näkökulmasta ongelmallista, mutta osa puheesta näyttäytyy lapsen oikeuksien sopimuksen valossa myönteiseltä. Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että lapsen oikeuksien toteutumisessa ja niihin suhtautumisessa on Suomessa vielä kehitettävää. Jotta yhteiskuntamme olisi valmis toimimaan lapsen oikeudet ensisijaisesti huomioiden, tulisi tätä varten olla olemassa keinot, resurssit ja lapsen oikeuksia edistävä ilmapiiri.</p>	
Asiasanat al-Hol, eduskunta, retoriikka, lapsen oikeudet, sosiaalityö, ihmisoikeusperustaisuus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

KUVIOT

KUVIO 1	Eduskunnan voimasuhteet kaudella 2019-2023.	44
KUVIO 2	Aineiston analysointi.	47

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Hallituspuolueiden puheiden määrä.	45
TAULUKKO 2	Oppositioapuolueiden puheiden määrä.	46
TAULUKKO 3	Aineistolainaus, hallitus.	55
TAULUKKO 4	Aineistolainaus, oppositio.	55
TAULUKKO 5	Aineistolainaus, hallitus.	56
TAULUKKO 6	Aineistolainaus, hallitus.	58
TAULUKKO 7	Aineistolainaus, oppositio.	59
TAULUKKO 8	Aineistolainaus, oppositio.	59
TAULUKKO 9	Aineistolainaus, oppositio.	60
TAULUKKO 10	Aineistolainaus, oppositio.	61
TAULUKKO 11	Aineistolainaus, oppositio.	62
TAULUKKO 12	Aineistolainaus, oppositio.	63
TAULUKKO 13	Aineistolainaus, oppositio.	64
TAULUKKO 14	Aineistolainaus, hallitus.	65
TAULUKKO 15	Aineistolainaus, hallitus.	66
TAULUKKO 16	Aineistolainaus, hallitus.	67
TAULUKKO 17	Aineistolainaus, oppositio.	68
TAULUKKO 18	Aineistolainaus, oppositio.	69
TAULUKKO 19	Aineistolainaus, oppositio.	70
TAULUKKO 20	Aineistolainaus, hallitus.	71
TAULUKKO 21	Aineistolainaus, hallitus.	72
TAULUKKO 22	Aineistolainaus, oppositio.	73
TAULUKKO 23	Aineistolainaus, hallitus.	75
TAULUKKO 24	Aineistolainaus, oppositio.	76
TAULUKKO 25	Aineistolainaus, hallitus.	76
TAULUKKO 26	Aineistolainaus, hallitus.	78
TAULUKKO 27	Aineistolainaus, oppositio.	79
TAULUKKO 28	Aineistolainaus, oppositio.	82
TAULUKKO 29	Aineistolainaus, hallitus.	83
TAULUKKO 30	Aineistolainaus, hallitus.	86
TAULUKKO 31	Aineistolainaus, hallitus.	88
TAULUKKO 32	Aineistolainaus, oppositio.	89

TAULUKKO 33	Aineistolainaus, oppositio.	91
TAULUKKO 34	Aineistolainaus, hallitus.	93
TAULUKKO 35	Aineistolainaus, hallitus.	94
TAULUKKO 36	Aineistolainaus, hallitus.	96

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	5
2.1	Lähi-idän levottomuudet Isisin taustalla.....	5
2.2	Al-Holin pakolaisleiri	12
2.3	Suomalainen keskustelu al-Holin ympärillä.....	13
3	AIKAISEMPI TUTKIMUS AL-HOLIN PAKOLAISLEIRIN LAPSISTA	16
4	IHMISOIKEUDET JA IHMISOIKEUSPERUSTAINEN SOSIAALITYÖ	21
4.1	Ihmisoikeudet	21
4.2	Lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittava luonne	24
4.3	Ihmisoikeusperustainen sosiaalityö	29
5	POLIITTISEN RETORIIKAN TUTKIMUS.....	33
5.1	Retoriikka terminä ja traditiona	33
5.2	Argumentin analysoinnin viitekehys.....	36
5.3	Parlamentaarinen retoriikka.....	38
5.4	Hallitus- ja oppositionäkökulmat täysistunnossa	39
6	TUTKIMUKSEN KULKU.....	42
6.1	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite.....	42
6.2	Eduskunnan täysistunnot tutkimuksen aineistona	43
6.3	Aineiston analysointi.....	46
6.4	Tutkimuseettiset näkökohdat.....	49
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	54
7.1	Täysistuntopuhe lapsista	54
7.1.1	Puhe lasten auttamisesta	54
7.1.2	Puhe turvallisuudesta	65
7.1.3	Puhe lapsista ja ihmisoikeuksista.....	72
7.1.4	Puhe lapsista ja eduskunnan toiminnasta	75
7.2	Puheen suhteutuminen lapsen oikeuksiin	79
7.2.1	Lasten auttaminen pois leiriltä	80
7.2.2	Lapsen etu.....	87
7.2.3	Lasten syrjimättömyys.....	90
7.2.4	Lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen.....	95
8	YHTEENVETO TUTKIMUSTULOKSISTA	98

9 POHDINTA.....101

LÄHTEET.....106

LIITTEET

Liite 1. Elina Pekkarisen ja Martin Scheininin kannanotot referoituna

1 JOHDANTO

Suomessa on puhuttu keväästä 2019 lähtien al-Holin pakolaisleirillä olevien suomalaisten lasten ja naisten tilanteesta. Suomalaiset naiset ovat päätyneet leirille matkustettuaan aiemmin Suomesta Syyrian ja Irakin taistelualueille, liittyttyään Isisin ”kalifaattiin” ja Isisin menetettyä viimeiset alueensa Syyriassa maaliskuussa 2019. Osa pakolaisleirillä olevista lapsista on matkustanut alueelle vanhempiansa mukana, ja osa heistä on syntynyt Syyriassa tai Irakissa. Suomessa keskustelua ovat herättäneet esimerkiksi kysymykset siitä, pitäisikö suomalaiset naiset ja lapset auttaa takaisin Suomeen, aiheuttaako leirillä olevien kotiuttaminen heidän Isis-taustansa vuoksi turvallisuushkan muille suomalaisille vai onko suurempi turvallisuushka jättää heidät al-Holille.

Kun joulukuussa 2019 luin uutisen, jossa kerrottiin joidenkin suomalaisten jakaneen internetiin kahta leiriltä kotiutettua orpolasta koskevia tappouhkauksia ja muuta negatiivissävytteistä sisältöä, sain ajatuksen tehdä gradun al-Holilla eläviin lapsiin liittyen. Sosiaalityön näkökulmasta on epäeettistä, kuinka jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevia lapsia pyritään tarkoituksellisesti haavoittamaan lisää. Vaikka puheet esimerkiksi tappouhkauksista eivät etenisi konkreettisiksi teoiksi, voivat puheet itsessään aiheuttaa pelkoa ja ahdistusta, sekä olla omiaan jatkamaan vihamielisyyden kierrettä. Sosiaalityön näkökulmasta on tärkeää ymmärtää yhteiskunnallisesti heikossa asemassa olevien ihmisten tilanteita. Siksi on tärkeää tuottaa tietoa siitä, mikä huono-osaisuutta luo ja ylläpitää. Tähän liittyy myös se, miten aiheesta puhutaan.

Tutkielmassani tarkastelun kohteena on poliittinen puhe, sillä tarkastelen eduskunnan täysistuntopuheenvuoroja al-Holin pakolaisleirillä oleviin lapsiin liittyen. 17.12.2019 pidetyssä täysistunnossa al-Holin tilanne oli merkittävästi esillä. Kyseinen täysistunto keräsi paljon huomiota myös yhteiskunnallisessa keskustelussa. Al-Holin tilannetta on käsitelty muissakin täysistunnoissa, joista 27.6.2019 ja 12.12.2019 täysistuntojen al-Holia koskevat kokonaisuudet valikoituivat tämän tutkimuksen aineistoon. Kansanedustajat vaikuttavat poliittiseen päätöksentekoon, ja näkyvän asemansa vuoksi heillä on erityinen mahdollisuus vaikuttaa myös yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja ilmapiiriin. Sen vuoksi on kiinnostavaa

tarkastella sitä, millaista puhetta eduskunnassa tuotetaan al-Holilla eläviin, monin tavoin heikossa asemassa oleviin lapsiin liittyen.

Al-Holin leirillä elävillä suomalaisilla on todettu olevan yhteyksiä äärijärjestö Isisiin. Kun Isis menetti maaliskuussa 2019 viimeisen linnakkeensa, Baghouzin, sen asukkaat siirrettiin Koillis-Syyriassa sijaitsevalle al-Holin pakolaisleirille. (Yle 20.4.2020a.) Toukokuussa 2019 al-Holin leirillä raportoitiin asuvan yli 73 000 ihmistä, joista 64 000 oli saapunut sinne joulukuun 2018 jälkeen (OCHA 2019a). Leirin vartioidulla alueella elää noin 20 000 naista ja lasta, jotka ovat entisten Isis-taistelijoiden perheenjäseniä. Heistä yli 10 000 on ulkomailta. Tässä joukossa ovat myös leirille päätyneet suomalaiset, joita on enimmillään raportoitu elävän leirillä 11 naista ja 33 lasta. (20.4.2020a.) Suomalaisen osalta tilanne on tällä hetkellä se, että leiriltä on valtion avustuksella kotiutettu Suomeen kaksi orpolasta, ja lisäksi leiriltä on paennut muutamia äitejä lapsineen (Yle 31.5.2020; Yle 1.8.2020).

Olosuhteet leirillä ovat monilta osin puutteelliset. Yle (16.1.2020) kertoo, että al-Holin leirillä toimivan Kurdien Punainen Puolikuu -järjestön mukaan leirillä kuoli vuoden 2019 aikana ainakin 517 ihmistä, joista 371 oli lapsia. Kuolemat liittyivät pääasiallisesti aliravitsemukseen, kylmyyden aiheuttamaan hypotermiaan sekä puutteelliseen terveydenhuoltoon etenkin vastasyntyneiden kohdalla. (emt.)

Tutkielmassani haluan kääntää huomion nimenomaan lapsiin siksi, että lapset ovat aikuisia heikommassa asemassa. Lasten toimintamahdollisuudet ovat aikuisia rajatummat. Lapsilla on myös kehitystasonsa, valmiuksiensa ja rajatun oikeustoimikelpoisuutensa vuoksi aikuisia suurempi riski päätyä ihmisoikeusloukkausten kohteiksi (Hakalehto 2018, 429-430). Koska sosiaalityön perustaa ovat yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ja ihmisoikeudet, on tärkeää kääntää huomio heihin, joiden elämässä on näiden toteutumisessa puutteita. Se, miten eduskunnassa puhutaan monin tavoin heikossa asemassa olevista lapsista, voi kertoa jotain yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden sekä ihmisoikeuksien toteutumisen tasosta.

Eduskunnan valvoessa hallitusta ja hallintoa, on sen toiminta sekä poliittista että oikeudellista (Eduskunta a). Koska eduskunnan työhön liittyy oikeudellinen ulottuvuus, on perusteltua tarkastella al-Holin lapsia koskevia täysistuntopuheenvuoroja ihmisoikeudellisesta perspektiivistä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sitä, miten kansanedustajat puhuvat al-Holilla elävistä lapsista ja miten puhe näyttäytyy ihmisoikeudellisessa valossa. Koska tutkimuksen keskiössä ovat lapset, tarkastelen täysistuntopuheenvuorojen suhteutumista erityisesti lapsen oikeuksiin. Analyysin apuna tarkastelen lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarisen sekä ihmisoikeusprofessori Martin Scheininin tiedotusvälineille esittämiä näkemyksiä ja tulkintoja al-Holin lasten tilanteesta.

Tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat se, miten al-Holin leirillä olevista lapsista puhutaan eduskunnan täysistunnoissa, miten hallitus- ja oppositionäkökulma näkyvät puheenvuoroissa ja miten puhe näyttäytyy lapsen oikeuksien sopimuksen valossa.

Näitä kysymyksiä ei voi tarkastella irrallaan parlamentaariseen retoriikkaan, joten olen valinnut tutkimuksen metodiksi poliittisen retoriikan. Aineiston analyysimenetelmänä toimii Stephen Toulminin argumentin analysoinnin viitekehys, joka tarjoaa käytännöllisen välineen poliittisen puheen analysointiin (Puro 2005, 138). Parlamentaarinen retoriikka on oma retoriikan tyylinä, johon politiikan tutkija Kari Palosen (2011, 13) mukaan liittyy olennaisesti asioiden tarkastelu vastakkaisista näkökulmista, sekä väittely eri näkökulmien vastustajien ja puolustajien välillä. Tämän parlamentaariseen retoriikkaan liittyvän asetelman vuoksi eduskunnan täysistunnoissa näkyy usein vahvasti jako hallitukseen ja oppositioon, jotka edustavat poliittisen keskustelun eri osapuolia. Sen vuoksi tarkastelen yhtenä osana tätä tutkimusta sitä, miten hallitus- ja oppositioasetelma näyttäytyy al-Holin lapsiin liittyvässä keskustelussa.

Tutkielma etenee siten, että seuraavassa luvussa taustoitan tutkimusta avaamalla Syyrian ja Irakin historiaa. Alueen historialla on ollut iso merkitys Syyrian ja Irakin viime vuosien epävakaiseen tilanteeseen. Tämän epävakauden perustalle on syntynyt useita äärijärjestöjä, kuten Irakin ja Syyrian islamilainen valtio Isis. Luvussa avaam myös Isisin syntyhistoriaa sekä järjestön toimintaa. Lopuksi kerron al-Holin pakolaisleiristä sekä keskustelusta, jota Suomessa on käyty al-Holin ympärillä.

Kolmannessa luvussa esittelen al-Holin lapsiin kytkeytyvää aiempaa tutkimusta. Suoraan al-Holiin liittyvää tutkimusta ei ole vielä ehtinyt ilmestyä paljoa, mutta jo olemassa oleva tutkimus on tämän tutkimuksen kannalta tärkeää.

Neljännessä luvussa avaam ihmisoikeusajattelun perustaa. Koska tutkimuksen keskiössä ovat lapset, avaam luvussa myös lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöä, toteuttamista ja valvontaa. Viimeisenä neljännessä luvussa kerron, mitä on ihmisoikeusperustainen sosiaalityö. Tutkimukseni sitoutuu ihmisoikeusperustaisen sosiaalityön perinteeseen, joten tutkimuksen kannalta on keskeistä ymmärtää, mitä ihmisoikeusperustaisella sosiaalityöllä tarkoitetaan.

Viidennessä luvussa avaam poliittisen retoriikan tutkimusta. Avaam retoriikkaa terminä ja traditiona. Kerron, mikä on Toulminin argumentin analysoinnin viitekehys ja miten hyödynnän sitä tämän tutkimuksen aineiston analysoinnissa. Luvussa kerron myös, mitä on parlamentaarinen retoriikka ja miten hallitus- ja oppositionäkökulmat tyypillisesti näyttäytyvät eduskuntakeskusteluissa.

Kuudennessa luvussa esittelen tutkimuksen kulkua. Tutkimuskysymysten lisäksi esittelen tarkemmin tutkimuksen tarkoitusta ja tavoitetta. Kerron

tutkimuksen aineistosta ja sen valitsemisen perusteista. Kerron, miten aineiston analysointi tapahtuu. Luvun loppuun pohdin tutkimuksen eettisiä näkökohtia.

Seitsemännessä luvussa esittelen tutkimustuloksia. Luvun 7.1 alaluvuissa vastaan kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli siihen, miten kansanedustajat puhuvat al-Holin pakolaisleirillä olevista lapsista ja miten hallitus- ja oppositionäkökulmat puheessa näyttäytyvät. Luvun 7.2 alaluvuissa vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseen eli siihen, miten täysistuntopuhe näyttäytyy lapsen oikeuksien valossa. Rinnalla kuljetan edelleen hallitus-oppositio - näkökulmien tarkastelua.

Kahdeksannessa luvussa vedän tutkimuksen tulokset yhteen. Yhdeksännessä luvussa pohdin tulosten merkitystä sekä sosiaalityön näkökulmasta että laajemmin yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Tutkielman lopusta löytyvät lähdeluettelo sekä liitteet.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Tässä luvussa taustoitan tutkimusta kertomalla Lähi-idässä sijaitsevien Syyrian ja Irakin historioista, jotka ovat vaikuttaneet myös alueen nykyisten levottomuuksien syntyyn ja olemukseen. Myös terroristijärjestö Isisin olemassaolon ja toiminnan perustat ovat monin tavoin Syyrian ja Irakin yhteiskunnallisissa rakenteissa. Perustelen laajahkoa Lähi-idän kuvausta sillä, että tuon sen avulla esille historiallisiin syihin kietoutuvan nykytilanteen monimutkaisuuden. Luvussa 2.1 avaan Syyrian ja Irakin historiaa viimeisen sadan vuoden takaa. Tarkastelen maiden yhteiskunnallista kehittymistä, sekä eri väestö- ja uskontoryhmien asemaa. Kerron Isisin taustoista sekä toiminnasta. Luvussa 2.2 kerron al-Holin pakolaisleiristä. Luvussa 2.3 avaan lähtökohtia, joiden pohjalta Suomessa on al-Holin pakolaisleirin tiimoilta käyty julkista keskustelua.

2.1 Lähi-idän levottomuudet Isisin taustalla

Irakin ja Syyrian historiaa

Nykyisen Lähi-idän konfliktin taustoja voi lähteä tarkastelemaan ensimmäisen maailmansodan päättymisestä, osmani-imperiumin hajoamisesta ja Ranskan ja Iso-Britannian vuonna 1916 solmimasta Sykes–Picot -sopimuksesta, jossa perustettiin nykyisen Lähi-idän keinotekoiset rakenteet. Rajat vedettiin kansanryhmistä ja uskontokunnista välittämättä. Koko 1900-luvun Lähi-itää varjostivat monet vallankaappaukset, arabimaiden väliset ideologiset ja valtioiden väliset kiistat sekä Israelin ja Palestiinan konflikti. (Maiche 2015, 15-16.) Länsivaltojen vetämät rajat synnyttivät pitkäkestoisen ja hankalan prosessin, jossa Lähi-idän uudet ”kansallisvaltiot” ovat pyrkineet löytämään yhteisen, kestävästi identiteetin. Haasteiksi ovat usein muodostuneet uskonnollisten ja etnisten ryhmien väliset suhteet. (Juusola 2019, 134-135.)

Muiden Lähi-idän maiden tavoin sekä Irakin että Syyrian historia on ollut levoton. Osmani-imperiumin hajottua ensimmäisen maailmansodan jälkeen Syyriasta tehtiin vuonna 1920 kuningaskunta ja Ranskan mandaattivaltio. Vuosien aikana Syyria kapinoi vahvasti Ranskan mandaattia vastaan, ja vuonna 1946 maa pääsi juhlimaan itsenäisyyttään (Kerkkänen 2017, 28-29; 35; 41-64). Vuosien 1949 ja 1970 välillä Syyriassa tapahtui noin viisitoista vallankaappausyritystä. Tilanne maassa vakiintui vasta vuonna 1970 Baath-puoluetta edustavan Hafez al-Assadin kaapattua vallan itselleen. (Salehzadeh 2013, 1.) Hafez al-Assadin kuoltua vuonna 2000 valta siirtyi tämän pojalle Basharille (Jokinen 2020, 11; 17), joka hallitsee maassa edelleen. Al-Assadin suku kuuluu maan alaviittivähemmistöön, jotka tavallisesti luokitellaan shiiamuslimeihin (Jokinen 2020, 11-12).

Irak muuttui vuonna 1920 osmanien valtakunnan osasta Iso-Britannian mandaattialueeksi (Globalis 2015). Irakissa, jossa brittien mandaatti lakkasi vuonna 1932, tapahtui Syyrian tavoin useita vallankaappauksia. Vuonna 1958 vallankumouksen yhteydessä Iso-Britannian tukema irakilainen hallitsijasuku syrjäytettiin vallasta ja maasta tehtiin tasavalta. Kymmenen vuotta myöhemmin vallan otti sotilasvallankaappauksella sosialistinen Baath-puolue, jonka johtajaksi valittiin 70-luvun lopulla Saddam Hussein. Puolue oli sekulaari puolue, joka erotti valtion ja uskonnon selvästi toisistaan. Kuitenkin merkittävät poliittiset virat annettiin sunnimuslimeille, koska Hussein ja tämän lähipiiri kuuluivat sunneihin. Maan enemmistö eli shiiamuslimit, sekä kurdit jäivät korkeiden virkojen ulkopuolelle. (Globalis 2018.)

Juusolan (2019, 238) mukaan Lähi-idässä ovat 1970-luvulta lähtien uskontoon liittyvät identiteetit kasvattaneet merkitystään suhteessa sekulaariin nationalismiin. Sekä Irakissa että Syyriassa elää monia etnisiä ja uskonnollisia ryhmiä, ja maita varjostavat monenlaiset yhteentörmäykset eri ryhmittymien välillä. Juusolan (2019, 143) mukaan ennen vuonna 2011 alkanutta sisällissotaa Syyrian 23 miljoonasta asukkaasta noin kolme neljäsosaa oli sunnimuslimeja, reilu kymmenesosa alaviitteja, vajaa kymmenesosa kristittyjä ja loput druuseja ja muita pieniä vähemmistöjä. Irakin uskontokunnista enemmistöä edustavat shiiamuslimit. Lisäksi maassa elää sunnimuslimeja sekä muita pienempiä vähemmistöjä. (Globalis 2015.) Sekä Syyriassa että Irakissa elävistä etnisistä ryhmistä selvästi isoin ryhmä on arabit, joita on noin 70 prosenttia väestöstä. Arabien jälkeen toiseksi suurin etninen ryhmä on molemmissa maissa kurdit, ja lisäksi maissa elää muita pienempiä etnisiä ryhmiä. (Salehzadeh 2013, 10-13; Globalis 2015.)

Saddam Husseinin hallinnon kaatuminen Irakissa Yhdysvaltain hyökkäyksen seurauksena vuonna 2003 synnytti maahan valtatyhjiön, jota seurasivat sunnien ja shiiojen väliset valtataistelut sekä ääriliikkeiden vahvistuminen (Maiche 2015, 16). Kerkkäsen (2017) mukaan tuota tyhjiötä ei kukaan täyttänyt kunnolla. Yhdysvaltojen kouluttamat ja rahoittamat turvallisuusjoukot eivät kyenneet pitämään yllä järjestys-

tä poliittisen kaaoksen ja maan hajanaisuuden keskellä. Siksi terrorismia ja raakaa rikollisuutta käyttävät islamistiset ryhmät alkoivat saada alueella vahvaa jalansijaa. (emt., 320.)

Juusolan (2019) mukaan Saddam Husseinin hallinnon kaatumista pidetään monesti taitekohtana sektarianismin vahvistumisessa. Sektarianismilla tarkoitetaan yksilön tai ryhmän identiteetin määrittymistä ensisijaisesti tiettyyn uskontokuntaan kuulumisen perusteella. Sektariaaniseen identiteettiin ei välttämättä kuulu politiikkaa, mutta usein sektarianismilla tarkoitetaan nimenomaan uskontokuntaan pohjautuvan identiteetin politisoitumista, uskonnollisen liikehdinnän käyttämistä oikeuksien tai etujen saavuttamiseksi ja tähän mahdollisesti liittyvää väkivaltaa. (emt., 128; 140.)

Irakin hallinnon suosiossa olleilla sunneilla ei ennen Saddamin kaatumista ollut selvää sektariaanista identiteettiä, sillä he eivät kokeneet identiteettiään uhatuksi. Yhdysvaltain miehityksen seurauksena sunnit huomasivat ensimmäistä kertaa olevansa vähemmistö maassa. Siksi maassa alkoi kehittyä uudenlainen sunni-identiteetti, johon kuuluu keskeisenä osana ”uuden” Irakin torjunta. Saddamin kaatumista seurasi sisällissota, joka vahvisti sunnien ja shiiojen vastakkainasettelua koko Lähi-idän alueella ja myös laajemmin. (Juusola 209, 140.)

Yhdysvaltojen Irakista vetäytymisen myötä vuosien 2010 ja 2011 aikana väkivalta maan sisäisten ryhmien kesken alkoi yhä lisääntyä, ja valtakamppailusta sekä väkivallasta tuli jatkuvaa. Yhdysvaltojen poistuminen Irakista mahdollisti uusien aseellisten ryhmittymien synnyn ja laajenemisen. Sunnien, shiiojen ja kurdien vastakkainasettelua Irakissa ovat myös lisänneet arabikevät ja erityisesti vuonna 2011 alkanut Syyrian sisällissota. (Globalis 2018.) Irakin pitkään kestäneeseen kaaosmaiseen tilanteeseen on liittynyt monenlaista epäselvyyttä ja epäoikeudenmukaisuutta. Tämä on osaltaan ollut luomassa puitteita erilaisten ääriryhmien, kuten Isisin, synnylle ja vaikutusvallan kasvulle.

Niin ikään Syyrian koko lähihistoria näyttäytyy epävakaana, valtataistelujen ja verenvuodatuksen leimaavana aikakautena (Kerkkänen 2017, 20). Maata vuodesta 1970 vuoteen 2000 hallinnut Hafez al-Assad rakensi järjestelmän, jossa valta keskittyi hänelle itselleen ja poliittiset vastustajat eliminoitiin. Maassa ylläpidettiin illuusiota demokratiasta, mutta todellista valtaa ei kansalla ollut. Hallinto tarkkaili kansalaisiaan, rajoitti kokoontumisvapautta, sensuroi tiedotusvälineitä sekä oikeutti viranomaiset pidättämään yleiselle turvallisuudelle ja järjestykselle katsomansa uhkat. (Jokinen 2020, 13-14.)

Hafez al-Assadin pojan Bashar al-Assadin noustua valtaan isänsä kuoleman jälkeen vuonna 2000, toivoi moni Syyrian muuttuvan demokraattisemmaksi valtiokäytännöksi sekä poliittisten vapauksien laajentuvan. Valtakautensa aluksi Bashar toteuttikin joitakin toivoa herättäviä uudistuksia, mutta poliittisten muutosten aika-kausi jäi lyhyeksi. Hetken kestäneen uudistusmielisemmän jakson jälkeen kansalais-

järjestöjä suljettiin jälleen, keskustelufoorumeita lakkautettiin ja tuhansia ihmisoikeusaktivisteja, toisinajattelijoita ja muutosta vaatineita pidätettiin. (Bahmani 2018, 49; 52-54.) Bahmanin (2018) mukaan Syyrian tietä kohti kansannousua viitoittivat Syyrian autoritaarinen valtiovalta, maaseudun humanitaarista ahdinkoa kasvattanut ennätysmäinen kuivuus sekä taloudellisia uudistuksia seurannut epätasa-arvon lisääntyminen, joka näkyi erityisesti maantieteellisenä eriarvoistumisena. (Bahmani 2018, 49-73.) Kerkkäsen (2017, 349) mukaan Syyria kärsi jo pitkään ennen kansannousua väkivallattomasta ja piilossa olevasta konfliktista.

Syyrian kansannousu alkoi vuonna 2011 Tunisian, Libyan ja Egyptin kansannousujen ja onnistuneiden vallanvaihtojen myötä (Salehzadeh 2013, 2). Kansannousu alkoi mielenosoituksina ja protesteina, joissa yhdistyivät monien poliittisten ryhmien ja suuntausten vaatimukset. Lopulta ympäri maata puhkesi hallituksenvastaisia mielenosoituksia, joissa vaadittiin demokraattista Syyriaa. (Jäntti 2018, 103-104.) Merkit kansannousun muuttumisesta sisällissodaksi olivat näkyvillä jo pian. Sisällissodasta tulikin tunnustettu tosiasia viimeistään kesällä 2012. Lisääntyvät taistelut johtivat laajamittaiseen pakolaisuuteen ja sisäiseen muuttoliikkeeseen. (Kerkkänen 2017, 197; 247-248.)

Vaikka Syyrian kansannousun lähtökohtana ei toiminut sektarianismi, alkoivat sekä hallinto että oppositioryhmät pian tulkita vastakkaisuuksia pitkälti sektariaanisesta näkökulmasta. Hallinto on vahvistanut konfliktin sektariaanista puolta esittämällä kaikki vastustajat "salafijihadisteina", korostamalla hallinnon olevan terrorismin vastaisessa sodassa ja painottamalla puolustavansa vähemmistöjä sunni-islamisteilta. Tavoitteena on ollut hajottaa oppositio ja taata hallinnolle vähemmistöjen tuki, missä onkin onnistuttu varsin hyvin. Tämä on mahdollistanut konfliktin uskonnollisten jakolinjojen syventymisen. (Juusola 2019, 146-147.)

Syyriassa ei voida puhua vain yhdestä, vaan useasta päällekkäisestä ja limittäisestä konfliktista. Missään vaiheessa kansannousua tai sotaa ei ole myöskään voitu puhua vain yhdestä oppositiosta, vaan mielenosoittajat ja opposition edustajat ovat edustaneet moninaista joukkoa eri toimijoita, eri ideologioineen ja aatteineen, niin sekulaareja kuin eriasteisia islamisteja. (Kerkkänen 2017, 248; 251.) Kansannousun edetessä vaikutusvaltaiset kumoukselliset ryhmittymät ovat marginalisoineet poliittiset demokratia-aktivistit ja laittaneet ahtaalle ei-islamistiset sotilaalliset verkostot. Alun demokratiahenkisyys joutui asteittain väistymään kumouksellisten islamistiliikkeiden valtapoliitiikan tieltä. (Jäntti 2018, 103-105.)

Länsimaissa eniten huomiota herättänyt sunnalainen äärijärjestö Isis ei ole ainoa alueella toimiva ääri-islamistinen liike, vaan sotaan on osallistunut myös monia muita ääri-islamistisia ryhmittymiä. Al-Holin pakolaisleirillä olevat suomalaiset ovat tiettävästi Isisin toimintaan osallistuneita, joten avaan seuraavaksi Isisin syntyä ja

toimintaa. Isis (*Islamic State of Iraq and Syria*) tunnetaan myös nimillä Isil (*Islamic State of Iraq and the Levant*) sekä Daesh (*al-dawla al-islamiya fi al-iraq wa al-sham*).

Isis, järjestön taustat ja toiminta

Isisin ideologian taustalla vaikuttaa salafismi eli islamin ensimmäisten sukupolvien antamaan esimerkkiin, toiminnan ihailuun ja jäljittelyyn perustuva sunnalaisuuden muoto. Pyrkimys vaalia puhdasta ja alkuperäistä islamia aiheuttaa jännitteitä muslimimaailman sisällä, kun vastakkain asetetaan hurskaat ja tekopyhät muslimit. Salafistit pitävät kaikkea vierasta, myöhemmin islamiin lisättyä ainesta uhkana. Salafismiin ei välttämättä kuulu väkivalta, mutta salafistiset jihadistit pitävät aseellista jihadia sekä suotavana että jokaista muslimia koskevana velvoitteena. Jihadismin käsite on kuitenkin monitulkintainen, ja enemmistö islamin lainoppineista ei hyväksy Isisin teologisia perusteita taistelulle. Isisille jihad tarkoittaa fyysistä sodankäyntiä, jossa sallittuja kohteita ovat kaikki ne, jotka eivät vastaa järjestön määritelmää oikeanlaisesta muslimista. Jihad on järjestön jäsenille velvollisuus, josta kieltäytyminen on rikos. Selväksi on käynyt, että rikollisuus limittyy Isisin toimintaan tavalla, jossa uskonnollinen oikeutus on jäänyt syrjään. (Maristo 2019, 171-173; 176.)

Isis-järjestön tausta on Irakin islamilaisessa valtiossa ISI:ssä, jonka taustat taas ovat al-Qaidassa. Irakin islamilaisen valtion johtaja Abu Bakr al-Baghdadi näki Syyrian kansannousussa mahdollisuuden järjestön laajentamiseksi Irakista myös naapurimaahan. Samalla kun Islamilainen valtio taisteli Irakissa amerikkalaisia ja shiiamuslimeja vastaan, alkoi se tehdä myös yhteistyötä Syyrian opposition jihadististen järjestöjen, erityisesti al-Nusra-rintaman, kanssa. Syyriassa Bashar al-Assadin joukkoja vastaan taisteleva al-Nusra oli Irakin islamilaisen valtion tukema järjestö. Irakin islamilaisen valtion johtaja Abu Bakr al-Baghdadi julisti huhtikuussa 2013 al-Nusran yhdistyvän Irakin toimintojen kanssa uudeksi, yhteiseksi ryhmittymäksi, Irakin ja Levantin islamilaiseksi valtioksi eli Isisiksi. Al-Nusra ei yhdistymistä kuitenkaan hyväksynyt, ja al-Qaidan johtaja Aiman al-Zawahiri kielsi Isisiä toimimasta Syyriassa valtuuttaen al-Nusran al-Qaidan viralliseksi edustajaksi alueella. Isis kuitenkin jatkoi aktiivista toimintaa sekä Irakissa että Syyriassa. Isisin ja al-Qaidan tiet erosivat lopullisesti helmikuussa 2014 al-Qaidan julistaessa katkaisseensa kaikki suhteensa Isisiin. (Kaleva 2018, 180-187.)

Irakin ja Syyrian epävakaa tilannetta hyödyntäen Isis valtasi laajoja alueita molempien maiden alueilta. Kesäkuussa 2014 Abu Bakr al-Baghdadi perusti Isisin valloittamille alueille islamilaisen kalifaatin ja julistautui itse sen kalifiksi. (Maristo 2019, 179-180.) Kalifaatilla tarkoitetaan väljästi määriteltyä hallintomuotoa, josta on historian aikana ollut monia muunnelmia. Kalifaatilla on ollut tärkeä symbolinen merkitys islamin historiassa, eikä Abu Bakr al-Baghdadin kalifiksi julistautuminen

ollut ainoastaan vallan osoitus Isisin valloittamilla alueilla. Lisäksi se oli myös merkki kaikille muslimeille kokoontua yhden valtion ja lipun alle, sekä aloite kirjoittaa uusiksi historia, joka ei olisi sidottu ensimmäisen maailmansodan jälkeen piirrettyihin Lähi-idän valtioiden rajoihin. (Maristo 2019, 180-182.)

Isisin kalifaatti laajeni nopeasti, ja keväällä 2015 Isisin kontrollissa oli noin puolet Syyrian maa-alueista. Huipulla ollessaan Isis onnistui valtaamaan Syyriassa ja Irakissa 1266 merkittävää kylää ja kaupunkia. (Kerkkänen 2017, 326-327; 333.)

Isisin joukoissa taistelleet ovat monimuotoinen joukko: taistelijat ovat sen rekrytoimat 25 000- 30 000 vierastaistelijaa yli 90 maasta, paikallisia Irakista ja Syyriasta rekrytoituja taistelijoita, kurdeja, entisiä vankeja, Isisin ideologiasta aiemmin kiinnostuneita mutta toimintaa sivusta seuranneita, poliittisista tarkoituspelistä lähtöisin olevia henkilöitä, heitä jotka ovat kannattaneet Isisiä sen onnistuttua siinä, missä Syyrian ja Irakin hallinnot ovat epäonnistuneet, sekä äärijärjestöstä toiseen vaihtaneita. (Maristo 2019, 173.)

Suomalaisen terrorismin tutkijan Leena Malkin (2020) mukaan Syyrian ja Irakin konfliktialueelle matkusti vuosien 2012 ja 2016 välillä yli sadasta maasta arviolta 40 000-50 000 ihmistä, joista noin 6000 oli lähtöisin läntisestä Euroopasta. Kaikki Syyrian ja Irakin konfliktialueille matkustaneet eivät kuitenkaan lähteneet Isisin takia. Syyrian konfliktin alettua vuonna 2011 alettiin ulkomailta matkustaa alueelle al-Assadin julmien tekojen uhreiksi joutuneiden uskonsisarien ja -veljien auttamiseksi. (Malkki 2020, 286; 293.) Isis on kuitenkin ollut merkittävässä roolissa ulkomaalaisten houkuttelemisessa alueelle. Vaikuttaa siltä, että matkustamiseen on monella liittynyt oman identiteetin ja paikan etsintä, johon Syyriaan lähteminen on tarjonnut ratkaisua (Malkki 2020, 295). Isisin tuottama ja sosiaalisessa mediassa jakama myönteinen mielikuva elämästä Syyriassa, Isisin salafi-jihadistisesta uskontulkinnasta sekä alueella vallitsevasta toveruudesta ja yhteenkuuluvuudentunteesta on osaltaan vaikuttanut järjestön voimakkaaseen suosioon (emt., 294).

Matkustaminen konfliktialueelle oli huipussaan kesällä 2014, jolloin Isisin kalifaatti julistettiin perustetuksi. Matkustajamäärä alkoi vähitellen vähetä ja loppui lähes kokonaan vuoden 2016 loppuun mennessä. Alueelle matkustaminen ei ollut enää yhtä houkuttelevaa, kun Isis alkoi laajenemisen sijaan menettää alueitaan. Vähitellen myös Isisin viestintä alkoi muuttua: sen sijaan että se olisi vielä houkutelut ihmisiä matkustamaan alueelle, alkoi järjestö kehottaa länsimaalaisia kannattajiaan tekemään iskuja omissa maissaan. (Malkki 2020, 286-287.)

Isisistä tuli Syyrian sodan eri osapuolien yhteinen vihollinen: aiemmin toisiaan vastaan taistelleet taistelivat nyt yhdessä Isisiä vastaan. Syksyllä 2014 Yhdysvallat julistivat sodan Isisiä vastaan. Hieman myöhemmin taisteluun liittyivät muun muassa Kanada, Turkki ja Iso-Britannia. Kesällä 2016 Isisin hallussa oli enää puolet sen enimmillään hallitsemista alueista. Keväällä 2017 Isis joutui vetäytymään monilta

sen hallussa pitämiltä alueilta Syyriassa. (Kerkkänen 2017, 331; 333.) Kesällä 2017 Isis menetti Mosulin, ja kalifi al-Baghdadi julisti kalifaatin tuhoutuneeksi. Syyskuussa 2017 Venäjän tukemat Syyrian armeijan joukot valtasivat Isisiltä Deir al-Zorin, ja lokakuussa Yhdysvaltain tukemat kurdijoukot valtasivat siltä Raqqan. Vuonna 2018 Irakin armeija valtasi Isisiltä loput sen hallussa olleet alueet Irakissa. Maaliskuussa 2019 yhdysvaltain tukemat kurdijoukot valtasivat Isisin viimeisen linnakkeen, Baghuzin, minkä seurauksia tuhansia naisia ja lapsia pakeni kaupungista. Isis-taistelijoiden perheenjäsenet on sijoitettu al-Holin pakolaisleirille. (Yle 24.5.2019.)

Isis tuli tunnetuksi äärimmäisen julmista toimintatavoista, kuten videoiduista teloituksista (Maristo 2019, 179). Järjestö teloitti siviilejä ja otti tuhansia tyttöjä ja naisia seksiorjikkeeseen. Järjestön nimissä on myös tehty kymmeniä verisiä terrori-iskuja ympäri maailman. (Yle 24.5.2019.) Isisistä puhutaankin usein terroristisena järjestönä. Terrorismille ei kuitenkaan ole olemassa yksiselitteistä määritelmää, vaan se on käsitteenä hyvin latautunut ja politisoitunut (Malkki 2020, 39). Tieteellisessä tutkimuksessa teko yleensä ymmärretään terrorismiksi silloin, kun siihen liittyy suunnitelmallista väkivallan käyttöä tai sillä uhkaamista, väkivaltaa tai sillä uhkaamista käytetään ihmisten käyttäytymiseen ja asenteisiin vaikuttavana välineenä, ja kun tekoon liittyy poliittinen tai uskonnollinen tavoite. (emt., 42-43.) Näin ymmärrettynä Isis voidaan sen toimintatapojen perusteella määritellä terroristiseksi järjestöksi.

Perinteisen aseellisen taistelun lisäksi Isisin jäsenet ovat tehneet myös itsemurhaiskuja. Eniten huomiota ovat saaneet länsimaihin tai länsimaita edustaviin symboleihin kohdistuneet iskut, mutta iskuissa on menehtynyt ihmisiä ennen kaikkea islamilaisissa maissa, joissa surman saaneet ovat olleet muslimeja. (Maristo 2019, 177-178.) Horganin ym. (2017) mukaan lasten rooli Isisin toiminnassa on ollut moninainen järjestön toiminnan tukemisesta aina taisteluihin osallistumiseen. Lapset ovat osallistuneet räjähteiden valmistamiseen, taisteluun, itsemurhapommituksiin, propagandan tuottamiseen ja rekrytointiin. Lapset ovat myös valmistaneet ruokaa, kuljettaneet viestejä ja lääkintätarvikkeita, auttaneet haavoittuneita taistelijoita, luovuttaneet verta loukkaantuneille, vakoilleet, täydentäneet aseita ja ammuksia ja pahoinpidelleet vankeja. (emt., 655.)

Muiden Euroopan maiden tavoin myös Suomesta on lähtenyt taistelijoita Isisin riveihin. Vuoteen 2018 mennessä Suomen suojelupoliisi oli tunnistanut yli 80 Syyrian ja Irakin konfliktialueille Suomesta matkustanutta henkilöä, mutta todellisen määrän arvioidaan olevan suurempi. Lähtijöiden joukossa on ollut myös naisia ja lapsia, ja lapsia on syntynyt suomalaisille taistelualueella. Taistelualueelle matkustaneet ovat monimuotoinen ryhmä, joista ainakin osa on ollut terroristisia vierastaistelijoita. Myös naisten arvioidaan usein tukeneen terroristista toimintaa. Lapsia on altistettu väkivaltaiselle propagandalle, pojat ovat saattaneet saada taistelukoulutusta 9-vuotiaasta alkaen ja tyttöjen on nähty olevan samasta iästä lähtien valmiita avio-

liittoon. (Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018, 24; 27.) Malkin (2020) mukaan noin neljännes taistelualueille lähteneistä on palannut EU-maihin. Noin tuhannen EU-maasta lähteneen arvioidaan kuolleen alueilla, joista suomalaisia arvelaan olleen ainakin parikymmentä. (emt., 301; 305.)

Seuraavaksi kerron olosuhteista sekä suomalaisista henkilöistä al-Holin pakolaisleirillä.

2.2 Al-Holin pakolaisleiri

Al-Holin pakolaisleiri sijaitsee Koillis-Syyriassa, kurdien itsehallintoalueella. Pakolaisleiri on perustettu ensimmäisen kerran vuonna 1991 Persianlahdensodan takia (Aamulehti 28.6.2019). Vuonna 2016 leiri avattiin uudelleen, ja tuosta lähtien leirillä asui noin 10 000 irakilaista ja syyrialaista, jotka olivat paenneet Isisiä (The Guardian 31.8.2019). Leirin väkimäärä moninkertaistui, kun Isisin kannattajia alkoi muuttaa leirille järjestön menettämiltä alueilta.

Merkittävä osa nykyisistä leirin asukkaista muutti sinne Baghuzista, joka oli Isisin viimeinen linnake ennen terroristijärjestön sortumista Syyriassa kevään 2019 aikana (Yle 23.5.2019; Yle 20.4.2020a). Toukokuun 2019 alussa al-Holilla raportoitiin elävän 73 477 ihmistä, joista yli 64 000 oli saapunut leirille joulukuun 2018 jälkeen (OCHA 2019a). Marraskuussa 2019 leirin asukasmääräksi ilmoitettiin 68 744, joista 45 % irakilaisia, 40 % syyrialaisia ja 15 % muista maista lähtöisin olevia ihmisiä. 94 % leirin asukkaista oli naisia ja lapsia. (OCHA 2019b.) Noin 20 000 al-Holin asukkaista on kuulunut Isisiin, ja he elävät leirillä vartioidulla alueella. Puolet heistä on syyrialaisia ja irakilaisia ja puolet ulkomaalaisia. Heidän joukossaan joukossa ovat myös leirillä elävät suomalaiset. (Yle 29.1.2020; Yle 20.4.2020a.) Ylen (esim. 23.5.2019) tietojen mukaan suomalaisia on ollut leirillä enimmillään 11 naista ja 33 lasta.

Olosuhteet leirillä ovat monilta osin puutteelliset. Yle (16.1.2020) kertoo, että al-Holin leirillä toimivan Kurdien Punainen Puolikuu -järjestön mukaan leirillä kuoli vuoden 2019 aikana ainakin 517 ihmistä, joista 371 oli lapsia. Kuolemat liittyivät pääasiallisesti aliravitsemukseen, kylmyyden aiheuttamaan hypotermiaan sekä puutteelliseen terveydenhuoltoon etenkin vastasyntyneiden kohdalla. (Yle 16.1.2020.)

Yle (31.5.2020) kertoi toukokuussa, että al-Holin leiriltä oli palannut Suomeen kolme perhettä, jotka olivat paenneet leiriltä Turkkiin kevään aikana. Palanneista henkilöistä kolme oli äitejä ja yhdeksän oli heidän alle 10-vuotiasta lastaan. (emt.) Elokuussa Yle (1.8.2020) uutisoi yhden äidin lapsineen saapuneen Suomeen. Uutisen mukaan kyseisen äidin mukana palasi Suomeen ainakin kaksi lasta. Äiti lapsineen oli paennut al-Holin leiriltä omin avuin, ja oleskellut Turkissa pitemmän aikaa ennen paluutaan Suomeen. (emt.) Ulkoministeriön tiedotteissa (31.5.2020) ja (1.8.2020) vah-

vistetaan neljän perheen Suomeen paluu, mutta palanneiden lasten lukumäärää ei kerrota. Tiedotteissa vahvistetaan, että Ulkoministeriö on auttanut suomalaisia lapsia ja aikuisia myöntämällä heille matkustusasiakirjat ja järjestämällä heidän paluunsa Suomeen yhteistyössä Turkin viranomaisten kanssa. Ylen (1.8.2020) mukaan Ulkoministeriöstä ei täsmennetä, montako suomalaista äitiä ja lasta al-Holin leirillä edelleen on.

Yle (4.6.2020) kertoo, että Pohjoismaat ovat kotiuttaneet al-Holilta 18 kansalais-taan, joista 17 on lapsia ja 1 aikuinen. Suomi on kotiuttanut leiriltä yhteensä kaksi orpolasta (Yle 21.12.2019). Koronapandemia on pysäyttänyt evakuoinnin Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Leirillä arvioitiin kesäkuussa 2020 olevan yhä parisataa pohjoismaalaista lasta. (Yle 4.6.2020.)

2.3 Suomalainen keskustelu al-Holin ympärillä

Suomessa on käyty kevästä 2019 asti keskustelua siitä, mitä al-Holin leirillä oleville suomalaisille tulisi tehdä. Keskustelua on käyty eri tahoilta ja monista eri näkökulmista. Esimerkiksi eri medioissa sekä eduskunnassa on keskusteltu aktiivisesti siitä, pitäisikö leirillä olevia suomalaisia auttaa ja jos pitäisi, niin keitä ja millä tavalla. Moni leirillä asuvista suomalaisista on itse ilmaissut halukkuutensa palata Suomeen (Yle 23.5.2019). Osa oli kertomansa mukaan yrittänyt lähteä islamilaisesta valtiosta pois jo aiemmin, mikä ei kuitenkaan ollut rahan puutteen vuoksi onnistunut (emt.).

Al-Holin lapsista on käyty vilkasta yhteiskunnallista keskustelua. Leiriläisten kytkökset Isisiin ovat aiheuttaneet voimakkaita torjuntareaktioita sekä selkeää pelkoa ja vihaa. Länsimaissa on ylläpidetty Isisistä hyvin kyseenalaista käsitystä järjestyksen tehtyä viime vuosina monia terrori-iskuja useissa Euroopan maissa. Julkisessa keskustelussa ollaan kuitenkin oltu myös huolissaan lasten hyvinvoinnista ja radikalisoitumisesta, joka saattaa vahvistua sen mukana, mitä pidemmän ajan lapset leirillä joutuvat olemaan.

Suomen hallitus teki 16.12.2019 periaatepäätöksen lasten kotiuttamiseksi al-Holin leiriltä. Periaatepäätöksen mukaan viranomaistoiminnassa pyritään huolehtimaan, että oikeusvaltioperiaatteen, perustuslain ja Suomen muun lainsäädännön sekä kansainvälisen oikeuden noudattaminen toteutuu. Periaatepäätöksen mukaan ratkaisut, joita toimivaltainen viranomaislainen tekee kunkin lapsen kotiuttamiseksi, perustuvat yksilölliseen tapauskohtaiseen harkintaan, sitä toteuttaviin viranomaisarviointeihin ja päätöksiin. Viranomaistoiminnan tavoitteena on kaikissa tilanteissa turvata lapsen etu, jonka takaamiseksi tehdään saumatonta yhteistyötä lastensuojeluviranomaisten kanssa lastensuojelulain nojalla. Viranomaisen tulee pyrkiä osana

tapauskohtaista yksilöllistä harkintaa varmistamaan, ettei kotiutettavista henkilöistä koidu turvallisuusuhkaa Suomessa asuville henkilöille. Periaatepäätöksessä todetaan, että hallituksen lähtökohta on auttaa lapsia, vapaaehtoisesti alueelle menneiden aikuisten auttamiseksi ei velvoitetta ole. Periaatepäätös on yleinen ohjaus, ei oikeudellisesti velvoittava eikä se koske lastensuojelun tarvetta ja toimia yksilötasolla tai muuta yksilön oikeutta koskevaa asiaa. (Valtioneuvosto 2019.)

Hallituksen tekemän periaatepäätöksen jälkeen leiriltä on siis kotiutettu kaksi orpoa suomalaislasta (Yle 21.12.2019), ja lisäksi lapsia vanhempineen on paennut leiriltä omin avuin (Yle 31.5.2020; Yle 1.8.2020). Koronaviruspandemian on uutisoitu vaikeuttaneen lasten evakuointeja (Yle 4.6.2020). Lisäksi ulkoministeri Pekka Haavisto on kertonut (20.4.2020b), että lasten kotiuttamisneuvotteluja ovat vaikeuttaneet myös alueen kurdihallinnon suunnitelmat tuomita leirillä olevia naisia rikoksista paikanpäällä Syyriassa.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa al-Holin pakolaisleiri on usein nostettu pakolaisleirinä erityisasemaan. Keskusteluissa on pohdittu esimerkiksi ammattilaisten taitoja ja välineitä kohdata leiriltä Suomeen palaavia henkilöitä. Kuitenkaan esimerkiksi sosiaalityölle tilanne ei ole sinänsä uusi, vaan pakolaisia vastaanottavassa sosiaalityössä kohdataan pakolaisleireiltä, monenlaisista taustoista tulevia ihmisiä. Suomeen on saapunut pakolaisia vuodesta 1973 lähtien (Pakolaisapu). UNHCR:n (2019) mukaan maailmanlaajuisesti vuoden 2018 lopussa kotiseuduiltaan pakenemaan joutuneita ihmisiä oli 70,8 miljoonaa, joista pakolaisia oli 25,9 miljoonaa (UNHCR 2019).

Al-Holin pakolaisleiri poikkeaa tyypillisistä pakolaisleireistä siten, että al-Holilla elää merkittävä määrä länsimaalaisia ihmisiä. Suurin osa maailman pakolaisista tulee tällä hetkellä Syyriasta, Venezuelasta, Afganistanista, Etelä-Sudanista ja Myanmarista (UNHCR 2020). Myös muut maat, joista lähtee eniten pakolaisia, sijaitsevat pääasiassa Lähi-idässä, muualla Aasiassa, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa (Globalis 2019). Siksi ei ole yleistä, että pakolaisleireillä, eli väliaikaisiksi tarkoitetuilla leirialueilla pakolaisille, eläisi merkittäviä määriä länsimaalaisia ihmisiä. Al-Holin pakolaisleirillä elävien suomalaisten vuoksi on al-Hol saanut suomalaisessa keskustelussa erityisen aseman. Myös muissa pohjoismaissa ja Euroopan maissa on al-Holin tilanteesta käyty samankaltaisia keskusteluja kuin Suomessa. Al-Holin pakolaisleiri puhututtaa myös siksi, että se on tilanteena uusi. Vastaavanlaisia tilanteita, joissa kymmeniä suomalaisia lapsia eläisi ulkomailla pakolaisleiriolosuhteissa, ei ole ainakaan lähihistoriassa ollut. Samankaltaisia tilanteita, joista voitaisiin hakea mallia myös tähän tilanteeseen, ei lähihistoriassa ole. Siten on ymmärrettävää, että asiasta puhumista ja erilaisten näkökulmien esiintuomista pidetään yhteiskunnassa tarpeellisenä.

3 AIKAISEMPI TUTKIMUS AL-HOLIN PAKOLAISLEIRIN LAPSISTA

Tässä luvussa esittelen tähän tutkimukseen kytkeytyvää aikaisempaa tutkimusta. Tieteellistä tutkimusta ei ole vielä ehtinyt ilmestyä paljoa, mutta joitakin tutkimuksia löytyy. Tutkimusta on tehty sekä yhteiskuntatieteellisestä että oikeustieteellisestä näkökulmasta. Al-Holin pakolaisleirin tilanteesta on julkaistu myös joitakin opinnäytetöitä.

Julkisessa keskustelussa on pohdittu sitä, onko Suomella lakiin perustuvia velvoitteita al-Holin pakolaisleirillä olevia suomalaisia kohtaan. Perheoikeuden tutkija-tohtori Sanna Mustasaari (2020) on tutkinut al-Holin pakolaisleirillä oleskelevien lasten oikeudellista asemaa. Mustasaari (2020) toteaa artikkelissaan, että Suomella on ihmisoikeusvelvoitteiden ja kansallisten normien, erityisesti Suomen lastensuojelulain nojalla, oikeudellinen velvollisuus palauttaa al-Holin pakolaisleirillä olevat lapset ja useimmissa tapauksissa myös heidän äitinsä Suomeen. Mustasaari (2020) toteaa, että al-Holilla oleskelevien ihmisten ihmisoikeudet tulevat päivittäin vakavasti loukatuksi. Silti oikeustapaukset ympäri Euroopan ovat osoittaneet ongelmakohtia valtioiden toimivallassa sekä vastuussa auttaa yksilöitä pois leiriltä. (emt.) Suomi ei ole al-Holin lasten auttamista koskevien kysymystensä ja epäselvyyksiensä kanssa yksin, vaan myös monet muut Euroopan valtiot ja heidän al-Holin leirillä elävät kansalaisensa ovat samankaltaisessa tilanteessa.

Keskustelu al-Holin ympärillä on monimuotoista. Se, miten julkista keskustelua käydään, vaikuttaa keskustelua seuraavien ihmisten näkemyksiin ja ymmärrykseen asiasta. Edwin Bakker ja Jeanine de Roy van Zuijdewin (2015) ovat tutkineet vierastaistelijajailmiön vaikutuksia läntisen Euroopan maiden turvallisuustilanteeseen. Tutkimuksessaan he toteavat, että jihadistisiin vierastaistelijoihin liittyvää ilmiötä,

johon myös al-Holin tilanne kytkeytyy, ei tulisi nähdä eurooppalaisille yhteiskunnille pelkkänä fyysisenä turvallisuusuhkana. Sen sijaan ilmiö tulisi nähdä myös, ja jopa ensisijaisesti, sosiaalisena ja poliittisena uhkana. Valtioiden tulisi keskittyä fyysisten turvallisuusuhkien minimoimisen lisäksi myös yhteiskunnallisten ja poliittisten uhkien vähentämiseen, esimerkiksi tarkastelemalla viestintästrategioita. (Bakker & Roy van Zuijdewin 2015,17.)

Bakker ja Roy van Zuijdewin (2015) kertovat, että eurooppalaiset saavat jihadistisista vierastaistelijoista tietoa useiden kanavien kautta. Näitä ovat esimerkiksi tavanomainen tiedotusvälineiden raportointi, taistelijoiden ja tiedotusvälineiden tuottama propaganda, näkyvät terrorismin vastaiset toimet, poliitikkojen ja asiantuntijoiden lausunnot sekä väkivaltaiset tapaukset. Terroristiset toimijat käyttävät eri kanavia viestinsä levittämiseen. Niin tekevät kuitenkin myös asiantuntijat, ammattilaiset ja poliitikot, jotka varoittavat ihmisiä ja ilmaisevat huoliaan terrorismista ja uskonnollisista ääriliikkeistä. (Bakker & Roy van Zuijdewin 2015, 10; 16.) Käsitteisiin terrorismista vaikuttavat siis paitsi itse terroristisia tekoja tekevät henkilöt, myös kaikki ne, jotka aiheesta puhuvat.

Bakker ja Zuijdewin (emt.) toteavat, että terrorismissa ei ole kyse vain tappamisesta, vaan ensisijaisesti vaikuttamisesta ihmisiin ja yhteiskuntiin sekä voimakkaiden reaktioiden tavoittelemisesta. Eurooppalaiset vierastaistelijat ovatkin onnistuneet luomaan Euroopassa pelkoa. Bakkerin ja Roy van Zuijdewinin (emt.) mukaan tulisi tutkia tarkemmin myös sitä, millaisia vaikutuksia viestintäkanavilla ja Euroopan terrorisminvastaisen politiikan käyttämällä retoriikalla on: ovatko ne lisänneet Euroopan turvallisuutta esimerkiksi lisäämällä tietoisuutta turvallisuuteen liittyvistä uhkista, vai ovatko ne ennemminkin lisänneet terrorismiin ja uskonnollisiin ääriliikkeisiin liittyviä huolenaiheita? (emt., 16.) Bakkerin ja Roy van Zuijdewinin (emt.) mukaan voidaan todeta, että vierastaistelijailmiö ja Eurooppaan kohdistuneet terrori-iskut ovat tuottaneet islaminvastaista retoriikkaa ja mielenosoituksia, ja siten uhanneet sosiaalista rauhaa ja edistäneet yhteiskuntien polarisaatiota (emt., 17). Syyriaan ja Irakiin liittyvän vierastaistelijailmiön ja siihen liittyvän terrorismin vaikutukset ovat siten moninaisia, eivätkä ne liity ainoastaan konkreettisiin väkivallante-koihin.

Al-Holin leirillä eläneet lapset ovat todennäköisesti altistuneet traumaattisille kokemuksille ja Isis-myönteiselle kasvatukselle (Malkki 2020, 308). Siksi he tulevat kotimaihinsa palatessaan tarvitsemaan monenlaisia tukitoimia. Stevan Weine, Zachary Brahmabatt, Emma Cardeli ja Heidi Ellis (2020) tuottavat tutkimuksessaan tietoa ISISistä palaavien lasten kuntouttamista ja uudelleenkotouttamista varten. Tätä varten he tekivät kirjallisuuskatsauksen, jossa tarkasteltiin erilaisille vastoin-käymisille ja traumoille altistuneita lapsia. Pakolaislasten, sodasta kärsineiden lasten, rikollisjengeihin kuuluneiden lasten ja lasten, jotka ovat olleet pahoinpitelyn tai sek-

sikaupan uhreja, kokemukset eivät ole tarkalleen samoja kuin ISISissä mukana olleilla lapsilla. Niillä on kuitenkin useita yhtäläisyyksiä. Näitä ryhmiä tarkastelemalla Weine ym. (emt.) rakensivat kuntoutus- ja sopeuttamisinterventiojärjestelmän ISISistä palaavia lapsia varten.

Weinen ym. (2020) rakentama interventiojärjestelmä koostuu viidestä tasosta, jotka ovat 1) yksilön mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, 2) perheen tuen edistäminen, 3) koulutuksellisen menestymisen tukeminen, 4) yhteisön tuen edistäminen ja 5) rakenteiden parantaminen ja yleisen turvallisuuden suojeleminen. Yksilön mielenterveyttä ja hyvinvointia voidaan edistää tarjoamalla mielenterveys- ja muita terveystalv palveluja, joiden avulla yksilöt voivat toipua mielenterveydellisistä ongelmistaan ja vammoistaan. Perheen tukea voidaan edistää vahvistamalla perhesuhteita ja lieventämällä perheensisäisiä konflikteja kasvatuksen, tuen ja neuvonnan avulla. Koulutuksellista menestymistä voidaan edistää tarjoamalla erityisopetuspalveluja, jotka kohdentuvat suoraan oppimisiin ongelmiin tai aukkoihin koulutuksessa. Yhteisön tuen edistäminen voidaan saavuttaa vahvistamalla yhteisön resilienssiä ja lieventämällä leimautumista ja syrjintää. Rakenteiden parantaminen ja yleisen turvallisuuden suojeleminen voidaan saavuttaa parantamalla äitien ja lasten kasvamisen, elämisen, työskentelyn ja vanhenemisen edellytyksiä, sekä ehkäisemällä väkivaltaisiin äärioliikkeisiin ja väkivaltaan osallistumista. (emt., 10-12.)

Weine ym. (2020) esittävät, että nämä puitteet voidaan laittaa täytäntöön vain julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuden kautta, intensiivisen kansalaisyhteiskunnan ja monialaisen yhteistyön avulla. Weine ym. (2020) toteavat, että lisää tietoa Isisistä palaavien lasten kuntoutuksen ja uudelleenintegraation tukemisesta tarvitaan. Tutkimuksen tulisi sisältää kuntoutus- ja sopeuttamistoimien prosessin ja vaikutusten tutkimista. Huomioon tulisi myös ottaa nykyiset tietokatveet, eli lasten terveys- ja kehitysongelmia, perheen huoltajuutta, uskontoa sekä väkivaltaisten äärioliikkeiden arviointia ja ehkäisyä koskevat tekijät. Tämä edellyttää monialaista tutkimusyhteistyötä, jossa yhdistyvät kliininen, yhteisö-, turvallisuus- ja yhteiskuntatieteellinen asiantuntemus. (emt., 13.) Isisin piirissä eläneiden lasten kuntoutuminen ja uudelleenintegrointi omaan yhteiskuntaan näin ollen vaativat pitkäaikaista ja kokonaisvaltaista työskentelyä lasten ja heidän lähiympäristönsä kanssa.

Al-Holin leirillä elävät lapset joutuvat elämään monin tavoin puutteellisissa olosuhteissa, mutta heidän auttamisensa turvallisiin olosuhteisiin on näyttänyt olevan vaikeaa. Ana Luquerna (2020) selvittää artikkelissaan, että voitaisiinko Isisin hallinnon alla eläneet lapset saada turvapaikan kansainvälisen oikeuden nojalla. Luquerna (emt.) toteaa, että al-Holilla elävät lapset tulevat kohdelluiksi sekä sodan lakien että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vastaisesti. Al-Holilla elävät länsimaalaiset eivät voi poistua alueelta, koska suurin osa heidän kotimaistaan on kieltänyt ottamasta heitä takaisin. Useat maat ovat kieltäytyneet hakemasta lapsia

erinäisten vaikeuksien, kuten turvallisuusuhkien ja puutteellisten kansalaisuustodistusten, vuoksi. (emt., 159.)

Luquernan (2020) mukaan se, että länsimaat eivät suostu kotiuttamaan leiriläisiä, estää kyseisiä ihmisiä harjoittamasta oikeuttaan kansalaisuuteen sekä oikeuttaan palata kotimaahan. Leirillä elävät lapset tulevat tosiasiasa kansalaisuudettomiksi valtioiden kieltäytyessä ottamasta heitä takaisin. Jotkin maat, esimerkiksi Tanska, ovat pohtineet kansalaisuuden poistamista ulkomailla syntyneiltä jihadistien lapsilta. Tiedossa ei ole tapauksia, joissa al-Holin leirillä olevilta lapsilta olisi poistettu kansalaisuus. Jos näin kuitenkin tulevaisuudessa tapahtuisi, tarkoittaisi se, että lapset jäisivät ilman kansalaisuutta. (Luquerna 2020, 148; 165-166.)

Luquernan (2020) toteaa, että kun otetaan huomioon al-Holin pakolaisleirillä esiintyvät jatkuvat oikeusrikkomukset, voidaan leirillä olevien lasten todeta täyttävän pakolaisaseman vaatimukset. Lapsia vainotaan erityisenä sosiaalisena ryhmänä, jotka ovat Isisin hallinnon alla eläneitä lapsia ja kykenemättömiä palaamaan kotimaahansa. Ensinnäkin lapsia vainoaa heidän kotimaansa, jotka kieltäytyvät kotiuttamasta heitä, ja toisekseen Syyrian hallitus sekä kurdihallinto. (emt., 148.) Luquerna (2020) toteaa, että nämä tosiasiallisesti ilman kansalaisuutta olevat lapset voisivat saada turvapaikan kansainvälisen oikeuden perusteella. Tämä olisi vaihtoehtoinen tapa saada lapsille asuinpaikka toisesta maasta ja lopettaa lasten pitäminen pidätettyinä leirillä. Lasten pitkäaikainen säilyttäminen pakolaisleirillä vain siksi, että heillä nähdään olevan yhteys Isisiin, rikkoo sekä aseellisten konfliktien lakia että kansainvälistä ihmisoikeuslainsäädäntöä. Lasten pitäminen leirillä osoittaa, että valtiot ovat lainvastaisesti uhranneet lasten oikeudet kansallisen turvallisuuden tavoitteiden hyväksi. (emt., 192.)

Suomessa on ilmestynyt muutamia Pro gradu -tutkielmia al-Holin suomalaisiin liittyen. Oikeustieteen Pro gradu -tutkielmassa Jemina Järvilehto (2020) tutki julkisen vallan velvoitteita al-Holilla olevia Suomen kansalaisia kohtaan. Järvilehto (emt.) toteaa, että Suomen lainkäyttövalta voidaan ulottaa leirillä oleskeleviin suomalaislapsiin lapsen oikeuksien sopimuksessa taattujen oikeuksien turvaamiseksi, sekä iästä riippumatta valtiolle syntyvien positiivisten toimintavelvoitteiden nojalla kaikkiin leirillä oleviin henkilöihin. Al-Holin leirillä oleskelevat kuuluvat Suomen lainkäyttöpiiriin ja Suomen valtion tulee turvata heidän perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Olemassa olevien tietojen valossa vaikuttaa siltä, että leirillä olevien vapaus, turvallisuus ja henki vaarantuvat päivittäin, joten julkisen vallan velvoitteena on leiriläisten oikeuksien turvaaminen. Jos suomalaisia ei leiriltä kotiuteta, jäljelle ei jää heidän perus- ja ihmisoikeuksiaan turvaavia vaihtoehtoja. (Järvilehto 2020, 81-82.)

Juulia Vainion (2020) ja Oona Kivistön (2020) sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan Pro gradu -tutkielmat valaisevat aiheen tiimoilta käytyyn julkiseen keskusteluun liittyviä näkökulmia. Molemmat tarkastelivat omissa tutkimuksissaan al-Holia kos-

kevia Helsingin Sanomien tekstejä, ja Kivistö sen lisäksi RAN Radicalization Awareness -asiantuntijaverkoston asiantuntijoiden näkemyksiä ja ohjeistuksia al-Holin pakolaisleirillä oleviin lapsiin liittyen. Vainio (2020) tutki diskursiivisen kategoria-analyysin avulla tekstejä, joissa käsiteltiin Isisin kalifaattiin lähteneitä, tällä hetkellä al-Holin leirillä olevia naisia. Puhe äideistä liittyy myös lapsiin, joten puhe äideistä on merkityksellistä myös lapsiin liittyvän tutkimuksen kannalta.

Vainion (emt.) tutkimuksen mukaan ”Isis-naiset” on poikkeavuutta tuottava kategoria. Naiset eivät täytä kunnolla terroristin eivätkä äidin identiteettikategorioihin liittyviä kulttuurisia odotuksia. (emt.) Myös Kivistön (2020) tutkimuksen aineistossa näyttäytyi poikkeavan äidin teema. Sillä, että äidit eivät olleet täyttäneet äitiyteen liittyviä kulttuurisia odotuksia, perusteltiin esimerkiksi lasten huostaanottoja. (emt., 74.) Äitiyteen liittyvät käsitykset vaikuttavat siihen, miten lapset nähdään ja minkälaisia toimenpiteitä heihin voidaan kohdistaa. Al-Holiin liittyvään keskusteluun liittyy vahvasti kulttuurinen ymmärrys ja kulttuuriset odotukset siitä, millainen käyttäytyminen ja toiminta ovat hyväksyttävää.

Kuten esittelemästäni aiheeseen kytkeytyvästä aiemmasta tutkimuksesta voi havaita, on al-Holin lasten tilanne haastava. Yksinkertaiselta vaikuttaa Suomen lainsäädännöllinen velvollisuus hakea kansalaisensa pois leiriltä, mutta tämä ei Suomessa kuten muissakaan Euroopan maissa ole käytännössä toteutunut. Bakkerin ja Zuijdewinin (2015) tutkimuksen perusteella jihadistisiin vierastaistelijoihin liittyvää, eli myös al-Holin leiriläisiä koskevaa, viestintää on olennaista tutkia. Kansalliseen turvallisuuteen eivät vaikuta ainoastaan konkreettiset väkivallan teot vaan myös se, miten ja millaista tietoa vierastaistelijailmiöstä ja siihen liittyen terrorismista tuotetaan. Oma al-Holin lapsia koskeva tutkimukseni kytkeytyy tiiviisti tähän teemaan.

4 IHMISOIKEUDET JA IHMISOIKEUSPERUSTAINEN SOSIAALITYÖ

Tutkimukseni sitoutuu ihmisoikeusperustaiseen sosiaalityöhön. Sosiaalityössä tärkeää on ihmisoikeuksien lukutaito, josta al-Holiin liittyvät keskustelut ovat yksi esimerkki. Koska tutkimukseni keskiössä ovat lapset, on lasten oikeuksilla tässä keskeinen rooli. Tässä luvussa avaan ihmisoikeuksien perustaa, mitä lasten oikeudet ovat ja mitä on ihmisoikeusperustainen sosiaalityö.

4.1 Ihmisoikeudet

Ihmisoikeuksilla tarkoitetaan perustavaa laatua olevia ja luovuttamattomia oikeuksia, joihin jokaisella ihmisellä on oikeus ihmisyytensä tähden. Ne ovat kaikille kuuluvia universaaleja ja yhtäläisiä oikeuksia, joilla puolustetaan ihmisarvoa, yhdenvertaisuutta, perusvapauksia, perusturvallisuutta ja turvataan mahdollisuus oikeudelliseen suojeluun. Ihmisoikeuksiin sisältyvät kansalais- ja poliittiset oikeudet (KP-oikeudet) sekä taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet (TSS-oikeudet). Ihmisoikeuksilla suojellaan sekä yksittäisen ihmisen että ihmisryhmien oikeuksia. (Mikkola 2017, 38.) Ihmisoikeudet ovat siis jokaiselle ihmiselle kuuluvia oikeuksia, joiden avulla pyritään turvaamaan jokaisen edellytyksiä kaikin puolin mahdollisimman hyvälaatuiseen elämään.

Ihmisoikeudet eivät ole olemassa itsessään. Ne eivät ole biologisia tai ”luonnollisia”, itsestään selvästi olemassa olevia, ihmisille kuuluvia oikeuksia (Ife 2016, 5). Sen sijaan ihmisoikeudet ovat syntyneet, kun ihmiset ovat kertoneet tarinoita ihmis-

kunnasta ja siitä, mitä on olla ihminen (emt., 4). Perusoikeus- ja ihmisoikeusajattelu onkin kehittynyt vähitellen, Koivurovan ja Pirjatanniemen (2014a) mukaan Euroopan historian poliittisen kehityksen myötä. Ihmisoikeuksien kehitys voidaan jäljittää vuosisatojen taakse, mutta ihmisoikeudet sellaisena kuin ne nykyään ymmärretään, nähdään syntyneen toisen maailmansodan jälkeen. Vuonna 1945 perustettu Yhdistyneet kansakunnat loi vuonna 1948 YK:n ihmisoikeusjulistuksen. Julistuksen pohjalta luotiin myöhemmin kaksi kansainvälistä yleissopimusta, KP-sopimus ja TSS-sopimus, jotka yhdessä YK:n ihmisoikeusjulistuksen kanssa toimivat maailmanlaajuisesti ihmisoikeusnormiston perustana. (emt., 27-30.)

Kansainvälisen ihmisoikeusjärjestelmän lisäksi ihmisoikeusjärjestelmät ovat kehittyneet alueellisesti. YK:n tavoin myös Euroopan neuvostossa työskenneltiin 1900-luvun puolivälissä ihmisoikeuksien parissa. Neuvostossa luotiin kaksi erillistä sopimusta: Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan sosiaalinen peruskirja. Myös yksittäisten valtioiden perustuslait sisältävät nykyään laajalti perusoikeuksia. Itenäisistä järjestelmistään huolimatta kansainväliset, alueelliset ja valtiolliset järjestelmät ovat tiiviisti kytköksissä toisiinsa. Eri järjestelmien valvontaelimet muun muassa viittaavat toistensa tulkintoihin. Eri sopimukset sisältävät myös pitkälti samoja oikeuksia. (Koivurova & Pirjatanniemi 2014a, 38-39; 43-44.) Ihmisoikeusjärjestelmät toimivat siis monella tasolla ja ne tukevat toisiaan.

Kansalais- ja poliittiset oikeudet eli KP-oikeudet turvaavat yksilöiden vapautta, sekä oikeutta osallistua yhteiskunnalliseen ja poliittiseen toimintaan. Kansalais- eli ns. vapausoikeuksia ovat esimerkiksi oikeus elämään, vapauteen ja turvallisuuteen sekä oikeus ajatuksen, omantunnon ja uskonnonvapauteen. Poliittisia oikeuksia ovat esimerkiksi oikeus yhteisten asioiden hoitamiseen ja äänestämiseen. (SopS 8/1976, 6§; 9§; 18§; 25§.) KP-oikeuksissa keskeistä on myös esimerkiksi rikossyytteen riippumaton, puolueeton ja oikeudenmukainen käsittely siten, ettei ihminen tule syyttömänä tuomituksi (Koivurova & Pirjatanniemi 2014a, 35). Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet eli TSS-oikeudet määrittelevät esimerkiksi yksilöiden oikeutta sosiaaliturvaan, riittävään elintasoon, korkeimpaan mahdolliseen ruumiin- ja mielenterveyteen sekä opetuksen saamiseen (SopS 6/1976, 9§; 11§; 12§; 13§). Kansainväliset sopimukset määrittävät vähimmäistason oikeuksien toteuttamiselle, ja kansallisesti voidaan tarjota kansainvälisissä sopimuksissa sovittua parempaa turvaa (Koivurova & Pirjatanniemi 2014b, 411).

Oikeuksien sisältö ja ymmärtäminen muuttuvat yhdessä yhteiskunnallisen kehityksen kanssa (Rosas 2014, 20). Siksi ihmisoikeuksista puhuttaessa on muistettava, että niitä ei voi ymmärtää yksiselitteisesti. Ihmisoikeudet ja niiden toteutuminen sisältävät aina jonkin verran tulkinnan varaa. Esimerkiksi tämän päivän ihmisoikeusloukkausta saatettiin ennen pitää hyväksyttävänä toimintana (emt., 20), ja toisaalta ihmisoikeusloukkaukseksi Suomessa tulkittua toimintaa ei välttämättä samaan ai-

kaan jossain toisessa maassa nähdä oikeusloukkauksena. Myös yksilöiden kokemukset oikeuksien toteutumisesta tai toteutumattomuudesta voivat samankaltaisissa tilanteissa vaihdella.

Ihmisoikeuksia ei tule ottaa itsestäänselvyyksinä, vaan niiden toteutumiseksi tarvitaan aktiivista toimintaa. Suomen perustuslain 11.6.1999/731 22§ mukaan julkisen vallan velvollisuutena on turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että Suomessa kansallisilla tuomioistuimilla, hallintoviranomaisilla ja muilla julkista valtaa käyttävillä tahoilla on tärkeä rooli ihmisoikeuksien turvaamisessa. Päämäärä toteuttaa ihmisoikeuksia sitoo lainvalmistelijaa ja lainsäätäjää, sekä lakeja ja säännöksiä toimeenpanevia elimiä. (Koivurova & Pirjatanniemi 2014b, 412-413.) Siten esimerkiksi eduskunta, joka Suomessa säätää lait, vaikuttaa yhteiskunnallisesti ja edustaa kansalaisia, on merkittävässä roolissa ihmisoikeuksien puolustajana ja toteuttajana Suomessa. Tehtävää oikeuksien toteuttamisesta ei kuitenkaan lain mukaan kuulu vain tietyille tahoille, vaan velvollisuus koskee jokaista virkamiestä (emt., 413).

Nykäsen ja Kalliomaa-Puhan (2017) mukaan ihmisoikeuksista seuraavat toimintavelvoitteet jaotellaan usein velvollisuudeksi kunnioittaa, suojella ja toteuttaa oikeuksia. Oikeuksien kunnioittamisvelvoitteen vuoksi julkisen vallan tulee toimia siten, etteivät kansalaisten oikeudet rajoitu. Suojelovelvoite edellyttää valtion suojelevan ihmisiä toisten tekemiltä oikeusloukkauksilta. Oikeuksien toteuttamisvelvoite edellyttää valtiolta ryhtymistä tehokkaiisiin toimiin sellaisten olosuhteiden luomiseksi, joissa ihmisoikeudet voivat toteutua. Sopimusrikkomus syntyy, jos valtio estää oikeuksien toteutumisen, ei tarjoa riittävää suojelua tai laiminlyö toimimisvelvoitteensa. Suojelovelvoitteen ja toteuttamisvelvoitteen toteutuminen edellyttävät valtiolta aina aktiivisia toimia, kuten lakien säätämistä ja toimeenpanoa. (emt., 9.) Kansanedustajien tulisi siis julkisen vallan edustajina toimia ihmisoikeuksia kunnioittaen, suojellen ja toteuttaen. Ihmisoikeudet eivät toteudu itsestään, vaan niiden mahdollisimman täysimääräinen toteutuminen edellyttää julkiselta vallalta aktiivista toimintaa.

Jotta ihmisoikeudet voisivat toteutua mahdollisimman kattavasti, tarvitaan tämän varmistamiseksi kansainvälisiä ja kansallisia valvontajärjestelmiä. Suomessa merkittävimmät ihmisoikeuksien toteutumisen valvojat ovat ylimmät laillisuusvalvojat, eli eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri. He valvovat oikeuksien toteutumista sekä yleisellä tasolla että yksittäisten kanteluiden kautta. Oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin lisäksi keskeisiä toimijoita ovat erityisvaltuutetut, joita ovat tasa-arvovaltuutettu, tietosuojavaltuutettu, vähemmistövaltuutettu ja lapsiasiavaltuutettu. Kyseisten toimijoiden lisäksi vuonna 2012 perustetulla Ihmisoikeuskeskuksella on laaja toimenkuva ihmisoikeuksien edistämiseksi Suomessa. (Koivurova & Pirjatanniemi 2014b, 411-413.) Kansainvälisiä ihmisoikeuksien toteu-

tumisen valvontakeinoja ovat YK:n määräaikaisraportoinnit, valitusmahdollisuus Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen, valitusmahdollisuus Euroopan sosiaalisten oikeuksien komiteaan sekä valitusmahdollisuus YK:n eri komiteoille, esimerkiksi lapsen oikeuksien komitealle (Ihmisoikeuskeskus.fi).

Ihmisoikeuksien toteutumisen valvontaa tarvitaan. Rosas (2014) toteaa, että ihmisoikeusnormisto ja todellisuus eivät vielä tänä päivänä kohtaa. Isoin haaste ihmisoikeuksien toteutumisessa ei ole sopimusten puutteessa, vaan olemassa olevien sopimusten puutteellisessa täytäntöönpanossa ja valvonnassa. (emt., 20.) Ihmisoikeuksien mahdollisimman täysimääräisen toteutumisen kannalta tärkeänä näyttäytyy siis oikeuksien toteutumisesta vastaavan julkisen vallan suhtautuminen heille kuuluvaan tehtävään jokaiselle yksilölle kuuluvien ihmisoikeuksien turvaajana.

4.2 Lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittava luonne

KP- ja TSS-oikeuksia koskevien sopimusten lisäksi ihmisoikeuksia turvataan kansainvälisesti myös muilla kuin edellä mainituilla ihmisoikeussopimuksilla. Suomi on sitoutunut KP- ja TSS-oikeuksiin liittyvien sopimusten lisäksi useisiin kansainvälisiin sopimuksiin, jotka koskevat eri tavoin erityisessä asemassa olevia ihmisiä. Tämän tutkielman kannalta keskeinen sopimus on lapsia koskeva, YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 60/1991). Seuraavaksi kerron lyhyesti lasten oikeuksien kehittymisestä sekä maailmalla että Suomessa. Kerron myös lapsen oikeuksien sopimuksen sisällöstä ja sopimuksen noudattamisen valvonnasta.

Lapsioikeuden normipohja perustuu kansainvälisille ja kansallisille velvoitteille. Kansainvälisellä tasolla keskustelu lasten oikeuksista ulottuu 1800-luvun lopulle. Keskustelu lasten oikeuksista vilkastui ensimmäisen maailmansodan jälkeen, jolloin Kansainliitto laati *Geneven julistuksen lapsen oikeuksista* (1924). Vuonna 1948 YK:ssa laaditussa *ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa* mainittiin myös lapsen oikeudet. Vuonna 1959 YK hyväksyi *lapsen oikeuksien julistuksen*, ja vuonna 1989 *lapsen oikeuksien yleissopimuksen*. (Hakalehto 2018, 17.) Lapsen oikeuksien yleissopimuksen oli vuonna 2019 ratifioinut kaikki maailman maat Yhdysvaltoja lukuun ottamatta (Suomen YK-liitto).

Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi myös useat muut ihmisoikeussopimukset koskevat lasten oikeudellista asemaa (Hakalehto 2018, 17). Lasten ihmisoikeuksien lähtökohtaisena ajatuksena on se, että kaikki ihmisoikeudet kuuluvat lapsille yhtäläillä kuin aikuisillekin (Hakalehto-Wainio 2014, 133). Osassa ihmisoikeussopimuksia on erityisiä mainintoja lapsiin liittyen, esimerkiksi YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista säädetyssä yleissopimuksessa, YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa sopimuksessa sekä YK:n taloudellisia, sivistyksellisiä ja

sosiaalisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa. Osassa ihmisoikeussopimuksia, esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei ole erityisesti lapsia koskevia määräyksiä, mutta silti sen sisältämät oikeudet kuuluvat kaikille iästä riippumatta. Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten lisäksi lasten oikeuksista on erilaisia ohjeistuksia ja suosituksia, jotka eivät kuitenkaan itsessään velvoita oikeudellisesti lainsäädännön tapaan. (Hakalehto 2018, 17-20.)

Suomessa lasten oikeudellinen asema on vahvistunut ihmisoikeussopimusten merkityksen kasvun myötä. Kuitenkin vasta lapsen oikeuksien sopimus muutti selvästi näkemystä lasten oikeuksista. Sopimuksen tullessa vuonna 1991 voimaan Suomessa valmisteltiin samaan aikaan perustuslakiuudistusta. Ennen perusoikeusuudistusta Suomen valtiosääntö ei määritellyt lapsuutta erityiseksi ajanjaksoksi ihmiselämässä. Hallitusmuotoon kuuluvien kansalaisten perusoikeuksien ei nähty yleensä koskevan lapsia. Vasta, kun 1990-luvulla toteutettiin perusoikeusuudistus jossa muutettiin hallitusmuotoa, tunnustettiin perus- ja ihmisoikeuksien kuuluminen myös lapsille. (Hakalehto 2018, 23.)

Muiden Suomea velvoittavien ihmisoikeuksien tavoin myös lapsen oikeuksien sopimus on Suomessa lakina voimassa (Hakalehto-Wainio 2014, 157). Lapsen oikeuksien sopimusta on täydennetty kolmella lisäpöytäkirjalla, jotka myös Suomi on ratifioinut. Lisäpöytäkirjat ovat 1) *Lisäpöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin konflikteihin* (SopS 31/2002), 2) *Lisäpöytäkirja lapsikaupasta ja lasten hyväksikäytöstä prostituutiosta ja pornografiassa* (SopS 41/2012) sekä 3) *Lisäpöytäkirja valitusoikeudesta* (SopS 2/2016).

Lapsen oikeuksien sopimus on sisällöltään laaja, eikä sitä ole tässä yhteydessä mahdollista lähteä tarkastelemaan yksityiskohtaisesti. Käsittelen sopimuksen sisältöä yleisellä tasolla, ja nostan sieltä joitakin tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä kohtia tarkempaan tarkasteluun.

Lapsen oikeuksien sopimuksessa lapset nähdään erityisenä, aikuisista kehitysvaiheeltaan ja tarpeiltaan poikkeavana, ryhmänä (Hakalehto-Wainio 2014, 136). Lapsilla on kehitystasonsa, valmiuksiensa ja rajatun oikeustoimikelpoisuutensa vuoksi aikuisia suurempi riski päätyä oikeudenloukkauksen kohteeksi. Siksi tarvitaan erityisesti lapsiin kohdistuvaa ihmisoikeussopimusta. (Hakalehto 2018, 429-430.) Vaikka kaikille kuuluvat ihmisoikeussopimukset koskevat myös lapsia, voidaan lasten omilla oikeuksissa huomioida yksityiskohtaisemmin yksinomaan lapsiin ja lapsuuteen liittyviä seikkoja.

Lapsen oikeuksien sopimuksessa lapsella tarkoitetaan pääsääntöisesti alle 18-vuotiaita henkilöitä (SopS 60/1991 1§), ja sopimus turvaa kaikille lapsille yhtäläiset oikeudet (Hakalehto-Wainio 2014, 137). Hakalehto (2018, 36) mainitsee, että lasten oikeuksien kunnioittamiseen ja toteuttamiseen tulee erityisesti panostaa, koska lapsuudessa koetut oikeusloukkaukset saattavat johtaa koko elämän kestäviin, ja jopa

seuraaviin sukupolviin asti kestäviin seurauksiin. Lapsen oikeuksia toteuttamalla voidaan minimoida ihmisoikeusongelmista johtuvia seurauksia yksilöiden elämässä, sekä niiden siirtymistä sukupolvelta toiselle.

Lapsen oikeuksien sopimuksen tavoitteena on poistaa lapsiin kohdistuva huono kohtelu ja kaikenlaiset epäoikeudenmukaisuudet levittämällä tietoa, vaikuttamalla poliittisesti sekä soveltamalla sopimusta aktiivisesti lainsäädännössä, hallinnossa ja lainkäytössä. Sopimus linjaa sitä, kuinka lapsia tulee yhteiskunnassa kohdella ja millaiset ovat heidän oikeutensa osallistua ja toimia. (Hakalehto-Wainio 2014, 136.)

Lapsen oikeuksien sopimus on sisällöltään laaja, sisältäen yhteensä 54 artiklaa. Sopimuksesta voidaan nostaa esiin neljä lapsen oikeuksien komitean määrittämää yleisperiaatetta, jotka ovat *syrjimättömyys* (artikla 2), *lapsen edun huomioiminen päätöksenteossa* (artikla 3), *oikeus elämään ja kehittymiseen* (artikla 6) sekä *lapsen näkemyksen kunnioittaminen kaikissa häntä koskevissa asioissa* (artikla 12) (Kurttila 2016, 4; Lapsen-oikeudet.fi).

Syrjimättömyysperiaate tarkoittaa, että sopimuksessa tunnustetut oikeudet kuuluvat lapsille riippumatta hänen itsensä, vanhempiansa tai huoltajiensa rodusta, ihonväristä, kielestä, uskonnosta, poliittisista tai muista mielipiteistä, kansallisuudesta, etnisestä tai sosiaalisesta alkuperästä, varallisuudesta, vammaisuudesta, syn-typerästä tai muihin seikkoihin perustuvasta erottelusta. Syrjimättömyysperiaate velvoittaa myös sopimusvaltiot ryhtymään kaikkiin mahdollisiin toimiin lasten suojelemiseksi lapsen, tämän huoltajan tai muun läheisen asemaan, toimintaan, mielipiteisiin tai vakaumukseen perustuvalta syrjinnältä ja rangaistukselta. (SopS 60/1991 2§.) Mitkään lapsen tai tämän läheisen ominaisuudet eivät siis saa vaikuttaa oikeuksien toteutumiseen tai lapsen suojelemiseen, vaan kaikkien lasten tulee olla samanarvoisessa asemassa toistensa kanssa. Hakalehto-Wainio (2014) nostaa esiin, että syrjintää ei ole ainoastaan aktiivinen epätasa-arvoinen kohtelu, vaan myös passiivisuus ennaltaehkäistä ja tunnistaa epäyhdenmukainen toiminta sekä puuttua siihen (emt., 146).

Lapsen etu on huomioitava sosiaalihuollossa, tuomioistuimessa sekä hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskevat lasta. Valtion on taattava lapsen hyvinvoinnille välttämätön suojeleminen ja huolenpito huomioiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrittäessä on ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin. (SopS 60/1991 3§.) Lapsen edun käsite ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, vaan se on eri tilanteissa ja eri henkilöiden näkökulmista tulkittavissa eri tavoin. Hakalehto-Wainion (2014, 142) mukaan lapsen edun mukaista ratkaisua tehtäessä lapsen etua on punnittava suhteessa muiden kyseisessä asiassa tärkeiden tahojen, esimerkiksi toisten lasten, huoltajan tai laajemman edun, intresseihin. Hakalehdon (2018, 436) mukaan lapsen etua arvioitaessa on aina otettava huomioon lapsen toimintaympäristö sekä taus-

ta, henkilökohtaiset ominaisuudet, ikä ja kehitystaso, erityistarpeet, perhetilanne ja lapsen omat mielipiteet. Lapsen edun käsite jättää tulkinnan varaa, mutta keskeisen lopputulosta määrittävän tekijän tulisi olla nimenomaisesti *lapsen* intressit (Hakalehto-Wainio 2014, 142). Eri tekijät tulisi sovittaa yhteen siten, että lopputulos olisi lapsen edun mukainen.

Jokaisella lapsella on *oikeus elämään*. Sopimusvaltioiden on taattava lapselle henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti. (SopS 60/1991 6§). Tässä kyse on suotuisan kehittymisen turvaamisesta sekä hyvinvoinnin varmistamisesta. Sopimuksen 6 artikla edellyttää valtioiden panevan täytäntöön sopimuksessa esiintyvät taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet. Kehityksen toteutumisessa keskeistä on 31 artiklan mukainen lapsen oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, leikkiin ja kulttuurielämään osallistumiseen. (Hakalehto-Wainio 2014, 145-146.) Oikeus elämään ei siis ole ainoastaan oikeutta elää. Sen lisäksi se on oikeutta elää mahdollisimman tervettä, turvallista ja kehittävää elämää. Lapsen kehitykseen vaikuttaa moni tekijä, joista erityisesti leikki on lapsen kehitykselle perustavalla tavalla tärkeää (Halakehto-Wainio 2014, 146).

Lapsen on saatava kaikissa häntä koskevissa asioissa *mahdollisuus ilmaista mielipiteensä*, joka on huomioitava iän ja kehitystason mukaisesti. Kuulemiseksi tuleminen on tehtävä mahdolliseksi (SopS 60/1991 12§.) Mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin ja osallistua päätöksentekoon hyödyttää lapsen kehitystä ja muiden oikeuksien toteutumista (Hakalehto-Wainio 2014, 148).

Lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpano edellyttää valtiolta vahvaa oikeusperustaista näkemystä sekä kykyä tunnistaa ihmisoikeudelliset ulottuvuudet lasten asioissa (Hakalehto 2018, 429-430). Oikeuksien toteutumiseksi on tehtävä aktiivista työtä monella tasolla. Hakalehto-Wainion (2014) mukaan lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyvää potentiaalia ei lainsäädäntötyössä oteta riittävän vakavasti (emt., 158). Sopimuksen toteutumiseen liittyviä haasteita Suomessa ovat se, ettei sopimusta ja sen merkitystä tunneta riittävästi, lapsen edun ensisijaisuutta ei ole ymmärretty eikä sovellettu säännönmukaisesti, lapsivaikutusten arviointi on puutteellista, lapsia ei kuulla eikä heidän näkemyksiään oteta huomioon riittävästi, vähemmistöihin ja erityisryhmiin kuuluvien lasten oikeuksien toteutumiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja Suomesta puuttuvat tehokkaat, lasten tarpeisiin soveltuvat neuvontapalvelut ja oikeusturvakeinot. (Hakalehto-Wainio 2014, 161-162.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen ratifioineiden valtioiden hallitukset ovat muodollisesti vastuussa olevat tahot lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanossa (Hakalehto-Wainio 2014, 150). Sopimuksen täytäntöönpanoa valvoo ja seuraa lapsen oikeuksien komitea. Sopimukseen sitoutuneet valtiot raportoivat sopimuksen kansallisesta täytäntöönpanosta komitealle määräaikaisraportin muodossa, pääasiassa viiden vuoden välein. Valtio kertoo raportissaan, miten oikeudet ovat toteutuneet ja

kuinka valtio on huomionnut komitean aiemmat suositukset. Komitea tutkii raportit ja antaa niiden perusteella suosituksia ja huomautuksia, joiden tavoitteena on edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Komitea ei voi käyttää sanktioita sopimuksen noudattamisen tehostamiseksi. (Hakalehto-Wainio 2014, 151.) Suomesta raportin antavat ulkoministeriö, lapsiasiavaltuutettu, eduskunnan oikeusasiamies ja kansalaisjärjestöt (Lapsiasia.fi a). Lapsen oikeuksien komitea antaa valtioille myös yleiskommentteja, joiden tarkoituksena on tukea valtioita sopimuksen tulkitsemisessa ja siten sopimusvelvoitteiden toteuttamisessa. Suomen ratifioiman *lapsen oikeuksien sopimuksen valinnaisen pöytäkirjan valitusmenettelystä* myötä lapset voivat myös tehdä lapsen oikeuksien komitealle itse valituksia koskien oikeuksiensa loukkauksia. Lapsen oikeuksia voidaan käsitellä myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa Euroopan ihmisoikeussopimuksen näkökulmasta. (Hakalehto-Wainio 2014, 151-153).

Lapsen oikeuksien komitea kehottaa sopimusvaltioita järjestämään maihin itsenäiset instituutiot, joilla on juridista valtaa ja velvollisuus valvoa, edistää ja suojella lasten oikeuksia. Itsenäisellä instituutiolla tulisi olla valtuudet käsitellä lasten tekemiä valituksia, kuulustella todistajia ja mahdollisuus tarjota hyvitystä oikeuksien loukkauksista. Sillä tulisi olla myös velvollisuus varmistaa lapsille yksilöllinen neuvonta, oikeudellinen tuki ja tarpeelliset valitusmenettelyt. Lapsiasiavaltuutettu tai eduskunnan Ihmisoikeuskeskus eivät täytä näitä edellytyksiä, joten Suomessa ei ole komitean edellyttämää instituutiota tai vastaavanlaista järjestelyä. (Hakalehto-Wainio 2014, 152.)

Suomessa lapsen oikeuksien toteutumista valvovat pääasiassa lapsiasiavaltuutettu sekä eduskunnan oikeusasiamies. Lapsiasiavaltuutettu on viranomainen, jonka tehtävänä on tuoda Suomessa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon lasten oikeuksien näkökulmaa (Lapsiasia.fi b). Lapsiasiavaltuutetun laissa määritellyt tehtävät ovat:

- 1) arvioida lapsen edun ja oikeuksien toteutumista ja seurata lasten ja nuorten elinolosuhteita;
 - 2) seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia lasten hyvinvointiin;
 - 3) aloittein, neuvoin ja ohjein kehittää yhteiskunnallista päätöksentekoa lasta koskevissa asioissa ja edistää lapsen edun toteutumista yhteiskunnassa;
 - 4) pitää yhteyksiä lapsiin ja nuoriin ja välittää heiltä saamaansa tietoa päätöksentekoon;
 - 5) kehittää yhteistyömuotoja eri toimijoiden välille;
 - 6) välittää lapsia koskevaa tietoa lapsille, lasten parissa työskenteleville, viranomaisille sekä muulle väestölle; sekä
 - 7) edistää eri tavoin Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksymän lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59–60/1991) toteutumista
- (Laki lapsiasiavaltuutetusta 21.12.2004/1221 2§.)

Lapsiasiavaltuutettu ei voi toimia, ottaa kantaa tai muuttaa viranomaisten päätöksiä yksittäisten lasten tai perheiden asioissa. Sen sijaan hänen toimintansa konteksti on laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja toiminnassa. Hän vaikuttaa muun muassa tekemällä aloitteita, antamalla lausuntoja ja osallistumalla yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Lapsiasia.fi b.) Tämän tutkimuksen kannalta merkitykselliset lapsiasiavaltuutetun kommentit eri medioille liittyen al-Holin pakolaisleirillä oleviin suomalaislapsiin ovat yksi esimerkki lapsiasiavaltuutetun yhteiskunnallisesta tehtävästä lasten oikeuksien valvojana.

Myös oikeusasiamiehelle ja oikeuskanslerille kuuluu lasten oikeuksien toteutumisen valvonta Suomessa. Oikeusasiamies valvoo viranomaisten toiminnan laillisuutta tutkimalla hänelle tulevia kanteluita. Toiminnassaan oikeusasiamies pyrkii edistämään perus- ja ihmisoikeuksia. Myös puheenvuoroissa ja kannanotoissa painottuvat perus- ja ihmisoikeuksien merkitys julkisten tehtävien hoidossa ja lainsäädännön valmistelussa. Oikeusasiamies käsittelee lapsia koskevien asioiden lisäksi myös muiden asioita. (Oikeusasiamies.fi a.) Oikeuskanslerin tehtävät ovat osittain samoja oikeusasiamiehen kanssa. Tehtävät poikkeavat pieniltä osin esimerkiksi siten, että jotkin asiat kuuluvat ainoastaan oikeusasiamiehelle, ja että vain oikeuskanslerin velvollisuutena on tutkia hallituksen toiminnan laillisuutta. (Oikeusasiamies.fi b.) Oikeuskansleri onkin antanut lokakuussa 2019 ratkaisun kanteluihin al-Holin pakolaisleirillä olevien suomalaisten kotiuttamiseksi. Tähän ratkaisuun viitataan usein tutkimuksen aineiston täysistuntopuheenvuoroissa.

4.3 Ihmisoikeusperustainen sosiaalityö

Sosiaalityön ammatin perinteet voidaan jäljittää vuosisatojen taakse, jolloin järjestelmällisesti jo työskenneltiin niiden ihmisten auttamiseksi, jotka kulttuurisista, taloudellisista ja sosiaalisista syistä johtuen elivät yhteiskunnan marginaalissa. 1900-luvun alkupuolella, vastauksena 1800-luvun lopun sosiaalisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin muutoksiin, muodostui sosiaalityö järjestäytyneeksi ammatiksi tarjoten vaihtoehdon sosiaalidarvinistiselle ajattelulle. Sosiaalityön taustalla vaikutti ajatus sosiaalisten uudistusten ja yksilöllisen neuvonnan tarpeesta. (Mapp. ym. 2019, 260.)

Sosiaalityöllä on pitkät perinteet ihmisoikeuksien edistämisessä (Staub-Bernasconi 2016, 41-42). Lynne M. Healyn (2008, 738) mukaan sosiaalityön ammatin perustajat 1900-luvun alkupuolella olivat mukana aikansa merkittävässä ihmisoikeusliikkeissä. Myös Jim Ifen (2016, 4) mukaan sosiaalityöntekijät ovat tukeneet monenlaista ihmisoikeustoimintaa ja olleet niissä osallisina. Healyn (2008) mukaan tunnettuja ihmisoikeuksien edistäjiä sosiaalityön piirissä olivat esimerkiksi yhdysvaltalainen Jane Addams, joka oli perustamassa useita kansallisia ja kansainvälisiä ihmis-

oikeusjärjestöjä, sekä englantilainen Englantyne Jebb, jota pidetään yhtenä lasten oikeuksien pioneerina (emt., 738-739). Se, onko sosiaalityöntekijöiden osallisuutta ihmisoikeuksien edistämässä mielletty nimenomaisesti ihmisoikeustyöksi, on kuitenkin vaihdellut eri aikakausina (Mapp ym. 2019, 259).

Ife (2016) esittää, että sosiaalityöntekijöiden osallisuus ihmisoikeustoiminnassa on kuitenkin vain yksi tapa nähdä sosiaalityön ja ihmisoikeuksien yhteys. Toinen tapa hänen mukaansa on pitää ihmisoikeuksia käytännön sosiaalityön perustana sekä nähdä sosiaalityöntekijät ihmisoikeustyöntekijöinä päivittäisessä työssään. (emt., 4.) David Androffin (2018, 181) mukaan oikeusperustaiset lähestymistavat ovat sosiaalityössä yksi keino, jonka avulla sosiaalityöntekijät voivat laittaa ihmisoikeudet käytäntöön.

Mapp ym. (2019, 261-262) esittävät, että ihmisoikeusperustainen lähestymistapa sosiaalityöhön poikkeaa armeliaisuuteen perustuvasta sekä tarpeisiin perustuvasta sosiaalityöstä. Myös Ifen (2016) mukaan ihmisoikeusperustainen sosiaalityö haastaa näkemykset, joiden mukaan ihmisille tulisi tarjota palveluita ansainta- tai tarveperustaisesti. Niiden sijaan ihmisoikeusperustaisessa sosiaalityössä keskeisenä ajatuksena toimii ajatus siitä, että ihmisillä on oikeus palveluihin yksinomaan ihmisyytensä vuoksi. Tämä on voimakas narratiivi sosiaalityön sitoutumisesta ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja ihmisyyden keskeisiin arvoihin. (emt., 4.) Mappin ym. (2019, 261-262) mukaan ihmisoikeusperustaisessa lähestymistavassa sosiaalityön huomio on yksilöiden tai ryhmien puutteiden sijaan rakenteellisissa eriarvoisuuksissa, jotka ovat johtaneet vajavaiseen ihmisoikeuksien toteutumiseen. Ihmisoikeusperustainen sosiaalityö ei siis perustu yksilöiden saavutuksiin tai virheisiin, vaan ihmisyyteen, joka on jokaisella samanarvoinen riippumatta yksilön tekemisistä tai tekemättä jättämisistä.

Mapp ym. (emt.) esittävät, että kun sosiaalityön asiakkaita katsotaan ”ihmisoikeussilmälasiin” läpi, on työskentelyn näkökulma yksilöllisten ongelmien sijaan erityisesti ihmisoikeusongelmissa. Ihmisoikeussilmälasiin läpi katsottuna voidaan nähdä sekä asiakkaan oikeudet että tämän tarpeet. Asiakkaat näyttäytyvät tällöin oikeudenhaltioina, eivät hyväntekeväisyyden kohteina. (emt. 264.) Näin asiakas tulee kohdatuksi kokonaisvaltaisesti, ja huomioiduksi tulevat sekä hänen tarpeensa että oikeutensa.

Mappin ym. (2019) mukaan on olemassa kansainvälinen yhteinen näkemys siitä, että ihmisoikeuksien peruseriaatteen ovat *ihmisarvon kunnioittaminen, syrjimättömyys, osallistuminen, avoimuus ja vastuullisuus*. Nämä yhdessä muodostavat puitteet myös oikeusperustaiselle sosiaalityölle. (emt., 263.) Androffin (2018, 181) mukaan nämä viisi periaatetta perustuvat ihmisoikeuksien julistukseen ja ihmisoikeuksia koskeviin sopimuksiin samoin kuin sosiaalityön etiikkaan, arvoihin ja teoriaan.

Ihmisarvon kunnioittaminen ihmisoikeusperustaisessa sosiaalityössä tarkoittaa yksilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, heidän päätöksentekokykynsä arvostamista ja tukemista sekä yksilöiden näkemistä inhimillisinä, kokonaisina ihmisinä. Ihmisoikeusperustaisen sosiaalityön tulisi olla aktiivisesti syrjimätöntä ja torjua kaikenlaista syrjintää. Ihmisten osallisuuden tukeminen on tehokas keino ihmisoikeuksien toteutumisen tavoittelussa. Osallistumisen ei ihmisoikeusperustaisessa sosiaalityössä tule tarkoittaa syrjäytyneiden äänellä puhumista, vaan heidän aidon valtaan pääsyn tukemista. Avoimuuden näkökulmasta oikeusperustaisen sosiaalityön tulisi olla luotettavaa, näyttöön perustuvaa ja refleksiivistä. Vastuullisuuteen liittyä asiakkaiden edun ajaminen sekä tietoisuuden lisääminen sekä yksilöllisellä että laajemmin yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla. (Mapp ym. 2019, 263-264.)

Silvia Staub-Bernasconin (esim. 2016) käsite sosiaalityön kolmannesta mandaatista, eli sosiaalityön arvolähtökohdasta ja oikeutuksesta, on sosiaalityön ja ihmisoikeuksien keskinäisen suhteen ymmärtämisen kannalta keskeinen. Sosiaalityön kaksi ensimmäistä mandaattia ovat tuki ja kontrolli. Tuen mandaatin antavat asiakkaat ja kontrollin mandaatin valtio. Näiden lisäksi tarvitaan kuitenkin myös kolmatta mandaattia, joka on lähtöisin professiosta itsestään. Kolmas mandaatti sisältää ammatin tieteellisen ja eettisen perustan, jotka sosiaalityössä kytkeytyvät nimenomaisesti ihmisoikeuksiin ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. (Staub-Bernasconi 2016, 16; 44.) Kolmas mandaatti mahdollistaa siis tieteellisen ja eettisen harkinnan, jota kaksi muuta mandaattia eivät itsessään oikeuta. Ihmisoikeusperustaisessa sosiaalityössä tarvitaan tietoisuutta työn ihmisoikeusluottuvuudesta sekä järjestelmällistä, kolmannen mandaatin oikeuttamaa työskentelyä ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Vuonna 1988 sosiaalityöntekijöiden maailmanjärjestö IFSW (International Federation of Social Workers) linjasi sosiaalityön olevan ja aina olleen ihmisoikeusperustainen ammatti. (IFSW 2010, 11). Ihmisoikeudet sosiaalityössä alkoivat institutionalisoitua vuonna 1992 julkaistun *Teaching and Learning about Human Rights. A Manual for Schools of Social Work and the Social Work Profession* myötä, jonka julkaisi YK:n ihmisoikeuskeskus yhteistyössä IFSW:n ja IASSW:n kanssa (Staub-Bernasconi 2016, 42). Vuonna 2014 IFSW:n ja IASSW:n yleiskokous hyväksyivät sosiaalityön ammatin globaalin määritelmän, jonka mukaan sosiaalityössä keskeistä ovat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien periaatteet (IFSW 2014). Sosnet yliopistoverkosto on hyväksynyt sosiaalityön kansainvälisestä määritelmästä seuraavan suomennoksen:

"Sosiaalityö on professio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaali-

työ kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Edellä olevaa määritelmää voidaan laajentaa kansallisella ja/tai alueellisella tasolla.

(Sosnet yliopistoverkosto 2014.)

Tässä määritelmässä, kuten myös sosiaalityön ammattiliitto Talentian eettisessä ohjeistuksessa korostuu ihmisoikeuksien keskeisyys sosiaalityötä ohjaavana periaatteena (Ranta-Tyrkkö 2016, 11). Sosiaalityö voidaan siis nähdä keskeisesti ihmisoikeuksiin perustuvana työnä. Ihmisoikeusperustainen sosiaalityö antaa tutkimukselleni teoriaperustan, joka ohjaa aineiston ymmärrystä ja tulkintaa.

5 POLIITTISEN RETORIIKAN TUTKIMUS

Koska tarkastelen tässä tutkielmassa poliittista puhetta, sijoittuu tutkimus poliittisen retoriikan tutkimuksen alueelle. Tässä luvussa kerron, mitä poliittinen retoriikka on ja mitä sen tarjoamia näkökulmia hyödynnän tässä tutkimuksessa. Ensimmäisenä valotan retoriikan termiä ja traditiota. Toiseksi avaan Toulminin argumentin analysoinnin viitekehystä, jota hyödynnän aineiston analysoinnissa. Kolmanneksi kerron, mitä on parlamentaarinen retoriikka. Viimeisenä kerron, miten hallitus-oppositio -asetelma tyypillisesti poliittisessa retoriikassa näyttäytyy.

5.1 Retoriikka terminä ja traditiona

Terminä ”retoriikka” juontaa juurensa kreikan sanasta ’rhetorike’, joka tarkoittaa puhetaitoa (Kennedy 1994, 3). Pirkko Haapanen (1996) määrittelee retoriikan opiksi siitä, miten asia esitetään vakuuttavasti ja suostuttelevasti puhutun sanan keinoin. Retoriikka eli puhetaito liittyy tiiviisti yhteen politiikan kanssa, jossa puhuminen on yksi keskeinen osa-alue. Retoriikka näyttelee kansanedustajien, yhteiskuntamme keskeisten poliittisten toimijoiden, työssä merkittävää roolia, sillä kansanedustajat monissa yhteyksissä muun muassa esittävät, puolustavat, haastavat ja arvostelevat erilaisia näkemyksiä yhteiskunnallisiin asioihin liittyen.

Palosen ja Summan (1996) mukaan politiikan jaottelu policy-, polity-, politikointi- ja politisointiretoriikkaan viittaa siihen, kuinka monenlaisista näkökulmista retoriikalla on merkitystä politiikalle. Policy-retoriikkaa tarvitaan, kun tiettyä kysymystä koskevista useista vaihtoehdoista tulee valita jokin yhtenäinen linja. Tällaisessa ratkaisutilanteessa policyn valinta nähdään suhteellisen pysyvänä ja ajatellaan, että sitä on haastavaa muuttaa. Politikointiretoriikassa toimijoiden välinen kamppailu nousee sen tulosten yläpuolelle, ja asioiden ratkaisemista tärkeämpänä näyttäytyy

taito toimia poliittisesti vaihtuvissa tilanteissa. Koska politiikassa tuloksia ei voi koskaan ennakoida ja ne ovat suhteellisia sekä tulkinnanvaraisia, kyky toimia vaihtelevissa tilanteissa näyttäytyy asiakysymysten ratkaisemista tärkeämpänä asiana. Polity-retoriikassa poliittisuus ilmenee vakiintuneiden toimintatapojen, normien ja rakenteiden merkityskenttänä. Keskeisiä teemoja ovat esimerkiksi valtiosääntö ja poliittiset oikeudet, parlamenttien ja puolueiden säännöt sekä puhekäytännöt. Politisointiretoriikassa tehdään asioista poliittisia, politikoinnin kohteita. (Palonen & Summa 1996, 11-12.)

Retoriikan keskiössä on ajatus puhetaidosta, mutta termi ei ole yksiselitteinen, vaan retoriikkaa voidaan ymmärtää eri tavoin. Palosen ja Summan (1996) mukaan retoriikan perinteet ja käyttötavat ovat hyvin moninaisia, eikä retoriikassa ole kysymys yksittäisestä oppirakennelmasta tai metodista. Heidän mukaansa 1900-luvun "retorisen käänteen" myötä on havaittu, että retoriikkaa on kaikkialla. (emt. 1996, 7.)

Sakari Hänninen (1996) esittää, että retoriikka voidaan tulkita hyvin suppeasti tai hyvin laajasti, tai monin tavoin niiden väliltä. Hännisen (emt.) mukaan suppeimmillaan retoriikka ymmärretään tarkasti rajattuna traditiona: antiikin retoriikkana ja sen perinnettä jatkavien retoriikkaa koskevien tekstien kokonaisuutena. Ensimmäinen askel laajempaan retoriikan tulkintaan on näkemys retoriikasta yleisenä puhe- ja väittelytaitona ja sitä tulkitsevana puheoppina. Laajimmillaan retoriikka voidaan nähdä kansalaistaitona, johon kuuluu taito poliittiseen konstruointiin tai kannanottamiseen. Retoriikan laajassa tulkinnassa retoriikan nähdään usein tarjoavan yleisen tutkimisen ja keksimisen teorian tai kriittisen metodin, jolla eritellä inhimillistä toimintaa ja ajattelua. (emt., 162-166.)

Jukka-Pekka Puro (2006, 7) esittää, että kiinnostus retoriikkaa kohtaan on vaihdellut sen historian aikana: toisinaan retoriikka on noussut pinnalle ja välillä mielenkiinto sitä kohtaan on vähentynyt. Puro (emt.) jaottelee retoriikan historian kuuteen aaltoon, mutta usein tehdään jako kahteen: antiikin retoriikkaan ja uuteen retoriikkaan. Seuraavaksi esittelen lyhyesti antiikin retoriikkaa ja uutta retoriikkaa.

Haapasen (1996) mukaan retoriikan juuret ovat antiikin Ateenassa filosofien ja sofistien välisissä keskusteluissa. Puhetaito saapui Ateenaan vuonna 427 eKr. sinne Sisiliasta saapuneen Gorgiaksen mukana. Vallasta kilpailevat poliitikot Ateenassa ottivat mielellään haltuun uusia välineitä puhetaitojensa parantamiseksi sekä yleisen mielipiteen kontrolloimiseksi. (emt., 24.) Antiikin retoriikan merkittävä kehittäjä oli Aristoteles (382-322 eKr.). Nykypäivänäkin tunnetussa teoksessaan, *Retoriikassa*, Aristoteles systematisoi kuluneen reilun vuosisadan aikana kehittyntä puhetaitoa koskevaa kulttuuripääomaa (Haapanen 1996 23; 26). Aristoteles erotti retoriikan omaksi, muista tieteenaloista erilliseksi alakseen. Aristoteleen lisäksi antiikinajan retoriikkaan vaikutti myös muita henkilöitä, esimerkiksi Cicero (106-43 eKr.), joka

Aristoteleen tavoin jätti jälkeensä käytännönläheisiä ja toimivia retoriikan malleja ja periaatteita (Puro 2007, 40).

Aristoteles esittää *Retoriikassa*, että retoriikka on kykyä havaita vakuuttava kunkin asian yhteydessä. Vakuuttamiseen liittyvät asiat ovat Aristoteleen mukaan sekä vakuuttavuuden taitoon kuuluvia että sen ulkopuolisia seikkoja. Tällaisia, itsessään olemassa olevia tekijöitä, ovat esimerkiksi todistajalausunnot ja asiakirjat. Vakuuttamisen taitoon sisältyviä tekijöitä ovat asiat, joihin puhuja voi itse vaikuttaa. (Aristoteles 1997, 11.) Puheella aikaansaatuun vakuuttamiseen vaikuttavat kolmenlaiset tekijät, jotka ovat puhujan luonteeseen (*ethos*), kuulijan mielentilaan (*pathos*) ja itse puheeseen (*logos*) perustuvia. Näiden kolmen vaikutuskeinon kautta vaikutetaan puheen uskottavuuteen. (Aristoteles 1997, 11; Kakkuri-Knuuttila 2007, 233.) Aristoteles vastusti aikansa yleistä tapaa vedota puhetilanteissa tunteisiin rationaalisen argumentaation sijaan, mutta kuitenkin myös Aristoteleen retoriikassa on läsnä tunteisiin vaikuttaminen ja siihen liittyvä suostuttelun aspekti (Haapanen 1996, 27).

Kolme keskeistä ns. uuden retoriikan teoreetikkoa ovat Kenneth Burke (1897-1994), Chaim Perelman (1912-1984) ja Stephen Toulmin (1922-2009). Kun he aloittivat retoriikkaa ja argumentointia koskevan tutkimustyönsä 1950-luvulla, ei retoriikkaa kohtaan tunnettu juurikaan yleistä mielenkiintoa. Kaikilla kolmella on ollut vaikutusta siihen, että amerikkalaisessa ja eurooppalaisessa yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa on uudelleen herännyt kiinnostus retoriikkaan käsitteenä sekä tutkimuksellisenä näkökulmana. (Summa 1996, 51.)

Sekä Perelman, Burke että Toulmin kyseenalaistivat vallinneen torjuvan ja vähättelevän suhtautumiseen retoriikkaa ja luonnollisella kielellä tapahtuvaa argumentointia kohtaan. Heidän lähtökohtansa ja tavoitteensa retoriikan tutkimisessa ovat kuitenkin muilta osin hyvin erilaisia. Perelman ja Toulmin tutkivat *argumentointia*, ja heidän päämäärinään on esitellä perusteellinen teoria argumentoivan tekstin tai puheen analysoimiseksi, sekä sen pätevyyden arvioimiseksi. Burken työn tavoitteena sen sijaan on inhimillisen toiminnan yleisten ehtojen ja perusteiden ymmärtäminen. Burke ei ole kiinnostunut argumentoinnista ja sen tekniikoista *tietoisena vakuuttamiseen tähtäävänä kielen käyttönä*, vaan *retoristen ilmiöiden kokonaisvaltaisemmasta merkityksestä osana inhimillistä toimintaa, niiden piilevistä ja välillisistä vaikutuksista symbolisen järjestyksen muodostumisessa*. (Summa 1996, 51-52.)

Toulminin itsensä mukaan hänen tavoitteenaan ei ollut kehittää retoriikan tai argumentaation teoriaa, saati argumentoinnin analyttistä mallia (Toulmin 2015). Tästä huolimatta tunnetuksi on tullut Toulminin vuonna 1958 esittämä argumentin anatomian malli, jota on alettu kutsua "Toulminin malliksi" sekä "organiseksi skeemaksi". Malli tunnetaan myös argumentin analysoinnin viitekehyksenä. Toulminin argumentaatioteoriassa keskeisenä teemana on luonnollisen argumentoinnin vertaaminen logiikassa vakiintuneeseen tapaan tutkia ja arvioida päättelyn ja arvi-

oinnin pätevyyttä. Toulmin (2015) kritisoi formaalin logiikan piirissä 1950-luvulla vakiintuneita näkemyksiä päättelyn hyväksyttävyydestä. Hän pitää epäedustavana ja liian yksipuolisena vallalla ollutta ajatusta analyttisestä syllogismista ainoana päättelyn muotona. Toulminin argumentoinnin tarkastelu pysyttelee päättelyn ja sen pätevyyden tarkastelussa, eikä se koske yleensä retoriikkakeskusteluissa keskeisessä asemassa näyttäytyvää suostuttelun ulottuvuutta. (Summa 1996, 73-76.) Tässä tutkimuksessa hyödynnän Toulminin (1958) esittelemää argumentin anatomian mallia aineiston analysoinnissa. Esittelen mallia tarkemmin luvussa 5.2.

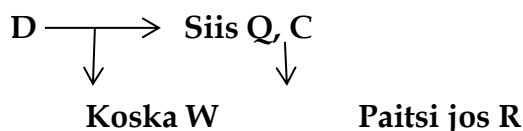
Palosen ja Summan (1996) mukaan retoriikkaa voidaan jaotella sen mukaan, mihin kielenkäytön tasoon huomio kiinnitetään. Näin voidaan erottaa 1) *puheiden tai esitysten retoriikka*, 2) *argumentoinnin retoriikka* sekä 3) *trooppien tai kielikuvien retoriikka*. Puheiden tai esitysten retoriikassa arvioidaan kokonaisuudessaan puheita, tekstejä, kuvia tai muita esityksiä. Puheiden ja esitysten retoriikka on ollut vahvinta amerikkalaisessa puheentutkimuksessa. Argumentoinnin retoriikassa huomio suunnataan esityksessä niihin asioihin, joilla pyritään muuttamaan tai vahvistamaan yleisön käsityksiä asioista. Argumentoinnin retoriikantutkimuksen käynnistäjiä ovat olleet Chaim Perelman ja Stephen Toulmin. Argumentoinnin tutkimuksessa painopiste voi olla joko retorisisessa tai formaalisessa suunnassa. Ensimmäisessä on kyse retoristen keinojen merkityksestä vakuuttavuuden lähteenä, ja jälkimmäisessä argumenttien pätevyyden tutkimisesta tai arvioimisesta. Trooppiretoriikkaa on mahdollista tarkastella taidonilmaisuna tai argumentoinnin välineenä, mutta myös hyödyntää sitä jonkin tekstin, kirjoittajan tai aikakauden kielen tyyppillisten tai yksilöllisten ajatusmuotojen tai tyylien tutkimiseen. Kenneth Burken ajatus neljästä perustroopista on eräs trooppiretoriikan tunnettu esimerkki. (Palonen & Summa 1996, 10.) Tutkimuksessani tarkastelun kohteena on erityisesti puheiden retoriikka, mutta tarkastelen aineiston analyysissä osittain myös argumentoinnin retoriikkaa ”orgaanisen skeeman”, eli Toulminin argumentin analysoinnin viitekehysten kautta. Avaan tätä Toulminin malliksikin kutsuttua argumentin analysoinnin viitekehystä seuraavaksi.

5.2 Argumentin analysoinnin viitekehys

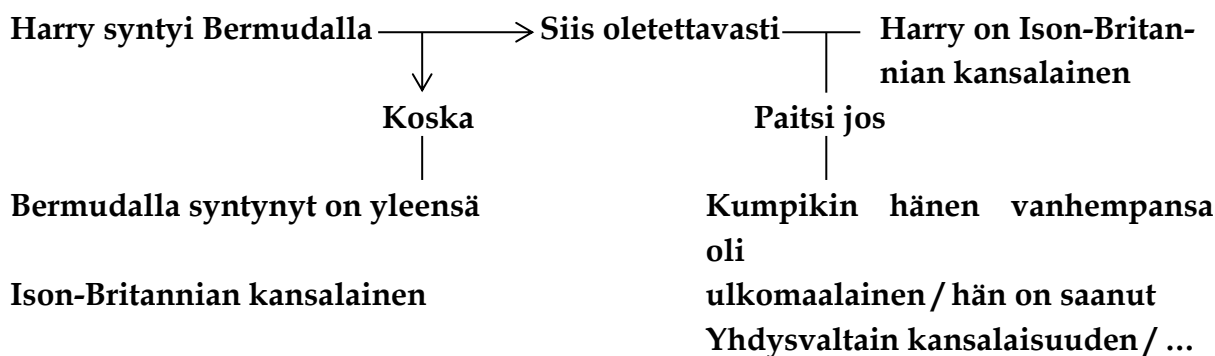
Toulminin teoksessaan *The Uses of Argument* (2015; alun perin 1958) ”orgaaniseksi skeemaksi” nimeämä argumentin analysoinnin viitekehys kuvaa argumenttiin sisältyvät osat tai ”elimet” ja niiden väliset suhteet (Summa 1996, 78). Toulmin (2015) kritisoi teoksessaan Aristoteleen ajoista alkaen käytettyä argumenttien analysoinnin muotoa ”pääpremissi, alipremissi, siis johtopäätös”. Toulmin (emt.) pitää mallia liian yksinkertaistettuna, ja esittää kyseisen mallin sijaan käytettäväksi kuudesta osasta

koostuvaa argumentin analyysin mallia. Argumentin osat ovat Toulminin (emt.) mukaan: lähtötiedot (data; D), väite/johtopäätös (claim; C), oikeutus/peruste (warrant; W), varaukset (rebuttals; R), tarkennus (qualifier; Q) ja taustatuki (backing; B).

Toulmin (2015) esittelee teoksessaan argumentin muodostuvan seuraavanlaisesti:

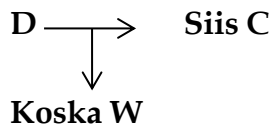

Toulmin (emt.) havainnollistaa mallia seuraavan esimerkin avulla:

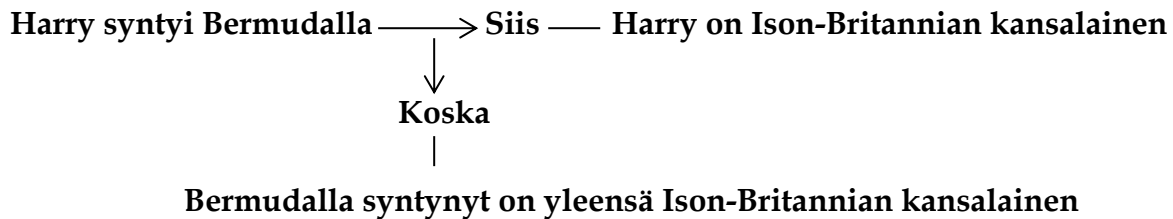

Puro (2005) esittää, että Toulminin malli on toimiva työkalu poliittisen retorikan analysoimiseen, koska se auttaa hahmottamaan, miksi jokin argumentti ei toimi tai vastaavasti miksi jokin argumentti vakuuttaa. Mallissa lähtötiedoista siis johdetaan johtopäätös, josta kuulija halutaan vakuuttaa. Vakuuttaminen tapahtuu perusteiden avulla, joka linkittää lähtötiedot ja johtopäätöksen toisiinsa. Argumenttia voidaan tarkentaa varauksilla, tarkennuksilla ja taustatuella.

Puron (emt.) mukaan vakuutumme argumentista, jonka perusteet ovat vankat, jossa varaukset on otettu huomioon, tarkennukset ovat paikallaan ja jolla on selkeä taustatuki. Lähtötiedot, perusteet ja johtopäätökset muodostavat argumentaation kantavan rakenteen. Varaukset, taustatuki ja tarkennukset ovat sääteleviä tekijöitä, jotka osoittavat, kuinka voimakkaasta, varauksettomasta tai yksiselitteisestä argumentista on kyse. (Puro 2005, 135-138.) Koska tutkimukseni ytimessä ei ole sinällään argumentaatio tai sen vakuuttavuus, en analysoi puheenvuoroja niin tarkasti kuin Toulminin malli mahdollistaisi. Argumentin kuuden osan sijaan tarkastelen niitä kolmea, jotka Toulminin mukaan ovat argumentin kantava rakenne, eli lähtötietoja, perusteita ja johtopäätöksiä. Käyttämäni sovellus on siis käytännössä seuraavanlainen:

Toulminin (2015) esimerkkiä käyttäen näyttää tämä argumentin muoto käytännössä seuraavalta:

Jätän siis analyysin ulkopuolelle varaukset, tarkennukset ja taustatuen. Keskityn erittelemään aineistoni argumenteista vain lähtötietoja, perusteita ja johtopäätöksiä. Palaan analyysiin uudelleen luvussa 6.3.

5.3 Parlamentaarin retoriikka

Koska tarkastelen eduskuntapuheenvuoroja, on tärkeää ymmärtää parlamentaarista retoriikkaa. Kyösti Pekosen (2011) mukaan termi "parlamentti" juontuu sanoista *parlare* ja *parler* (puhua). Termi kuvaa näin alkuperäistä klassista näkemystä edustuksellisesta demokratiasta sekä parlamentin keskeistä roolia edustuksellisen demokratian toteuttamisessa. Suomessa valtiovaltana toimii välillinen edustuksellinen kansanvalta, jossa kansa valitsee vaaleilla edustajansa. Vaaleilla ratkaistaan edustajien lisäksi puolueiden väliset voimasuhteet, ja rakennetaan perusta hallituksen kokoonpanolle. (emt., 11; 13.)

Parlamentille on instituutiona ja poliittisena kulttuurina muodostunut omat menettelytapansa käsitellä asioita "parlamentarisesti", deliberoida puolesta ja vastaan kaikissa parlamentaarisen prosessin vaiheissa. Tällöin *parlamentaarinen* viittaa enemmänkin toiminnan ideaalittyyppiin kuin instituutioon. *Parlamentaarinen* on näin ollen laajempi käsite kuin "parlamentissa tapahtuva". (Palonen 2012, 30.)

Kari Palosen (2005, 144) mukaan parlamentaarinen puhe ei ole mitä tahansa puhetta, vaan sitä ohjaavat parlamentaarisen menettelytavan säännöt ja sopimukset. Parlamentaarinen retoriikka sisältää parlamentaaristen puheiden asetelman, poliittisten menettelytapojen ja puhekulttuurin aspektit (Palonen 2012, 30). Parlamentaariseen menettelyyn kuuluu asioiden tarkastelu vastakkaisista näkökulmista sekä väittely näkökulmien puolustajien ja vastustajien välillä (Palonen 2011, 13). Näin ollen

parlamentaarinen retoriikka on siis oma retoriikan tyyliinsä, jota määrittelevät poliittiset puhe- ja menettelytavat. Eduskunnan työskentelyn luonteeseen sisältyy keskeisenä elementtinä vaihtoehtoisten näkemysten esittäminen, puolustaminen ja vastustaminen. Oletuksena on, että parlamentaarisen puheen yleisönä on aina vastustajia, joita on mahdollista puheen avulla käännättää omalle puolelle (Palonen 2005, 144).

Poliittisille kysymyksille on ominaista, että kenelläkään ei ole valmiita vastauksia tai oikeaa tietoa siitä, mitä asioille voisi ja tulisi tehdä. Puheen kautta voidaan avata asioita eri puolilta, esittää vaihtoehtoja, esittää argumentteja vaihtoehtojen suhteen sekä arvioida näiden painoarvoa. Vastaväitteiden ja vaihtoehtojen tuottaminen voidaan parlamentaarisessa puheessa ymmärtää metodisena periaatteena, joka viitoittaa politiikalle toisin tekemisen mahdollisuutta. (Palonen 2005, 144-145.)

Poliittisissa kysymyksissä ei riitä vetoaminen totuuteen tai järkeen. Retorisen ajatustavan mukaan kaikissa kysymyksissä on mahdollista argumentoida puolesta ja vastaan, eikä totuuden ja järjen perusteella ole mahdollista sulkea pois vaihtoehtoisia näkemyksiä. Jotta ratkaisut tällaisissa tilanteissa tulevat mahdollisiksi, tulee retoriikka suostuttelun, tavuttelun ja käännättämisen oppina tarpeelliseksi. Enemmistö päätös ilmaisee sen, mikä päätös tulee mahdollisimman laajalti hyväksytyksi. (Palonen 2005, 145.)

Poliittisissa väittelyissä kilpaillaan argumentoinnin vakuuttavuudesta: argumentoinnilla tavoitellaan vaikutuksen tekemistä yleisöön sekä vastustajan voittamista verbaalisin keinoin. Poliittisen väittelyn tavoite ei ole totuuden etsiminen, vaan poliittisten tavoitteiden edistäminen, vallan haltuun saaminen ja käyttäminen sekä asiakysymysten menestyksekkäs hoitaminen strategisine äänestyksineen ja manipuloineen. (Paloheimo & Wiberg 1997, 331.)

5.4 Hallitus- ja oppositionäkukulmat täysistunnossa

Koska eduskunnan täysistunto on koko kansan nähtävissä oleva eduskunnan työskentelymuoto, on se tärkeä paikka niin puolueille kuin yksittäisille kansanedustajille tuoda esiin näkemyksiä ajankohtaisista asioista. Erilaisten näkökulmien esiin tuominen on parlamentaarisen retoriikan keskeinen ominaisuus, ja se näyttäytyy eduskunnassa erityisesti hallituksen ja opposition välisessä suhteessa. Asetelma toimii tyypillisesti siten, että hallituspuolueet puolustavat näkemyksiään ja tehtäviä päätöksiä, joita oppositiopuolueet taas kritisoivat. Hallituspuolueiden edustajat likipitään aina kannattavat hallituksen toimia, kun taas oppositiopuolueiden tehtävänä on vastustaa hallituksen toimia ja aikeita (Wiberg & Koura 1996, 209-210).

Hallitus-oppositio -asetelmassa toimii useita toimijoita moninaisine tavoitteineen (Wiberg & Koura 1996, 202-203). Siksi suoraviivainen jako hallitus- ja opposi-

tionäkökulmiin saattaa olla yksinkertaistettu. On hyvin epätodennäköistä, että esimerkiksi jokainen hallituspuolueen jäsen olisi käsillä olevasta asiasta toistensa kanssa samaa mieltä. Palosen (2005) mukaan parlamentaarikot voivat itse päättää, noudattavatko he käsillä olevissa asioissa puolueen linjaa vai poikkeavatko siitä. Samalla heidän tulee kuitenkin ottaa huomioon valinnasta johtuvat seuraukset. (emt., 51.) Liika poikkeaminen puolueen linjasta voi johtaa esimerkiksi puolueesta erottamiseen, joten puolueen linjaan nähden radikaalien puheenvuorojen esittämistä on syytä harkita tarkkaan. Eduskunnassa toteutettava politiikka on ryhmätoimintaa (Pekonen 2011, 133). Jotta hallitus- ja oppositioasetelma toimisi ihanteellisesti, tulee molempien osapuolten edustajien sitoutua osaansa.

Parlamentin jakautuminen hallitukseen ja oppositioon on merkittävin puolueyhtenäisyyteen sitova tekijä (Pekonen 2011, 133). Eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa näkyy siksi jako hallituksen ja opposition välillä. Pekosen (2011) tutkimuksessa ilmenee, että useat kansanedustajat itse pitävät täysistuntopuheita turhina siksi, että niissä ei ole tarkoitukseen keskustella asioista aidosti. Kansanedustajat näkevät täysistunnot enemmän kansalaisiin kohdistettuna esiintymisenä, propagandana ja liioitteluna, kuin aitona toimimisena. (emt., 98-99.) Tämä kertonee siitä, että täysistuntopuheenvuorot ja niissä esitetyt näkemykset eivät välttämättä täysin vastaa kansanedustajien näkemyksiä ja työskentelyä, joka tapahtuu kansalta näkyvämmässä. Pekosen (2011) mukaan eduskunnan keskeinen työ tapahtuu suljettujen ovien takana valiokunnissa. Eduskunnan näkyvimmit työmuodot ovat täysistuntopuheet ja aloitteet, joilla ei kuitenkaan ole isoa merkitystä poliittisessa päätöksenteossa. Täysistuntopuheet kohdistetaan medialle, potentiaalisille kuulijoille, kannattajille ja äänestäjille sekä eduskunnan pöytäkirjoihin kirjoitettavaksi. (emt., 166.) Täysistunnoilla on siis isompi merkitys kuulijoihin vaikuttamisessa ja heidän vakuuttamisessa kuin varsinaisessa päätöksenteossa.

Täysistuntopuheissa nähdään poliittisia väittelyitä, joissa eri osapuolet pyrkivät tekemään omat näkemyksensä mahdollisimman vakuuttaviksi. Poliittisessa väittelyssä kilpaillaan argumentoinnin vakuuttavuudesta, ja tavoitteena on tehdä vaikutus yleisöön ja verbaalisin keinoin voittaa vastustaja (Paloheimo & Wiberg 1997, 331). Poliittisessa väittelyssä pyritään edistämään toimijoiden poliittisia tavoitteita, saada valta haltuun ja käyttää sitä, sekä hoitaa asiakysymykset menestyksekkäästi (Paloheimo & Wiberg 1997, 331).

Wibergin ja Kouran (1996) mukaan parlamenttikysymyksiä tulee tarkastella strategisesta näkökulmasta: niiden avulla toimijat voivat pyrkiä saavuttamaan omia ja puolueen tavoitteita. Eduskuntakysymyksiä kysytään paitsi tiedon tavoittelemiseksi myös strategisesti. (emt., 197-201.) Täysistunnoissa käytävällä keskustelulla on siksi tärkeä rooli politiikassa. Parlamenttikysymykset ja niiden pohjalta käytävä keskustelu kätkee sisälleen muutakin kuin jaetun tiedon sekä tiedon puutteen. Jotta po-

liititkot voisivat kysymysten avulla saavuttaa päämääriään, tulee kysymysten kysyjien huomioida, minkälaiset kysymykset ovat heidän näkökulmastaan hyödyllisiä (Wiberg & Koura 1996, 200-201). Opposition edustajat pyrkivät yleensä hankalien kysymysten, hallituspuolueiden edustajat taas mukavien, ministeriä tukevien, kysymysten esittämiseen (emt. 1996, 200; 216).

Kysymysten kysymisen lisäksi myös kysymyksiin vastaamista tulee harkita strategisesta näkökulmasta. Kysymyksiin saattaa olla hyödyllistä vastata ainoastaan osittain, eikä kaikkea hallussa olevaa tietoa ole välttämättä järkevää paljastaa. Osittain vastaamalla voidaan jättää paljastamatta kysyjän toivoman informaation, vaikuttaen kuitenkin siltä, että kysymykseen on vastattu. Parlamenttikysymys-vastaus -dialogit näyttävätkin usein siltä, että kansanedustajat ovat kyselevinä ja ministerit vastaavinaan. Kummatkin osapuolet käyttävät kysymysinstituutiota omiin tarkoituksiin sopivilla tavoilla, jolloin tuloksena on monesti kaksipuolisia monologeja, ei rakentavia dialogeja. (Wiberg & Koura 1996, 203.) Parlamentissa esitettävät kysymykset eivät aina ole sellaisia, että niihin edes odotettaisiin vastausta. Itse kysymyksen esittäminen saattaa olla tärkeämpää kuin siihen vastauksen saaminen, ja kaikki tavoitteet voi olla mahdollista näin saavuttaa. (emt., 207). Myös tämä on kysymysinstituution strategista hyödyntämistä.

Wibergin ja Kouran (1996) mukaan kansanedustaja voi parlamenttikysymysten suhteen olla kolmessa roolissa: puolueen edustajan, kansanedustajan sekä publistin roolissa. Puolueen edustajana kansanedustaja tukee aktiivisesti puolueen politiikkaa ja osallistuu sen toimintaan. Kansanedustajana hän edistää valitsijoidensa toiveita. Publistina hän valaisee ison yleisön käsityksiä merkittävistä poliittisista asiakysymyksistä. (emt., 213.) Kansanedustaja voi siis täysistunnossa ottaa monenlaisia rooleja, jotka vaikuttavat siihen, minkälaisia kysymyksiä ja vastauksia hän esittää.

Täysistuntokeskustelut ovat tilanteita, joita hyödynnetään monin eri tavoin. Poliittiselle vuorovaikutukselle on keskeinen merkitys sillä, että toimijat tahtovat ja tietävät ainakin osittain eri asioita (Wiberg & Koura 1996, 197). Keskustelun eri osapuolten erilaiset tarkoitukset ja päämäärät mahdollistavat parlamentaarille menettelylle ominaisen asioiden tarkastelun vastakkaisista näkökulmista. Tämä tuo oman jännitteensä täysistuntokeskusteluihin. Täysistunnon seuraaja ei tiedä, kuinka paljon edustajat todellisuudessa tietävät eivätkä sitä, miksi jotain kerrotaan ja jotain jätetään kertomatta. Näkökulmien vastakkaisuutta voidaan myös erilaisista syistä, esimerkiksi näkyvyyden saamisen vuoksi, korostaa.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan täysistuntopuheenvuoroja, minkä vuoksi poliittisen retoriikan perusteiden ymmärtäminen on oleellista. Seuraavaksi siirryn esittelemaan tutkimuksen kulkua.

6 TUTKIMUKSEN KULKU

Tässä luvussa avaan tutkimuksen kulkua. Aluksi esittelen tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteen. Tämän jälkeen avaan tutkimuksen aineistoa ja sen valinnan perusteluja. Tämän jälkeen avaan sitä, miten analysoin aineistoa. Luvun lopuksi pohdin tutkimukseen liittyviä eettisiä näkökohtia.

6.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite

Tutkimuksessani tarkastelun kohteena on kansanedustajien täysistunnoissa käymä poliittinen keskustelu al-Holin pakolaisleirillä olevista lapsista sekä se, kuinka tämä keskustelu suhteutuu lapsen oikeuksiin.

Tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

- 1) *Miten al-Holin pakolaisleirillä olevista lapsista puhutaan eduskunnan täysistuntopuheen-vuoroissa?*
- 2) *Miten hallitus- ja oppositionäkökulma näkyvät puheenvuoroissa?*
- 3) *Miten puhe näyttäytyy lapsen oikeuksien sopimuksen valossa?*

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten kansanedustajat puhuvat al-Holin pakolaisleirillä olevista lapsista ja miltä puhe näyttää ihmisoikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Al-Holin pakolaisleirillä elävät suomalaiset, mukaan lukien lapset, ovat käytännössä vankeina leirillä. Al-Holin leirillä elävät ihmiset joutuvat elämään monin tavoin puutteellisissa olosuhteissa, lasten kehitys on omiaan vaarantumaan ja heidän henkensä ovat leirillä uhattuina.

Se, miten al-Holin leirillä eläviin suomalaislapsiin suhtaudutaan, voi kertoa jostain puhujien omista sekä laajemmin yhteiskunnallisista arvoista. Sen lisäksi, että puhe ilmentää tämänhetkistä ymmärrystä asiasta, voidaan puheella vaikuttaa myös siihen, miten asiaan tullaan tulevaisuudessa suhtautumaan ja miten sitä tullaan käsittelemään.

Kansanedustajilla on päätöksentekovallan lisäksi mahdollisuus vaikuttaa tehokkaasti muiden ihmisten asenteisiin. Siksi on aiheellista tarkastella sitä, miten yhteiskuntamme päättävissä ja näkyvässä asemassa olevat henkilöt puhuvat hyvin haavoittuvassa asemassa olevista lapsista. Koska teen tutkimusta sosiaalityön näkökulmasta ja koska sosiaalityö kytkeytyy tiiviisti ihmisoikeuksiin, on tässä tutkimuksessa perusteltua tarkastella lapsiin liittyvää eduskuntapuhetta lasten ihmisoikeuksien näkökulmasta.

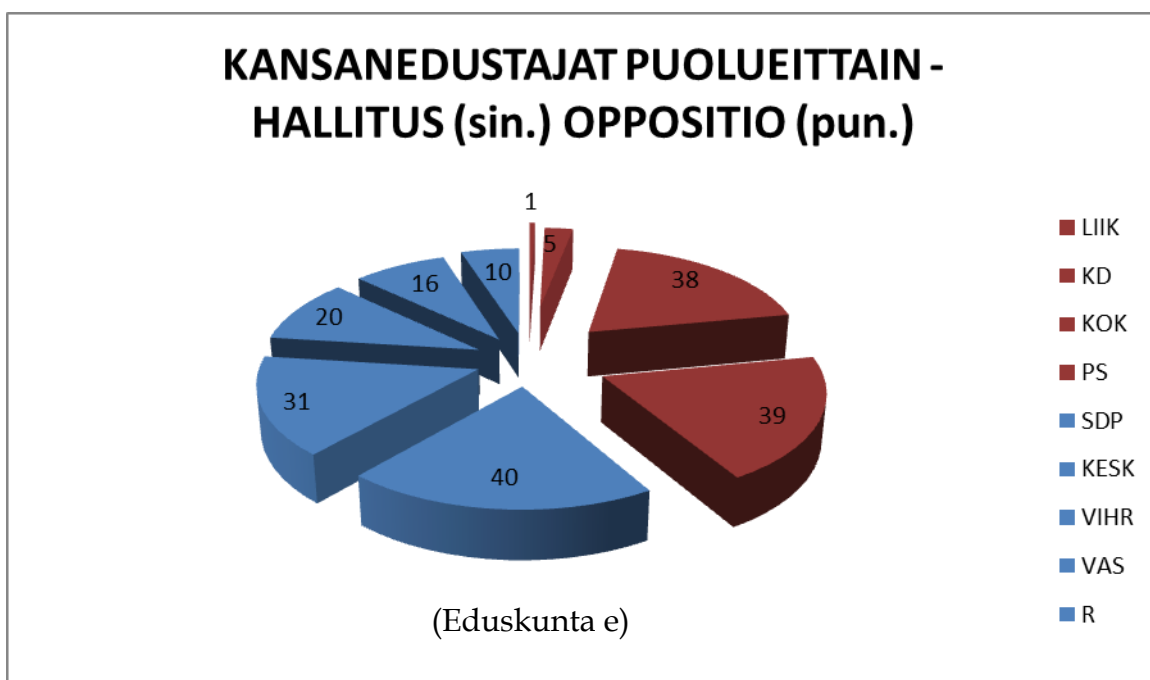
Siksi tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millaista poliittisten päättäjien puhe on al-Holilla eläviin lapsiin liittyen. Tilanne on kokonaisuudessaan hyvin monisyinen, joten kiinnostavaa on tarkastella sitä, miten lapset puheenvuoroissa asemoituvat. Tutkimuksen tavoitteena on myös lisätä tietoa ja ymmärrystä siitä, millä al-Holin lapsia koskeva puhe näyttää ihmisoikeuksien valossa.

6.2 Eduskunnan täysistunnot tutkimuksen aineistona

Tutkimukseni aineistona toimivat eduskunnan täysistuntojen puheenvuorot, joissa puhutaan al-Holin pakolaisleirillä olevista suomalaislapsista. Eduskunnan täysistunnot löytyvät tallenteina Yle Areenasta ja pöytäkirjoina www.eduskunta.fi -internetsivustolta. Täysistuntoja, joissa al-Holin ti-lanteesta käydään keskustelua, olen hakenut www.eduskunta.fi -sivustolta löytyvällä pöytäkirjojen hakukoneella. Haussa olen käyttänyt erikseen hakusanoja "al-Hol", "Isis", "Isil", "Daesh", "Irak" ja "Syyria". Hakukone ei suoraan tavoittanut kaikkia aihepiiriä koskevia olevia pöytäkirjoja, joten etsin niitä myös manuaalisesti.

Eduskunnan täysistunto on lainsäädäntötyön ja ajankohtaisen poliittisen keskustelun arena (Eduskunta b). Täysistunnoissa säädetään lait, päätetään valtion talousarviosta, käsitellään hallituksen antamat selonteot, tiedonannot ja kertomukset sekä hyväksytään kansainvälisiä sopimuksia. Täysistunnon työskentelymuotoja ovat suullinen kyselytunti, välikysymys, ajankohtaiskeskustelu ja pääministerin ilmoitus. (Eduskunta c.)

Eduskunnassa on 200 kansanedustajaa, jotka valitaan vaaleilla neljän vuoden välein (Eduskunta d). Seuraavasta kaaviosta näkyy eduskunnan voimasuhteet vaalikaudella 2019–2023.

KUVIO 1 Eduskunnan voimasuhteet kaudella 2019-2023.

Olen rajannut tutkimukseni vuoden 2019 aikana käytyihin täysistuntoihin. Suurin osa al-Holin nykyisistä asukkaista muutti leirille joulukuun 2018 ja toukokuun 2019 välillä (OCHA 2019a). Myös leirin suomalaiset muuttivat sinne tuolloin, ja kevään 2019 aikana alettiin Suomessa julkisuudessa keskustella tilanteesta. Aiheesta ei siis ole puhuttu ennen vuotta 2019. Vuodelta 2019 löytyy kolme täysistuntoa, joissa al-Holin tilanteesta käydään aktiivista keskustelua. Nämä täysistunnot ovat 27.6.2019 suullinen kysymys al-Holin leirillä olevista Suomen kansalaisista, 12.12.2019 suullinen kysymys hallituksen toiminnasta al-Holin kysymyksessä ja 17.12.2019 välikysymys al-Holin leirillä olevien Suomen kansalaisten tai Suomesta sinne päätyneiden Isis-perheiden kotiuttamisesta ja toimien asianmukaisuudesta. Lisäksi al-Holin tilannetta on sivuttu myös muissa täysistunnoissa, mutta näissä puhetta aiheesta oli sen verran satunnaisesti, että koin selkeäksi rajata ne tutkielman ulkopuolelle.

Vuoden 2019 aikana eduskunnassa käyty keskustelu kulminoitui 17.12.2019 täysistuntoon, joka käytiin sen jälkeen, kun hallitus oli päivää aikaisemmin tehnyt periaatepäätöksen al-Holin leirillä olevien suomalaisten kotiuttamisesta. Keskustelu huipentui tähän täysistuntoon, joka oli samalla vuoden 2019 viimeinen täysistunto, jossa asiasta käytiin aktiivista keskustelua. Hallituksen tekemä periaatepäätös antaa sopivan kohdan tutkielman rajaamiseksi, sillä päätös ja siitä käyty keskustelu muuttavat osittain niitä lähtökohtia, joista keskustelua eduskunnassa jatkossa käydään aiheen tiimoilta. 17.12.2019 täysistuntokeskustelu on aineistoni kannalta keskeinen,

sillä keskustelu tiivistyi edellisenä päivänä tehtyyn päätökseen, ja keskustelua aiheesta oli paljon.

Poimin 27.6.2019, 12.12.2019 ja 17.12.2019 täysistunnoista ne puheenvuorot tai puheenvuoron osat, joissa puhuttiin al-Holin lapsista. Välihuudot jätin selkeyden vuoksi kokonaan aineiston ulkopuolelle. Monet aineiston täysistuntopuheenvuoroista ovat pitkiä. Siksi monissa puheenvuoroissa on puhetta monimuotoisesti, eivätkä kokonaiset puheenvuorot useinkaan koske vain lapsia. Ne osat puheenvuoroista, jotka eivät koske lapsia, jätin aineiston ulkopuolelle. Koska useat puheenvuorot sisältävät monia pienempiä argumentteja, on pitkät puheenvuorot mahdollista eritellä Toulminin mallin avulla pienempiin osiin. Myös lapsia koskevaa puhetta oli osassa puheenvuoroja monta pientä argumenttia. Kun tutkimuksen tulosluvussa viittaa aineistolainauksiin, ovat ne usein näitä pieniä osia kokonaisista puheenvuoroista. Olen kuitenkin pyrkinyt olemaan irrottamatta yksittäisiä argumentteja kokonaiskontekstistaan.

Seuraavissa taulukoissa näkyy, kuinka monessa puheenvuorossa oli puhetta lapsista. Lisäksi taulukoissa näkyy se, kuinka monta Toulminin mallin mukaista argumenttia tunnistin puheenvuoroista. Tutkimuksen ulkopuolelle jäivät sellaiset puheenvuorot, joista ei ollut tunnistettavissa Toulminin mallin mukaista argumentin muotoa lainkaan. Tällaisia olivat esimerkiksi pitkät taustapuheet al-Holin tilanteesta, pitkät suorat lainaukset uutisjutuista tai muut pitkät sitaatit.

TAULUKKO 1 Hallituspuolueiden puheiden määrä.

Puolue	Vihreät	Keskusta	Sosiaalidemokraatit	Vasemmisto	Rkp	Yht.
Lapsia koskevien puheenvuorojen määrä	37	18	13	5	6	79
Argumenttien määrä Toulminin mallilla analysoituna	96	43	20	12	13	184

TAULUKKO 2 Oppositio puolueiden puheiden määrä.

Puolue	Perussuomalaiset	Kokoomus	Kristillisdemokraatit	Liike Nyt	Yht.
Lapsia koskevien puheenvuorojen määrä	26	28	3	1	58
Argumenttien määrä Toulminin mallilla analysoituna	49	48	7	5	109

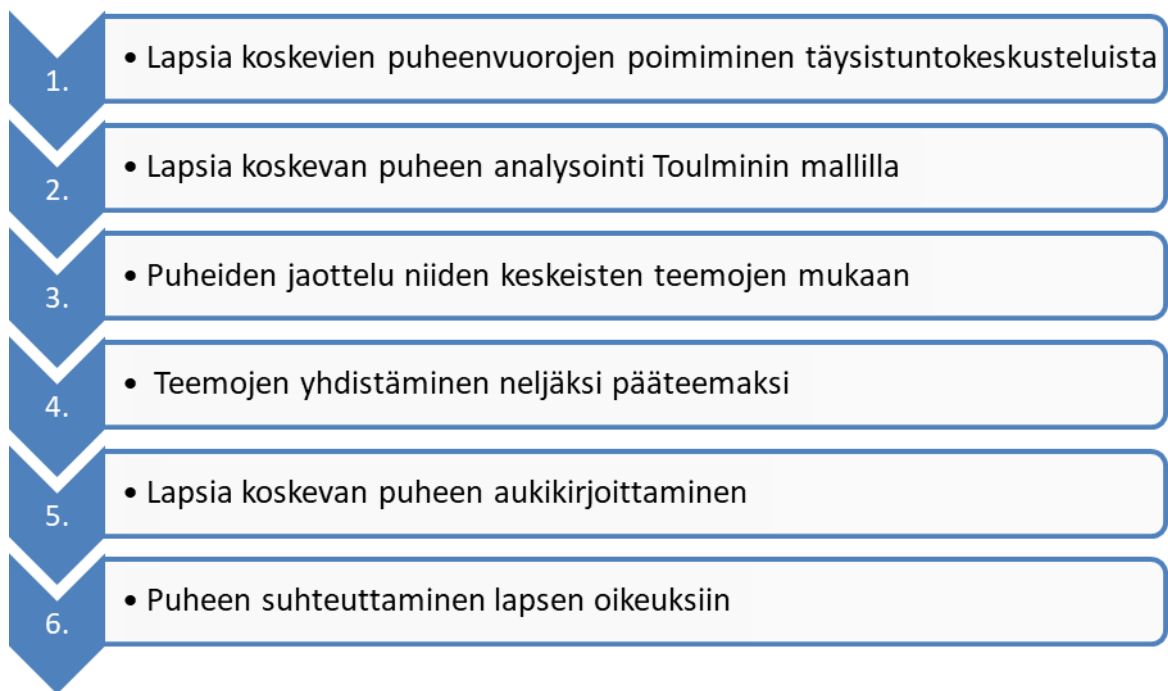
Hallituspuolueet pitivät siis enemmän lapsia koskevia puheenvuoroja kuin oppositio puolueet. Myös argumenttien määrä yhteensä oli hallituspuolueilla selvästi suurempi kuin oppositio puolueilla. Tätä selittänee osittain se, että 17.12.2019 väliky-symys oli osoitettu ulkoministeri Pekka Haavistolle, joka oli koko täysistunnon ajan vastaamassa kansanedustajien kysymyksiin. Tästä johtuen vihreillä, joka kuuluu hallitukseen, oli eniten lapsia koskevia puheenvuoroja ja argumentteja. Puolueet, joilla on vähiten kansanedustajia, pitivät vähemmän puheenvuoroja kuin isompien puolueiden kansanedustajat.

Useissa puolueissa samat kansanedustajat pitivät monta puheenvuoroa. Lähel-lekään kaikki kansanedustajat eivät siis olleet äänessä. Tämä on muistettava johto-päätöksiä tehtäessä: vain muutamien kansanedustajien näkemysten ei voi olettaa edustavan kaikkien samaa puoluetta edustavien kansanedustajien todellisia näke-myksiä.

Seuraavassa alaluvussa avaan tarkemmin aineiston analyysia.

6.3 Aineiston analysointi

Koska tutkimuksen kohteena on poliittinen puhe, on tutkimukseni poliittisen reto-riikan tutkimusta. Analyysissa en ole kiinnostunut yksityiskohtaisesti esimerkiksi argumentoinnin tekniikoista, vaan poliittinen retoriikka toimii metodina, jonka avul-la hahmotan kokonaiskuvaa täysistuntopuheenvuoroista. Seuraava kuvio kiteyttää analyysin etenemisen. Kuvion jälkeen avaan sanallisesti sitä, miten olen aineiston analysoinut.

KUVIO 2 Aineiston analysointi.

Aineiston analyysi eteni siten, että ensimmäisenä poimin aineistoni täysistuntojen pöytäkirjoista kaikki ne puheenvuorot tai puheenvuorojen osat, joissa puhuttiin jollain tapaa lapsista. Kopioin puheet, ja siirsin ne puolueittain omiin Word-tiedostoihinsa. Näin aloin alusta asti hahmottamaan sitä, minkä puolueen puheenvuoroista on milloinkin kyse. Jätin aineiston ulkopuolelle sellaiset puheenvuorot tai puheenvuorojen osat, joissa ei puhuttu lapsista. Jos kansanedustaja puhui vain esimerkiksi al-Holin suomalaisista ilman minkäänlaista viittausta lapsiin, jätin puheen aineiston ulkopuolelle. Jos taas puhuttiin esimerkiksi al-Holilla olevista suomalaisista perheistä, otin puheen aineistoon mukaan, sillä näen puheen perheistä liittyvän olennaisesti myös lapsiin. Tämä rajaus selkeytti työskentelyäni ja auttoi pitämään keskiössä nimenomaan lapset. Aineisto olisi ilman selkeää lapsiin kohdistuvaa rajausta muodostunut liian suureksi.

Kun olin poiminut täysistuntojen pöytäkirjoista kaiken lapsia koskevan puheen, aloin käydä aineistoa läpi Stephen Toulminin argumentin analysoinnin viitekehystä hyödyntäen. Toulminin mallin avulla olisi mahdollista analysoida puheenvuorot hyvin yksityiskohtaisesti, mutta päädyin käyttämään mallista yksinkertaistettua versioita, jossa tarkastellaan puheenvuoroista lähtötietoja, perusteita ja johtopäätöksiä. Mallin avulla pyrin tunnistamaan puheenvuoroissa esitettyjen argumenttien sisällön ja rakenteen. Aivan kaikkia argumentteja ei ollut mahdollista jäsentää täydellisesti lähtötietoihin, perusteisiin ja johtopäätöksiin. Useimmin puuttuivat perusteet, jotka Toulminin mukaan ovatkin usein argumentin julkilausumaton osa. Toisinaan argu-

menteista puuttui myös selkeä johtopäätös. Johtopäätös saattoi puuttua todella kokonaan, tai se saattoi olla vaikeasti tunnistettavissa.

Kun olin käynyt kaikki lapsia koskevat puheenvuorot läpi Toulminin mallin avulla, jaottelin argumentit ryhmiin niissä esiintyvien keskeisten teemojen perusteella. Pidin jokaisen puolueen puheenvuorot edelleen omissa Word-tiedostoissaan. Näin aloin tarkemmin hahmottamaan sitä, minkälaisen teemojen ympärille puhe lapsista rakentuu ja miten eri puolueiden puheenvuorot poikkeavat toisistaan.

Argumenttien keskeiset teemat olivat eri puolueiden kesken pääasiassa samankaltaisia, mutta jonkin verran esiintyi myös eroavaisuuksia. Teemoja, jotka esiintyivät useiden puolueiden puheenvuoroissa, olivat puhe lasten auttamisesta, puhe lapsista ja äideistä, puhe turvallisuudesta, puhe hallituksen ja opposition toiminnasta, puhe ulkoministerin toiminnasta ja puhe puolueen omasta linjasta. Näiden useita puolueita yhdistävien teemojen lisäksi osalla puolueita muodostuivat myös teemat lasten asemasta, oikeusvaltiosta, lasten muodostamasta uhkasta ja lasten kansalaisuudesta. Jaottelu ei ollut yksinkertaista, sillä monet argumentit olisivat sopineet useamman teeman alle.

Seuraavaksi muodostin näiden alustavien teemojen avulla neljä pääteemaa, jotka nostin myös tutkimustulos -osion alaluvuiksi. Näiden neljän teeman alle oli mahdollista kiteyttää kaikki lapsia koskeva puhe. Teemat ovat puhe lasten auttamisesta, puhe turvallisuudesta, puhe lapsista ja ihmisoikeuksista, sekä puhe lapsista ja eduskunnan toiminnasta.

Tulosluvun ensimmäisessä osassa avaan sitä, millaista täysistuntopuhe al-Holin lapsiin liittyen on. Tulosluvun toisessa osassa tarkastelen puhetta lapsen oikeuksien näkökulmasta. Lasten oikeuksien tulkinnassa minua auttoivat lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarisen ja ihmisoikeusprofessori Martin Scheininin kannanotot liittyen al-Holin pakolaisleirillä olevien lasten tilanteeseen. Suomessa lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on huolehtia lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumisesta. Scheinin puolestaan on alan eurooppalainen huippuasiantuntija. Olin kiinnostunut myös eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotoista, mutta tähän mennessä kyseistä materiaalia ei ole ollut löydettävissä. Pekkarisen ja Scheininin kannanottojen lisäksi analysointia ohjasi tutkimuksen neljännessä luvussa esittämäni tieto lapsen oikeuksista sekä lapsen oikeuksien sopimus kokonaisuudessaan. Pekkarisen ja Scheininin kannanottojen ja lapsen oikeuksien sopimuksen neljän yleisperiaatteen avulla muodostin tuloslukuun neljä otsikkoa. Niiden alla vastaan kysymykseen siitä, miten täysistuntopuheenvuorot suhteutuvat lasten oikeuksiin. Otsikot ovat lasten auttamisen pois leiriltä, lapsen etu, syrjimättömyys ja lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen.

Päädyin rajaamaan Pekkarisen ja Scheininin kannanotot heidän Ylelle sekä maakuntalehdille antamiinsa haastatteluihin. Elina Pekkarisen haastatteluista valit-

sin neljä Ylen haastattelua (Yle 11.5.2019; Yle 24.5.2019; Yle 2.9.2019; Yle 23.9.2019) sekä kolme muuta haastattelua (Keski-suomalainen 24.5.2019; Savon Sanomat 12.12.2019; Hämeen Sanomat 13.12.2019). Pekkarisen haastatteluja löytyisi enemmänkin, mutta nähdäkseni valitsemisani haastatteluissa näyttäytyy kattavasti hänen esittämänsä näkemykset asian tiimoilta. Martin Scheininin aihetta koskevia haastatteluja löytyi vain yksi (Yle 10.7.2019), joka kuitenkin oli kattava. Tutkimuksen liitteenä ovat referoinnit Pekkarisen ja Scheininin haastatteluista.

Käytän tutkimustulosten esittelyn yhteydessä aineistolainauksia havainnollistamaan sitä, minkälaista puhe lapsista on. Pidän aineistolainauksia tarpeellisena, sillä näen niiden tukevan esittämiäni tutkimustuloksia. Esimerkkien tarkoituksena on myös konkretisoida lapsiin liittyvää puhetta. Koska puhetta on paljon, oli esimerkkien valitseminen jokseenkin haastavaa. Useassa kohdassa olisi ollut mahdollista käyttää montaa lainausta, jolloin jouduin valitsemaan yhden samankaltaisista aiheeseen liittyvistä esimerkeistä. Pysin valitsemaan aineistolainauksia mahdollisimman monipuolisesti, jotta aineiston moniäänisyys pääsisi näkyviin. Esitän aineistolainaukset pääasiassa siinä muodossa kuin olen ne Toulminin mallin avulla käynyt läpi, eli esimerkeissä olen jättänyt näkyville jaottelun lähtötietoihin, perusteisiin ja johtopäätöksiin. Joissain tapauksissa olen lyhentänyt aineistolainauksia jättämällä epäolennaisia kohtia pois. Tällöin käytän merkkiä ”...” osoittamaan, että argumentti joko jatkuu tai että siitä puuttuu alku.

Tutkimustuloksissa tarkastelen puheenvuoroja hallitus- ja oppositionäkökulmista. Vaikka olen aineiston analysoinnin alusta lähtien tarkastellut puheenvuoroja puolueittain ja osittain tämä näkyy myös tutkimustuloksissa, pidän päälinjana kuitenkin hallitus- ja oppositioasetelman tarkastelua. Jako hallitukseen ja oppositioon on keskeinen elementti parlamentaarista retoriikkaa. Se, kuuluuko puhujan puolue hallitukseen vai oppositioon, vaikuttaa paljolti siihen, miten kansanedustajat puhuvat käsillä olevista asioista. Siksi pitäydyn pääasiassa hallitus- ja oppositionäkökulmien tarkastelussa, vaikka myös puoluekohtaisempi tarkastelu olisi mahdollista. En näe tarkan puoluekohtaisen tarkastelun olevan tämän tutkimuksen kannalta merkityksellistä. Hallitus-oppositio -asetelman kautta on mahdollista tunnistaa sitä kah-tiajakoa, joka al-Holin lasten auttamiseen yleisemminkin yhteiskunnallisessa keskustelussa liittyy.

6.4 Tutkimuseettiset näkökohdat

Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009, 125; 127) esittävät, että yksi hyvän tutkimuksen vaatimus on sen eettinen kestävyys. Tutkijan työtä tulee ohjata eettinen sitoutuneisuus. Henriikka Clarkeburnin ja Arto Mustajoen (2007, 25; 52) mukaan eettiset

kysymykset ovat väistämätön osa kaikkea tutkimustyötä. Myös tämän tutkimuksen tekeminen on vaatinut paljon eettistä pohdintaa prosessin alusta loppuun asti.

Jo tutkimusaiheen valitseminen sisältää eettisiä näkökohtia (Clarkeburn & Mustajoki 2017, 57). Sosiaalityön ammattilaisten velvollisuutena on olla yhteiskunnalliselta asemaltaan heikommassa asemassa olevien ihmisten puolella. Sosiaalityön ammattilaisten tehtävänä on myös tukea ihmisiä haastavissa elämäntilanteissa ja tuoda tietoa kohtuuttomista tilanteista sekä syrjivistä rakenteista. (Talentia.) Tähän nähden tämän tutkimuksen aihe on sosiaalityön näkökulmasta eettisesti perusteltu. Kansanedustajilla on valtaa, vaikutusmahdollisuuksia ja näkyvän asemansa vuoksi mahdollisuus vaikuttaa myös muiden ihmisten mielipiteisiin. Siksi sen tutkiminen, kuinka kansanedustajat puhuvat haavoittuvassa asemassa olevista lapsista, asettuu politiikan lisäksi myös sosiaalityön keskiöön.

Tutkimuksellani tuon esille lastensuojelun sosiaalityölle keskeisiä ja hankalia eettisiä kysymyksiä, jotka kytkeytyvät juridiikkaan. Tutkimus tuo siten esille sosiaalityön ydinkysymyksiä, joiden parissa työskennellään päivittäin. Käytännön sosiaalityössä tasapainoiltaan jatkuvasti eettisten ja juridisten kysymysten välillä. Tämä tutkimus osaltaan valottaa sitä, millaisia haastavia ja keskenään ristiriitaisiakin eettis-juridisia kysymyksiä sosiaalityöhön liittyy.

Tieteellisen tutkimuksen ei ole tarkoituksenmukaista aiheuttaa jo valmiiksi heikossa asemassa oleville ihmiselle enempää haittaa. Olen pohtinut sitä, voiko tämä tutkimus aiheuttaa al-Holilla eläville lapsille jonkinlaista haittaa. Olen pyrkinyt tietoisesti välttämään leimaavaa kieltä, kuten lasten yksinkertaista määrittelyä Isis-lapsiksi. Näin olen pyrkinyt omalta osaltani katkaisemaan leimaamisen ja ennakkoluulojen kierrettä, joka muiden vähemmistöjen tavoin myös al-Holin pakolaisleirillä eläviin lapsiin usein liittyy. Tutkimuksessani en esimerkiksi haastattele lapsia tai ole heidän kanssaan muuten tekemisissä. Minun ei tarvitse huolehtia lasten anonymiteettiin liittyvistä tekijöistä, sillä en tiedä heistä yhtään enempää kuin mitä julkisuuteen on tiedotettu. Tutkimus on tehty lapsen oikeuksien näkökulmasta, ja tutkimuksen on tarkoitus lähtökohtaisesti olla lasten asemaa ja hyvinvointia edistävä tutkimus.

Kansanedustajien puheenvuoroihin viitataan tässä tutkimuksessa kansanedustajien nimillä. Tuomi ja Sarajärvi (2009) toteavat, että tutkimuksen eettisyyden näkökulmasta tulisi siihen osallistuvien olla tutkimuksesta tietoisia, osallistumisen tulisi olla vapaaehtoista, osallistujille ei tulisi aiheutua vahinkoa ja heillä on oikeus jäädä nimettömiksi (emt., 131). Kansanedustajat eivät kuitenkaan ole tietoisia tästä tutkimuksesta, sillä tutkimuksen aineisto on sellaista julkisesti saatavilla olevaa materiaalia, jonka käsittelyyn ei tarvita tutkimuslupaa. Pohdin pitkään, onko tässä tutkimuksessa tarpeen jättää puheita pitävien kansanedustajien nimet näkyviin vai ei. Koska tutkimuksen aineisto on julkista materiaalia, ovat tiedot joka tapauksessa kaikkien

niistä kiinnostuneiden saatavilla. Sen vuoksi päädyin lopulta viittaamaan aineistositeissa kansanedustajien nimiin. Nimiin viittaaminen helpottaa puheenvuorojen etsimistä ja tarkastamista, mikäli lukija niin haluaa tehdä.

Tarkastelen tutkimuksessani lapsia koskevaa eduskuntapuhetta, joka on käyty tutkimuksestani riippumatta. Tieto on siis sinällään olemassa ilman tätä tutkimustakin. Siten en tutkijana ole voinut vaikuttaa tutkimusaineiston syntyyn, eikä tutkimusaineiston tuottaminen väritynyt toimintani vuoksi. Tutkijana kuitenkin tarkastelen ja jäsenän tietoa omista lähtökohdistani käsin. Tuomi ja Sarajärvi (2009) esittävät, että yksilön käsitykset ilmiöstä, sille annetut merkitykset ja käytetyt tutkimusvälineet vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin. Olemassa ei ole täysin objektiivista tietoa, vaan tieto on aina jollain tapaa subjektiivista. (emt., 20.) Tutkimukseen liittyvät käsitykset ja valinnat ovat siis väistämättä vaikuttaneet siihen, millaiseksi tämäkin tutkimus on muotoutunut. Minulla on ennako-oletuksia ja -käsityksiä myös kansanedustajista sekä poliittisista puolueista. Olen kuitenkin pyrkinyt minimoimaan ennakkokäsitysten vaikutuksen pyrkimällä tietoisesti puolueettomuuteen. Esimerkiksi aineistolainauksien käytössä olen pyrkinyt monipuolisuuteen, enkä käyttämään tiettyiltä puolueilta ainoastaan tiettyntyyppisiä puheenvuoro-esimerkkejä. Olisi helppoa esittää tiettyjen puolueiden puheenvuoroista ainoastaan kaikkein kiistanalaisimmat puheenvuorot ja toisten puolueiden puheenvuoroista mukavimmat puheenvuorot. Tätä olen kuitenkin pyrkinyt välttämään.

Toisinaan on ollut haastavaa tasapainoilla sen kanssa, miten tutkimustulosten esittäminen vastaisi todellisuutta siten, että monentyyppiset puheenvuorot pääsisivät oikeassa suhteessa ääneen. Eri puolueet ovat esittäneet puheenvuoroja hyvin erilaisia määriä, ja puheenvuorot poikkeavat sekä puolueiden välillä että myös sisällä toisistaan. Nämä seikat olen pyrkinyt huomaamaan. Olen pyrkinyt huomioimaan myös sellaiset puheenvuorot, jotka poikkeavat puolueen valtavirtaa edustavista puheenvuoroista. Ennakkoluulottomuuteen ja tasapuolisuuteen pyrkimisestä huolimatta on mahdollista, että en ole kaikkia näkökulmia kyennyt ottamaan huomioon siten, kuin olisi ehkä ollut tarpeen tai kuten puhuja puheenvuoroa pitäessään oli tarkoittanut.

Eettistä pohdintaa on siis liittynyt myös siihen, olenko varmasti ymmärtänyt kansanedustajien puheet siten, kuin he ovat ne tarkoittaneet. Erityisesti pitkistä puheenvuoroista on toisinaan ollut haastavaa tunnistaa puheenvuorojen ydin. Koen, että Toulminin malli on kuitenkin tässä auttanut ja ohjannut oikeaan suuntaan. Kävin aineiston läpi useaan otteeseen lukemalla ja katsomalla täysistunnoista videotallenteita. Näin koen saaneeni kattavan käsityksen aineistosta, mikä on ollut analyysin ja tulkinnan kannalta tärkeää.

Myös se on huomioitava, että puheita on pitänyt vain pieni osa kansanedustajista ja että osa kansanedustajista on ollut äänessä useaan otteeseen. Aineiston perus-

teella ei siis voi tehdä yleistyksiä kansanedustajien näkemyksistä. Vaikka teen tarkastelua hallitus-oppositio -akselilla, ei tarkoitukseni, eikä myöskään mahdollista, ole luoda tyhjentävää kuvausta eri osapuolten ajatus- tai arvomaailmoista.

Tarkoitukseni ei siis ole arvottaa kansanedustajien puheenvuoroja ja mielipiteitä. Osa täysistuntopuheenvuoroista näyttäytyy ihmisoikeuksien valossa ongelmallisina, mutta silti pyrin tarkastelemaan kaikkia puheenvuoroja samanarvoisesti ja muistamaan sen, että eduskuntakeskustelulle ominaista on vastakkainasettelu ja tarkoituksellinen kärjistäminen. Tutkimukseni keskiössä ovat ihmisoikeudet, joten aineiston tulkinta tapahtuu niiden kautta. On huomattava, että toisesta näkökulmasta tarkasteltuna tulokset olisivat toisenlaisia, ja ettei puheenvuoroja voi tämän tutkimuksen perusteella määrittellä oikeiksi tai vääriksi. Tarkoitukseni ei ole myöskään saattaa ketään kansanedustajaa huonoon tai kyseenalaiseen valoon, eikä toisaalta nostaa toisia jalustalle.

Aineiston analyysissa ja tulkinnassa olen hyödyntänyt lapsiasiavaltuutettu Eliina Pekkarisen ja ihmisoikeusprofessori Martin Scheininin medialle antamia haastatteluja, jotka ovat liittyneet al-Holin lapsiin. Erityisesti lapsiasiavaltuutetun kannanotot aiheen tiimoilta ovat tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä, sillä hänellä on merkittävä yhteiskunnallinen rooli lasten oikeuksien tulkitsijana. Martin Scheinin taas on alan eurooppalainen asiantuntija, sekä aktiivinen ihmisoikeuksien puolesta-puhuja ja kannanottaja. Siten myös hänen kannanottonsa al-Holin lasten kysymyksessä valikoituivat tämän tutkimuksen peilauspinnaksi. Olen pohtinut, onko Pekkarisen ja Scheininin kannanottojen valitseminen aineiston tulkinnan avuksi ollut riittävän perusteltua ja että olisiko heidän lisäksi ollut vielä joku muu asiantuntija, jonka näkemyksiä olisin voinut hyödyntää. Päädyin kuitenkin heihin kahteen, mutta on muistettava, että toisenlaisilla valinnoilla myös tutkimustulokset saattaisivat olla toisenlaisia.

Poliittisen retoriikan tutkimisella ja erityisesti Toulminin mallilla tulee näkyväksi vaikuttamiseen liittyvä retoriikka. Toulminin mallia voidaan pitää käytännöllisenä työkaluna poliittisen retoriikan tutkimuksessa, sillä se osoittaa, miksi jotkin argumentit toimivat ja toiset eivät (Puro 2005, 138). Asioiden perusteleminen on sosiaalityössä tärkeää, joten Toulminin mallista voi olla hyötyä käytännön sosiaalityölle. Sen vuoksi Toulminin malli on perusteltu analyysimenetelmä myös sosiaalityön tutkimuksessa. Työni avulla tuon esille sitä, kuinka sosiaalityöntekijät voivat yhtäältä kuunnella poliittista retoriikkaa ja toisaalta perustella sosiaalityön lähtökohdista erilaisia argumentteja. Tämä on tärkeää kaikessa sosiaalityössä, mutta erityisesti rakenteellisen sosiaalityön välineenä. Ihmisoikeusperustaisessa sosiaalityössä keskeisenä huomion kohteena ovat rakenteet, jotka aiheuttavat ihmisoikeusongelmia. Esimerkiksi puheen kautta on mahdollista vaikuttaa yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Siten on sosiaalityön näkökulmasta hyödyllistä tarkastella Toulminin mallin avulla hei-

kossa asemassa olevia lapsia koskevien puheenvuorojen rakentumista. Argumentaatiota tarkastelemalla on mahdollista oppia vaikuttamaan myös itse sosiaalityöntekijänä käyttämäänsä retoriikkaan.

Tutkimusprosessiin on liittynyt monenlaista eettistä pohdintaa. Tuomi ja Sara-järvi (2009) toteavat, että tutkimuksen eettinen kestävyys liittyy myös tutkimuksen laatuun ja luotettavuuteen (emt., 127). Tässä luvussa olen tuonut esiin perusteita tietyille tutkimusvalinnoille, jotka ovat vaikuttaneet siihen, millaiseksi tutkimus on muodostunut. Eettisen pohdinnan kautta olen tuonut esiin tietyntylaisia epävarmuustekijöitä, joita tähän tutkimukseen on liittynyt, sekä niitä perusteita, joilla olen tiettyihin ratkaisuihin päätenyt. Tuomalla esiin tutkimukseen liittyviä eettisiä seikkoja olen pyrkinyt tekemään tiettäväksi niitä tekijöitä, jotka ovat voineet vaikuttaa tutkimuksen laatuun sekä luotettavuuteen.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tuloksia. Luvun 7.1 alaluvuissa avaan sitä, miten eduskunnassa puhutaan al-Holin pakolaisleirin lapsista. Luvun 7.2 alaluvuissa tarkastelen puhetta lapsen oikeuksien näkökulmasta. Tässä analyysia ohjaavat lapsen oikeuksien sopimus sekä lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarisen ja ihmisoikeusprofessori Martin Scheininin kannanotot al-Holin pakolaisleirin tiimoilta.

7.1 Täysistuntopuhe lapsista

7.1.1 Puhe lasten auttamisesta

Auttaminen yleisesti

Täysistuntopuheenvuorojen perusteella näyttää siltä, että lähes koko eduskunnan tahtotilana on auttaa lapsia. Kun hallituspuolueiden puheenvuoroja analysoidaan Toulminin mallia hyödyntäen, on mahdollista havaita, että monessa puheenvuorossa johtopäätöksenä esitetään, että lapsia tulee auttaa. Lasten auttamiseen tähtäävien argumenttien lähtötiedot ja perusteet vaihtelevat. Puheenvuoroissa perustellaan lasten auttamisen tarpeellisuutta oikeudellisilla seikoilla, pakolaisleirin haitallisilla olosuhteilla sekä lasten syyttömyydellä omaan tilanteeseensa.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
On täysin selvää, että ihmisoikeussopimusten ja perustuslain perusteella lapset ovat juridisesti erityinen ryhmä.	Lapsen oikeuksien sopimus perustuu yhdessä sovittuihin moraalisiin näkemyksiin, mutta ennen kaikkea se velvoittaa meitä juridisesti.	Meidän tulee auttaa al-Holin leirillä olevia suomalaisia lapsia.

Bella Forsgren (vihr) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä puheenvuorossa lähtötietona sekä perusteena toimivat oikeudelliset näkökohdat. Puheenvuoro ei jätä vaihtoehtoja, vaan lasten auttaminen nähdään Suomen selkeänä juridisena velvollisuutena. Tämän puheenvuoron tavoin myös useissa muissa, sekä hallitus- että oppositiopuolueiden, puheenvuoroissa puhutaan lasten auttamisen tärkeydestä.

Joissakin hallituspuolueiden puheenvuoroissa todetaan, että oppositio ei aiempien puheenvuorojensa, kannanottojensa ja muiden mediassa esiintyvien tietojen perusteella haluaisi lapsia auttaa. Opposition taholta kuitenkin kiistetään nämä hallituspuolueiden edustajien esittämät väitteet ja todetaan, että lapsia pitää auttaa.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa herra puhemies! Kokoomuksen linja on ollut selvä. Siinä ei, pääministeri Marin, ole mitään hävettävää.	Pieniä lapsia on kokoomuksen mielestä pitänyt auttaa, ja sitä valmistelua on tehty. Keskusta oli vielä eilen kokoomuksen kanssa samaa mieltä.	Pieniä lapsia olisi pitänyt jo auttaa, ja kysymys kuuluu, miksi ette ole auttaneet.

Timo Heinonen (kok) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Osassa puheenvuoroja korostetaan yllä olevan puheenvuoron tavoin, että pieniä lapsia on autettava, osassa puhutaan ylipäänsä, ikää tarkemmin määrittelemättä, lasten auttamisesta. Joissakin puheenvuoroissa korostetaan erityisesti orpolasten auttamisen tärkeyttä. Yllä olevasta puheenvuorosta voi havaita, että opposition taholta pyritään kiistämään puheet siitä, että oppositio ei haluaisi lapsia auttaa. Puheenvuorossa vakuutetaan, että kokoomuksen mielestä pieniä lapsia tulee auttaa. Puheenvuorossa ei ainoastaan tuoda esiin puolueen tahtotilaa auttaa lapsia, vaan myös kritisoidaan hallitusta siitä, että se ei ole vielä lapsia auttanut.

Lasten auttamisesta puhutaan aineiston täysistunnoissa paljon. Se, mitä auttamisella kulloinkin tarkoitetaan, jää kuitenkin usein sekä hallituspuolueissa että op-

positiossa tarkemmin määrittelemättä. Puhe auttamisesta näyttää usein liittyvän lasten kotiuttamiseen Suomeen. Myös paikanpäälle al-Holiin vietävästä avusta keskustellaan. Konkreettista puhetta siitä, mitä auttamisella kulloinkin tarkoitetaan, on kuitenkin varsin vähän.

TAULUKKO 5

Aineistolainaus, hallitus.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
...Hallitus haluaa lapset turvaan ja toimii sen eteen. Samalla hallitus haluaa taata suomalaisten turvallisuuden. Hallituksen linjaus on samalla sekä inhimillinen että turvallisuutta rakentava.	Me haluamme auttaa lapsia, eikä meillä ole veloitetta lähteä tekemään mitään leirillä olevien naisten takia. He ovat omin tahdoin lähteneet tukemaan hirmuhallintoa.	Mutta ihmisyyden tähden ja kansainvälisten sopimusten tähden me emme voi olla auttamatta leirin lapsia. Kyse on oikeusvaltion perustasta ja ihmisistä.

Pekka Aittakumpu (kesk) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheenvuorossa todetaan, että lapset tulee saada turvaan ja että hallitus toimii sen toteuttamiseksi. Lasten auttamista ja sen edistämistä pidetään puhujan mukaan hallituksessa tärkeänä asiana. Aikaisemmin samassa puheenvuorossa puhuja pohtii leiriläisten tuomista Suomeen, ja myöhemmin hän toteaa, että lapset pitää auttaa turvaan. Vaikuttaa siltä, että puhuja tarkoittaa auttamisella lasten tuomista Suomeen, mutta hän ei kuitenkaan sano tätä aivan suoraan. Tahtotila lasten auttamiseksi näyttää joka puolueessa olevan vankka. Kuitenkaan se, mitä lasten auttamisella tarkoitetaan, ei aina ole selvää.

Vaikka auttamiseen liittyvästä puheesta puuttuu usein auttamiseen liittyvä konkreettisuus, muutamissa puheenvuoroissa käytetään täsmällistä kieltä. Oppositiossa ollaan kiinnostuneita siitä, miten Suomessa on valmistauduttu lasten mahdolliseen saapumiseen. Oppositio pyytää hallitukselta tietoa siitä, mikä tulee olemaan leiriläisten perheen yhdistämispolitiikka: tuodaanko lasten kotiuttamisen jälkeen esimerkiksi myös lasten taistelijaitsäät Suomeen? Entä miten perheitä vastaanotetaan? Myös Suomeen saapuvien lasten tarvitsemiin palveluihin liittyvistä resursseista ollaan oppositiossa kiinnostuneita. Oppositiossa ehdotetaan myös sitä, voitaisiinko leiriläisiä auttaa paikanpäällä Syyriassa sen sijaan, että heitä oltaisiin kiireesti tuomassa Suomeen. Myös hallituspuolueiden kansanedustajat ovat kiinnostuneita siitä, miten lapsia on jo leirillä autettu ja miten heitä voitaisiin siellä vielä auttaa. Ulkoministeri Pekka Haavisto kertoo, että leirillä olevia on autettu alueella olevien kansainvälisten avustusjärjestöjen kautta. Haaviston mukaan viranomaiset ovat myös Suomen päässä valmistautuneet lasten saapumiseen.

Yhtenä konkreettisemmän tason puheena näyttäytyy keskustelu mahdollisuudesta ottaa al-Holilla olevat lapset huostaan. Puhe huostaanotosta on kuitenkin vähäistä ja varsin yksipuolista. 27.6.2019 käydyssä täysistunnossa oppositiossa vaaditaan leirillä olevien lasten huostaanottoa ja pohditaan, että eikö lapsen vieminen soita-alueelle ole jo itsessään peruste huostaanotolle. Kysymykseen vastaa hallituksen taholta silloinen pääministeri Antti Rinne. Hän toteaa, että Suomen lainkäyttövalta ei ulotu al-Holin leirille eikä Suomen huostaanottoon liittyviä säädöksiä voida siellä soveltaa. 17.12.2019 täysistunnossa ulkoministeri Pekka Haavisto kertoo, ettei al-Holin alueella ole viranomaisista, jolta Suomen lastensuojelu voisi pyytää virka-apua. Siksi lastensuojelutoimien toteuttaminen leirillä on Haaviston mukaan haastavaa. Puhe huostaanotoista näyttäytyy keskusteluissa myös siten, että muutamat hallituspuolueiden edustajat esittävät, että huostaanottoihin tulisi tilanteen niin vaatiessa ryhtyä lasten kotiutumisen jälkeen.

Lapset ja äidit

Puheeseen lasten auttamisesta liitetään täysistunnoissa monia näkökulmia. Yksi näistä on lasten auttamisen suhde heidän äitiensä auttamiseen. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa korostetaan sitä, että lapsia autetaan, mutta että velvoitetta aikuisten auttamiseksi ei ole. Täysistuntokeskustelussa kuitenkin ilmenee, että leiriä hallinnoivan kurdien itsehallintoalueen vaatimusten vuoksi al-Holin pakolaisleirillä olevat lapset voidaan erottaa äideistään vain huoltajien suostumuksella. Jos äidit eivät anna lupaa lastensa kotiuttamiselle ilman äitejä, kuten vaikuttaa olevan, vaihtoehtoiksi näyttävät käytännössä jäävän lasten kotiuttaminen yhdessä äitien kanssa tai lasten jättäminen leirille.

Hallituspuolueiden sisällä näyttää esiintyvän jonkinlaisia mielipide-eroja siitä, tulisiko aikuisia auttaa vai ei. Joissain puheenvuoroissa selkeästi korostetaan sitä, että velvoitetta aikuisten auttamiseksi ei ole. Toisissa puheenvuoroissa taas, vaikka niissä todettaisiin se, että aikuisia ei ole velvoitetta auttaa, painotetaan lapsen edun ensisijaisuutta äitien kotiuttamista harkittaessa. Tavoitetta kotiuttaa lapset yhdessä äitiensä kanssa perustellaan lakiin perustuvan lapsen edun lisäksi myös esimerkiksi muiden maiden tuomioistuinten päätöksillä, joissa on todettu, että lapsia ja äitejä ei voi erottaa toisistaan. Vaikka useissa puheenvuoroissa korostetaan sitä, ettei velvoitetta aikuisten auttamiseksi ole, kokonaisuudessaan hallituspuolueiden puheenvuoroissa näyttäytyy vahvasti puhe lapsen edun ensisijaisuudesta suhteessa äitien ehdottomaan avun ulkopuolelle jättämiseen.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Kuntäällä keskustellaan tosi paljon näitten äitien asemasta, niin lasten oikeuksien mukaan äitien asemakin arvioidaan nimenomaan lasten edun kautta. Ja on mielenkiintoista, että muissa maissa, joissa politiikoilla on ollut hankalaa ottaa kantaa tähän, tuomioistuin on tulkinnut tämän ihan selkeästi.	Esimerkiksi Saksassa tuomioistuin katsoo, että äitejä ei voida erottaa lapsistaan, ja perusteli sitä näin: Ensinnäkin, kurdit eivät halua erottaa, ja sen takia käytännössä se on mahdotonta. Toiseksi, tämä ei kumoudu sen takia, että on ollut muitakin yksittäistapauksia, jotka on ratkaistu eri tavalla. Ja sitten kolmanneksi, mahdollisesti vanhemman aiheuttama vaara ei ole peruste, jolla lasten oikeuksista voitaisiin poiketa. Myöskin Belgiassa tuomioistuin on tehnyt samanlaisen ratkaisun, ja Ranskassakin ihmisoikeusvaltuuskunta on tehnyt samalla lailla.	Tämä on hyvä ohje siitä, mikä on se tulkintatapa lasten oikeuksista.

Eva Biaudet (r) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tämä on yksi esimerkki siitä, millä tapaa lapsen oikeuksia suhteessa äitien auttamiseen hallituspuolueissa tulkitaan. Jo puheenvuoron alussa todetaan, että lasten oikeuksien mukaan äitien asema tulee arvioida lasten edun kautta. Puheenvuoron mukaan Saksan ja Belgian tuomioistuimessa sekä Ranskan ihmisoikeusvaltuuskunnassa on päädytty siihen, että äitejä ei voida erottaa lapsista. Puheenvuorosta ei ilmene se, onko kyseisissä maissa todella kotiutettu lapsia ja äitejä yhdessä tällä perusteella vai ovatko tietyt tahot todenneet tämän olevan ihanteellinen toimintatapa. Puheenvuoron mukaan se, että äitejä ei voida erottaa lapsistaan, on kuitenkin hyvä ohje lasten oikeuksien tulkinnasta.

Lasten kotiuttamista yhdessä äitien kanssa perustellaan siis hallituspuolueissa lapsen oikeuksilla ja lapsen edulla sekä muiden maiden linjauksilla. Niin ikään oppositiossa äitien *auttamatta jättämistä* perustellaan toisten maiden toimintatavoilla.

TAULUKKO 7

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Kokoomus haluaa, että Suomi noudattaa pohjoismaista linjaa. Emme halua, että ainutkaan jihadistisi, Isis-terrorijärjestön kalifaatin toimintaan osallistunut henkilö, tuodaan Suomeen.	He ovat valintansa tehneet. Suojelupoliisin mukaan Isis-naisten tänne palatessa he todennäköisesti jatkavat terroristista toimintaansa.	Sen sijaan lapsia on autettava.

Heikki Vestman (kok) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 81/2019.)

Puheessa vedotaan siihen, että Suomen tulisi toimia kuten toiset pohjoismaat, ja näin ollen olla tuomatta Suomeen lasten äitejä, jotka ovat puhujan mukaan potentiaalisia terroristeja. Lapsia tulisi puhujan mukaan kuitenkin auttaa. Useassa muussakin aineiston oppositiopuheenvuorossa todetaan, että muut Pohjoismaat eivät ole kotiuttaneet aikuisia, vaan ainoastaan lapsia. Opposition lisäksi myös eräässä, hallituksessa olevan, keskustan puheenvuorossa perustellaan muiden Pohjoismaiden toimintatavalla näkemystä, jonka mukaan myös Suomen tulisi auttaa vain lapsia. Näin ollen sekä puheessa äitien kotiuttamisesta yhdessä lastensa kanssa että puheessa äitien kotiuttamatta jättämisestä vedotaan muiden maiden toimintatapoihin.

TAULUKKO 8

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Hallituksen viimein eilen julkistamaa linjausta voidaan tulkita niin, että lapsen etu otetaan huomioon ensisijaisesti ohi kansallisen turvallisuuden.	Hallituksen linjaus tarkoittaa käytännössä, että kun oikeuskanslerin mukaan kaikkien al-Holin leirillä olevien lasten etu on palata Suomeen, niin tilanteessa, jossa lasten äidit eivät anna suostumustaan lapsen palautukselle, lapsen edun ollessa ensisijainen tekijä lapset palautetaan Suomeen yhdessä äitiensä kanssa...	Hallitus siis jatkaa vastuun pakoilua menemällä vieranomaisten selän taakse. Hallituksen linjaus ja pääministeri olisivat voineet olla selväsanaisempia ja reilusti sanoa, että äidit palautetaan yhdessä lasten kanssa.

Harry Harkimo (liik) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä oppositiopuheenvuorossa kritisoidaan hallitusta vastuunpakoilusta ja siitä, että se ei ole myöntänyt suoraan sitä, että äidit aiotaan auttaa yhdessä lastensa kanssa Suomeen. Kun useissa hallituspuolueiden puheenvuoroissa keskiöön nousee puhe lapsen edun ja lapsen oikeuksien ensisijaisuudesta myös äitien kotiuttamisesta päätettäessä, oppositiossa taas mahdollisuutta auttaa myös äidit Suomeen kritisoidaan voimakkaasti. Yllä olevan puheenvuoron tavoin myös useassa muussa puheenvuorossa hallitusta kritisoidaan siitä mahdollisuudesta, että myös äitejä voidaan auttaa. Oppositio kritisoi hallitusta ennen kaikkea linjauksen sekavuudesta lasten ja äitien auttamisen suhteen.

Äitien jättämistä avun ulkopuolelle perustellaan oppositiossa äitien vapaaehtoisella liittymisellä terroristijärjestöön sekä kotiuttamisen myötä mukanaan tuomalla mahdollisella turvallisuusuhkalla. Äidit nähdään syyllisinä omaan tilanteeseensa, mutta lapsia pidetään pääasiassa tilanteeseensa syyttöminä. Läpi aineiston näyttää se, että äitien auttamisen estämiseen vetoavissa puheenvuoroissa ei kerrota, miten lasten auttamisen tulisi käytännössä tapahtua, jos äidit jätetään avun ulkopuolelle.

TAULUKKO 9

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Nyt odotamme hallitukselta selkeää linjausta ja avointa keskustelua siitä, tuodaanko Isis-naisia Suomeen vai ei. Kyseessä on turvallisuus- ja ulkopolittisesti hyvin olennainen asia. Vaikka nämä naiset ovat myös äitejä, he ovat ensisijaisesti osa jihadistista Isis-järjestöä.	Nämä naiset lähtivät vapaaehtoisesti luomaan tappamisella ja terrorilla hallittua kalifaattia. Kalifaatin kaaduttua joillekin naisille on tullut hätä päästä takaisin Suomeen.	Koti-ikävä ei ole kuitenkaan syy hakea valtion rahalla naisia takaisin Suomeen. Eri asia on toki pienet lapset. Lapset ovat syyttömiä vanhempiensa synteihin. Heitä tulee auttaa, mutta heidän auttamisessa tulee toimia jämäkästi ja jättää vanhemmat silloin huomioimatta, kun heitä kotiin tuodaan.

Mika Niikko (ps) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheessa todetaan, että al-Holin pakolaisleirillä olevat naiset eivät ole ensisijaisesti äitejä, vaan terroristijärjestön jäseniä. Sillä, että naisten todetaan lähteneen vapaaehtoisesti Isisin kalifaattiin, halutaan tehdä tiettäväksi naisten syyllisyys nykyiseen, haastavaan tilanteeseensa. Tällä perustellaan sitä, miksi Suomen valtion ei äitejä tarvitsisi auttaa. Puheenvuorossa tehdään selväksi, että lapset poikkeavat äideistään, eivätkä he ole syyllisiä vanhempiensa vääriin valintoihin. Siksi lapsia tulee puhujan

mukaan auttaa. Näin tehdään selkeä äitien ja lasten auttamisen välille: lapsille kuuluu apu syyttömyytensä tähden, mutta äideille ei syyllisyytensä tähden.

Oppositiossa todetaan myös, että lasten auttaminen ei saisi toimia tekosyynä terroristien auttamiselle Suomeen. Aikuisten ”terroristien” tai ”jihadistien” pelätään pääsevän hyötymään valtion lapsille tarjoamasta avusta.

TAULUKKO 10

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Nyt kun hallituksella on viimein opposition sekä jopa tasavallan presidentin luoma paine poliittisesti vahvistaa toimintalinjansa, olisi kohtuullista odottaa, että se olisi luonteeltaan looginen ja yksiselitteinen eikä näin monitulkintainen.	Hallituksen uskottavuus on koetuksella, kun vasemmiston, vihreiden ja keskustan edustajat kommentoivat linjausta ristiriitaisesti julkisuudessa ja sosiaalisessa mediasa.	Tuodaanko jihadistinaisia tosiasiallisesti Suomeen vai ei? Itse pahoin pelkään, että kirjaukseen auki jäävä takaportti saa tosiasiallisesti aikaan tilanteen, jossa käytännössä kaikki jihadistit pääsevät Suomeen syyttömiä lapsia keppihevosenaan käyttäen.

Janne Heikkinen (kok) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheenvuorossa kritisoidaan hallituksen toimintalinjaa. Ongelmallisena nähdään sen monitulkintaisuus eli käytännössä se, että hallitus ei ole esittänyt faktatietoa siitä, tullaanko naisia kotiuttamaan vai ei. Puheenvuorossa esitetään, että hallituksen linjaus mahdollistaneen sen, että kaikki ”jihadistit” pääsevät Suomeen syyttömien lastensa varjolla. Aikuisten pelätään pääsevän hyötymään viattomien lastensa saamasta avusta. Puheenvuorossa näyttäytyy sekä hallituksen kritisointi että puhujan tahto estää äitien kotiuttaminen Suomeen.

Eriyisesti oppositiopuolueiden puheenvuoroissa lasten äitejä syyllistetään lastensa heikosta tilanteesta. Hallituspuolueissa todetaan, että äidit ovat toimineet vastoin suosituksia viedessään lapsia Irakin ja Syyrian taistelualueille. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa ei kuitenkaan esitetä, että äitien toiminnan vuoksi lapsia tulisi jättää auttamatta. Oppositio- ja hallituspuheenvuoroissakaan näin ei suoraan sanota, vaan kierrellen. Opposition taholta esimerkiksi esitetään, että lapset tulisi auttaa Suomeen vasta sitten, kun äidit heidät luovuttavat Suomeen ehdoitta. Näin vastuu lasten auttamisesta siirretään valtiolta lasten äideille.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Täällä salissa äskettäin edustaja Hyrkkö kertoi niin hyvän tarinan, että on se ikävä tässä kohtaa totuudella pilata. Hyrkkö antoi ymmärtää, että kokoomus jättäisi lapset al-Holin leirille. Näinhän tilanne kuitenkin ei ole, vaan kokoomus on valmis tuomaan lapset takaisin Suomeen, jos heidän vanhempansa lapset ehdoitta tänne luovuttavat.	Ikävä kyllä näin ei välttämättä hirveän joutuisasti tapahdu, koska leirille jääneet vanhemmat ovat olleet uskossaan kaikista puhtaampia jihadisteja, ovat halunneet siellä viimeiseen saakka kalifaattia tukea ja rakentaa omaa islamilaista valtiotaan.	Näin ollen on syytä tässä sen aikaa odotella, että äidit tulevat riittävästi katumapäälle siitä, että lapsen etu todellakin toteutuu paremmin Suomessa kuin al-Holin leirillä.

Janne Heikkinen (kok) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puhuja esittää, että kokoomus olisi valmis tuomaan lapset Suomeen, jos heidän vanhempansa päästävät lapset maahan ehdoitta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapset voitaisiin kokoomuksen mielestä tuoda Suomeen ainoastaan ilman äitejään. Näin ei kuitenkaan puheenvuoron mukaan ole todennäköisesti pian tapahtumassa. Siksi valtion tulisi puhujan mukaan odottaa sitä, että äidit havaitsevat lastensa edun toteutuvan paremmin Suomessa kuin al-Holin leirillä, ja näin ollen päästävät lapset Suomeen.

Suomen velvollisuus auttaa lapsia

Täysistuntopuheenvuoroissa pohditaan Suomen velvollisuutta auttaa lapsia. Erityisesti opposition puolelta nostetaan esiin näkemyksiä, joiden mukaan Suomella ei tätä velvollisuutta välttämättä olisi. Perusteiksi tälle esitetään Suomen velvollisuus toteuttaa lapsen oikeudet ainoastaan Suomessa, sekä epävarmuus lasten todellisesta kansalaisuudesta.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Ulkoministeri, viittasitte päivällä oikeuskanslerin lopputulemaan tässä ratkaisussa, siihen, että perustuslaki ja ihmisoikeusvelvoitteet puoltavat sitä, että ainakin lapset on pyrittävä kotiuttamaan. Referoitte tätä ratkaisua kuitenkin siinä mielessä valikoivasti, että oikeuskansleri jatkaa tätä lopputulemaa: ”Oikeudellisella arviolla on nyt esillä olevassa tilanteessa rajallinen merkityksen vuoksi, että viranomaisten tosiasialliset mahdollisuudet ja edellytykset toimia poikkeavat edellä esitetyin tavoin siitä, mitä ne olisivat, jos kysymys olisi maan sisäisestä tilanteesta.”	Oikeuskanslerin ratkaisun mukaan ainakaan konsulipalvelulaista ei johdu yleistä velvoitetta Suomelle hakea Isisleiriläisiä. Oikeuskansleri viittasi ratkaisussaan myös tähän lainkäyttövaltaan, joka pätee lähtökohtaisesti vain valtion omalla alueella.	Tämähän tarkoittaa siis sitä, että kansainväliset sopimukset, kuten lasten oikeuksien sopimus, velvoittavat toteuttamaan lasten oikeudet nimenomaan täällä Suomessa.

Heikki Vestman (kok) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheenvuoron mukaan Suomen velvollisuutena on toteuttaa lasten oikeudet nimenomaan Suomessa. Tässä kritisoidaan ulkoministerin väitettä, jonka mukaan perustuslain ja ihmisoikeusvelvoitteiden vuoksi ainakin lapset tulisi al-Holin leiriltä kotiuttaa. Sen sijaan, että puheenvuorossa hyväksyttäisiin ulkoministerin tulkinta oikeuskanslerin päätöksestä, tulkitaan sitä niin, että lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa Suomea toteuttamaan lapsen oikeudet ainoastaan Suomessa. Näin tulkittuna Suomella ei olisi oikeudellista velvoitetta hakea ketään al-Holin leiriltä Suomeen.

Toinen opposition esittämä peruste sille, ettei Suomella olisi velvollisuutta tuoda lapsia Suomeen, on lasten kansalaisuuden kyseenalaistaminen. Lasten Suomen kansalaisuus kyseenalaistetaan erityisesti perussuomalaisten taholta. Kansalaisuuden kyseenalaistavissa puheenvuoroissa todetaan, että jos Suomi hakee lapsia, tulee lasten kansalaisuudesta olla varma tieto. Puheenvuoroissa pyritään myös etsimään perusteita sille, miksi suomalaisiksi väitetyt lapset eivät ehkä olisikaan Suomen kan-

salaisia. Lasten kansalaisuuden kyseenalaistamisella näytetään pyrkivän siihen, että Suomen ei tarvitsisi kyseisiä, ei-suomalaisiksi määriteltävissä oleva, lapsia auttaa.

TAULUKKO 13

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Arvoisa ulkoministeri Haavisto, on puhuttu, että siellä on useita pieniä lapsia. Oletettavaa on, että nämä äidit ovat menneet sinne vuoden 2015 aikoihin tai sitä ennen. Jos heillä on siellä alle kolmevuotiaita lapsia, he ovat olleet tämän islamilaisen kalifaatin jäseniä, he ovat siihen liittyneet.	Oletettavaa on, että osa heistä ei ole kantasuomalaisia, tai se on tiedossa, ja ilmeisesti isät eivät ole kantasuomalaisia, ainakaan en oikein osaa kuvitella sellaista tilannetta.	Miten näiden lasten kansalaisuus määräytyy? Onko heillä Suomen kansalaisuus, näillä pienimmillä lapsilla, jotka ovat siellä syntyneet? Ymmärrän sen, että täältä Suomesta sinne lähteneillä, ainakin osalla, varmaan on Suomen kansalaisuus, mutta entä nämä kalifaatissa syntyneet Daeshin kannattajat ja Islamilaisen valtion jäsenet? Eivätkö ne lapset olekaan sen jäseniä?

Juha Mäenpää (ps) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheenvuorossa kyseenalaistetaan lasten Suomen kansalaisuus. Johtopäätöksen taustalla vaikuttavat oletus siitä, että lasten isät eivät ole kantasuomalaisia ja pohdinta siitä, että lapset eivät olisi Suomen kansalaisia, koska he ovat kalifaatin jäseniä. Argumentissa ei suoraan sanota, että lapsia ei tämän vuoksi tulisi auttaa, mutta saman henkilön ja toisten perussuomalaisten muut puheet osoittavat sen, että lasten kansalaisuuden kyseenalaistamisella pyritään kyseenalaistamaan myös Suomen velvollisuus auttaa lapsia.

Muissa oppositiopuolueissa ei oteta kantaa perussuomalaisten pohdintoihin lasten kansalaisuudesta, lukuun ottamatta liike nytiä, jossa todetaan, että lasten kansalaisuus on ennen kotiuttamista todennettava DNA-testillä. Hallituspuolueista vihreiden ulkoministeri Pekka Haavisto kommentoi kansalaisuuskyseystä toteamalla, että hänen käsityksenä mukaan ulkomailla elävän suomalaisen lapsi on lähtökohtaisesti suomalainen. Haavisto kertoo myös, että Suomen viranomaisilla on olemassa keinot lasten identiteettien todentamiseen.

Hallituspuolueiden puheenvuoroissa ei kyseenalaisteta Suomen velvollisuutta auttaa lapsia, vaan sitä enemmänkin korostetaan. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa ei nosteta esiin tekijöitä, joiden kautta lasten auttaminen voitaisiin välttää. Sen

sijaan nostetaan esiin tekijöitä, joiden mukaan Suomen velvollisuus on löytää keinot lasten auttamiseksi. Näissä puheenvuoroissa korostetaan usein lapsen etua ja yleisesti lapsen oikeuksia. Puheissa nostetaan esiin myös näkökulma, jonka mukaan Suomi ei voi jättää lapsista huolehtimista muutenkin vaikeassa tilanteessa olevan kurdihallinnon huoleksi.

TAULUKKO 14

Aineistolainaus, hallitus.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Leiristä saatujen tietojen mukaan suomalaislasten oikeus henkiin jäämiseen ja kehittymiseen on vakavasti vaarantunut. Maailman terveysjärjestö WHO julkaisi syyskuussa 2019 raportin, jonka mukaan 313 alle 5-vuotiasta lasta oli kuollut leirillä joulukuun 2018 ja tämän vuoden elokuun välisenä aikana – 313 lasta.		Tilanne leirillä heikkenee koko ajan. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti Suomella on velvollisuus toimia lasten pelastamiseksi.

Pekka Haavisto (vihr) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä hallituspuheenvuorossa Suomen velvollisuus pelastaa lapset perustetaan lapsen oikeuksien sopimukseen. Argumenttia taustoitetaan haitallisilla olosuhteilla, jotka leirissä vallitsevat. Suomella yksinkertaisesti todetaan olevan velvollisuus pelastaa pakolaisleirin lapset.

Sekä hallitus- että oppositiopuolueissa puhutaan siis lasten auttamisen puolesta. Kokonaisuutena puhe auttamisesta on kuitenkin vaihtelevaa eikä lasten auttaminen lopulta näyttäydy itsestäänselvyytenä. Auttamispuheessa nostetaan esiin puhujan ja hänen puolueensa oma tahtotila auttaa lapsia ja kyseenalaistetaan vastapuolen käsitykset lasten auttamisesta. Auttamispuhetta eriyttävät vaihtelevat näkemykset äitien asemoitumisesta lasten auttamiseen sekä pohdinnat Suomen velvollisuudesta auttaa lapsia.

7.1.2 Puhe turvallisuudesta

Sekä hallitus- että oppositiopuolueiden puheenvuoroissa nostetaan al-Holin lapsia koskevassa asiakokonaisuudessa yhtenä näkökulmana esiin kansallinen turvallisuus.

Puheenvuoroissa pohditaan muun muassa lapsen oikeuksien ja kansallisen turvallisuuden suhdetta toisiinsa. Yhtäältä puheenvuoroissa pohditaan sitä, kumpi tekijä menee toisen edelle, ja toisaalta ilmaistaan, että lapsen oikeuksien ja kansallisen turvallisuuden toteutuminen eivät ole toisiansa poissulkevia asioita.

Hallituspuolueiden puheet turvallisuustekijöiden suhteesta lasten oikeuksiin ja auttamiseen eivät ole yhteneväisiä. Pääasiassa hallituspuolueiden puheenvuoroissa korostuu lapsen edun ensisijaisuus suhteessa kansalliseen turvallisuuteen liittyviin näkökohtiin. Muutamissa puheenvuoroissa kuitenkin korostetaan turvallisuustekijöiden ensisijaisuutta lapsen etuun nähden. Muutamassa puheenvuorossa todetaan, että on ongelmallista asettaa vastakkain nämä kaksi asiaa, jotka eivät todellisuudessa ole vastakkaisia. Joistakin puheenvuoroista ei ole tulkittavissa, mikä puhujan näkemys lasten oikeuksien ja turvallisuusnäkökulmien suhteesta on.

TAULUKKO 15

Aineistolainaus, hallitus.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa herra puhemies! Keskusta kantaa huolta näistä orvoista lapsista, pienistä lapsista, sairaista lapsista, mitä siellä leirillä on, ja tässä lasten auttamisessa ja tässä koko prosessissa kaikkein tärkeintä on se, että suomalaisten turvallisuudesta pystytään huolehtimaan.	Sen takia viranomaisten näkemyksiä, kuten tässä vastauksessa on painotettu, tulee kuulla erittäin herkällä korvalla.	Erityisesti painotan sitä, mitä suojelupoliisi arvioidaan tässä meille antaa.

Mikko Savola (kesk) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä puhuja toteaa keskustan olevan huolissaan leirillä olevista lapsista. Heti tämän jälkeen kuitenkin puhuja sanoo, että tärkeintä lasten auttamisessa on se, että suomalaisten turvallisuudesta pystytään huolehtimaan. Toisessa puheenvuorossa sama henkilö toteaa keskustan antavan puolueena tukensa hallituksen toiminnalle ja viranomaisten työlle turvata sekä lapsen oikeudet että suomalaisten turvallisuus. Tämä osoittaa, että puhuja pitää sekä lapsen oikeuksia että kansallista turvallisuutta tärkeinä asioina. Näin ollen yksinkertaista priorisointia näiden välillä ei ole mahdollista tehdä.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! On ongelmallista asettaa turvallisuus ja ihmisoikeudet vastakkain tässä kysymyksessä, kun näiden kahden kysymyksen välillä ei sitä valintaa tulisi tehdä.	Supon resursseja on tosiaan nostettu ja toimintavaltuuksia on laajennettu. Se, että paluu halutaan estää vedoten turvallisuusuhkaan, ei ole millään tavalla kestävällä pohjalla. Myös se, että lapset jätetään leirille, sisältää riskejä ennen kaikkea lasten hengen näkökulmasta.	Kysyisinkin hallitukselta: kuka kantaa vastuun, jos suomalaislapsi kuolee leirillä? Ajatellaanko tosiaan, että mitä kauemmin odotetaan, asia vain häviäisi pois itsestään? Eikö leirille jättäminen sisällä vakavia radikalisoitumiseen liittyviä riskejä, kun juuri näihin päästäisiin puuttamaan Suomessa kaikkein parhaiten?

Veronika Honkasalo (vas) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tämä näyttäytyy vahvana kannanottona sen puolesta, että lapset tulisi hakea pois leiriltä. Puheenvuorossa todetaan, että ihmisoikeuksia ja turvallisuutta ei tulisi al-Holin lasten tilanteessa asettaa vastakkain. Näkemystä perustellaan suojelupoliisin nostetuilla resursseilla ja laajennetuilla toimivaltuuksilla, sekä sillä, että lasten jättäminen leirille sisältää riskejä lasten hengen näkökulmasta. Puheenvuorossa pidetään sekä lasten oikeuksien että turvallisuuden näkökulmasta tärkeänä, että lapset autettaisiin pois leiriltä.

Hallituspuolueet nostavat esiin lasten heikon turvallisuustilanteen leirillä. Useassa puheenvuorossa kerrotaan, että lapset ovat leirillä hengenvaarassa. Olosuhteiden leirillä kerrotaan olevan puutteelliset: leirillä kärsitään muun muassa kylmästä, janosta, nälästä ja väkivallasta. Siksi lasten jäämistä leirille pidetään turvallisuusriskinä lasten hyvinvoinnin kannalta. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa riskinä pidetään myös sitä, että lapset joutuvat elämään suljettuina yhteiskunnan ulkopuolelle ja seuraamaan siellä kurjuutta, väkivaltaa ja kuolemaa.

Kansallisena turvallisuusuhkana pidetään hallituspuolueissa lasten jättämistä leirille radikalisoitumaan. Yksittäisissä puheenvuoroissa todetaan, että myös lapset saattavat joissain tilanteissa Suomeen palatessaan muodostaa turvallisuusuhkan. Hallitus kertoo, että lasten radikalisoitumista tulisi arvioida jokaisen lapsen kohdalla henkilökohtaisesti, ja yksilöllisesti miettiä, miten tilanne kunkin lapsen kohdalla käsiteltäisiin. Joissain hallituspuolueiden puheenvuoroissa todetaan, että joissakin tapauksissa, yksilöllisen arvioinnin perusteella, saattaisivat turvallisuusnäkökulmat puoltaa äitien ja myös lasten jättämistä leirille. Useassa hallituspuolueen puheenvuorossa tuodaan kuitenkin esiin, että lasten tuominen takaisin Suomeen turvalli-

seen ympäristöön, sekä päiväkotiin tai koulutuksen piiriin pääseminen on tärkeää radikalisaation vastaista työtä. Puheenvuoroissa ollaan huolestuneita siitä, mitä tapahtuu, jos lapset jäävät vuosiksi leirille ja pitkän ajan kuluttua palaavat Suomeen.

Joissakin hallituspuolueiden puheenvuoroissa Suomen kansallista turvallisuutta heikentäväksi tekijäksi nostetaan taistelualueelta palaavat aikuiset. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa tuodaan kuitenkin esiin myös uskoa siihen, että Suomella on turvallisuuskoneisto, joka kykenee takaamaan suomalaisten turvallisuuden myös silloin, jos äidit saapuvat Suomeen.

Hallituspuolueiden puheenvuoroissa nostetaan esiin, että on myös mahdollista, että vanhemmat lapsineen onnistuvat itsenäisesti palaamaan Suomeen. Hallituspuolueista esitetään, että tällöin on yhtäläillä mietittävä Suomen päässä auttamisen keinoja kuin silloin, jos perheet valtion avustamana saapuvat Suomeen.

Oppositio kritisoi hallituksen linjausta siitä, että linjaus on turvallisuuden näkökulmasta sekä epäselvä että ongelmallinen. Hallitusta kritisoidaan siitä, että se mahdollistaa päätöksellään terroristien tuomisen Suomeen ja näin tinkii suomalaisten kansallisesta turvallisuudesta. Erityisesti keskustaa moititaan epäselvyydestä näkemystensä suhteen. Oppositio puheenvuoroissa nostetaan esiin, että al-Holin tilanteessa on kyseessä Suomelle tuntematon asia, jonka kehityskulut ovat vieraita. Erään kokoomuspuheenvuoron mukaan suomalaisten turvallisuudentunnetta on horjuttanut hallituksen epäselvä ja epäluotettava toiminta.

TAULUKKO 17

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Mutta nyt se olennainen kysymys on tässä se, että keskustalla oli vielä viime viikolla hyvin selkeä kanta, että naiset eivät tule Suomeen, aikuisia ei tuoda Suomeen, mutta nyt eilen sitten tämä hallituksen linjaus linjaa, että lapsen etu on edellä, ja kuten täällä on monesta puheenvuorosta kuultu, tarkoittaa se tässä kontekstissa myös näiden aikuisten tuontia Suomeen.	Supon päällikkö on juuri linjannut, että nämä naiset ja teini-ikäiset lapset voivat aiheuttaa Suomessa suuremman uhkan kuin siellä leirillä.	Miten te olette päätyneet tähän? Siis tulevatko ne naiset vai eivät, ja seisooko todella keskusta tällaisen kansallisen turvallisuuden uhkan takana?

Mari Rantanen (ps) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puhuja on kiinnostunut keskustan näkemyksistä al-Holin leiriläisten suhteen. Puhujan mukaan keskustalaiset ovat aiemmin olleet selkeästi sillä kannalla, että aikuisia ei tuoda Suomeen, mutta nyt hallitus, johon myös keskusta kuuluu, on kuitenkin linjannut, että asiassa toimitaan lapsen etu edellä. Puhuja kysyy, miten keskusta on päätenyt tähän ratkaisuun ja aikooko keskusta seistä tämänkaltaisen kansallisen turvallisuusuhkan takana. Tämä ja useat muut opposition puheenvuorot osoittavat, että oppositio pitää suomalaisten turvallisuuden kannalta ongelmallisena äitien auttamista Suomeen. Tässä tai muissakaan oppositiopuheenvuoroissa ei kuitenkaan sanota, että lapsen etua ei tulisi huomioida. Lapsen edun tärkeyttä ei myöskään korosteta.

Osassa oppositiopuheenvuoroja näkyy hallituspuolueiden tavoin tahto tuoda lapset Suomeen siksi, että he eivät pääsisi radikalisoitumaan leirillä entisestään. Kokouksessa todetaan, että lapset tulisi saattaa turvallisesti Suomeen. Kuitenkin edelleen sitä, että lapset pääsisivät Suomeen yhdessä äitien kanssa, pidetään oppositiossa ongelmallisena.

Oppositio puheenvuoroissa nostetaan esiin huoli äitien lapsilleen aiheuttamasta turvallisuusuhkasta. Joidenkin puheenvuorojen perusteella äidit tulisi nähdä lapsilleen haitallisina tekijöinä.

TAULUKKO 18

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
On selvää, että Isis-naisten muodostamaa turvallisuusuhkaa ei pystytä eliminoimaan viranomaisvalvonnalla tai ääriajattelusta vieroittavilla vapaaehtoisohjelmilla.	Suojelupoliisilla on jo nyt lähes 400 seurattavaa kohdehenkilöä. Yhtä selvää on, että vaikka naiset olisivat osallistuneet suoranaisiin rikoksiin, heidän saamisensa oikeudelliseen vastuuseen Suomessa on hyvin epätodennäköistä. Toisin kuin muut Pohjoismaat, Suomi ei ole saanut edes varsinaisia taistelijoita tuomittua.	Suomeen päästyään naiset siis suurella todennäköisyydellä voivat jatkaa vapaalla jalalla myrkyllisen ideologiansa juurruttamista paitsi omiin lapsiinsa myös muihin vaikutuspiirissään oleviin ihmisiin. Lasten turvallisuuden takaamisesta puhutaan paljon, mutta liian vähän puhutaan siitä, että nämä äidit ovat uhka lastensa turvallisuudelle ja hyvinvoinnille.

Jussi Halla-aho (ps) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä todetaan, että valtiolla ei ole käytössään keinoja, joiden avulla voitaisiin ehkäistä leirillä olevien naisten aiheuttamaa, toisten ihmisten turvallisuuteen kohdistuvaa uhkaa. Puhuja pitää todennäköisenä, että naiset tulisivat Suomeen päästyään kasvattamaan lapsiaan edelleen Isisin aatemaailmaan ja vaikuttamaan ideologiansa

kautta myös muihin ihmisiin. Puhuja toteaa, että vaikka lasten turvallisuudesta puhutaan paljon, ei silti puhuta tarpeeksi siitä, minkälainen on se haitta jonka äidit muodostavat lastensa turvallisuudelle ja hyvinvoinnille. Äitien nähdään siis olevan turvallisuusuhka sekä lapsilleen että Suomen kansalaisille.

Useassa oppositiopuheenvuorossa pohditaan äitien muodostaman turvallisuusuhkan lisäksi myös leiriltä palaavien lasten muodostamaa uhkaa. Perussuomalaisissa, kokoomuksessa ja liike nytissä siteerataan suojelupoliisin puheenvuoroja, joiden mukaan leirillä olevat teini-ikäiset lapset saattavat muodostaa Suomeen palalessaan suuremman turvallisuusuhkan kuin leirillä ollessaan. Suurimman roolin lasten muodostamasta uhkasta ottaa puheenvuoroissaan perussuomalaiset. Puolueen puheenvuoroissa muun muassa kyseenalaistetaan lasten todellinen ikä, resurssit joilla palaajia voidaan valvoa, pohditaan heidän mahdollista osallisuuttaan taistelutoimintaan ja toivotaan turvallisuusuhkaa kasvattavien ihmisten poistamista Suomesta pikemmin kuin uusien maahan tuomista.

TAULUKKO 19

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Haittamaahanmuutosta ja ulkomaalaisasioista puhuttaessa lasten määritelmä on ollut muutenkin yhtä venkoilevaa kuin hallituksen toiminta tänä vuonna.	Esimerkiksi vuonna 2015 pahimman turvapaikahakija-aallon aikana media ja valtaosa poliitikoista puhuivat tänne tulevista pakolaislapsista sekä naisista. Todellisuudessa nämä lapset olivat monesti lähellä 30 ikävuotta olevia miehiä, joista yksi lopulta toteutti maassamme ensimmäisen islamistisen terrori-iskun Turussa kesällä 2017.	On täysi kysymysmerkki, mitä al-Holin leirillä olevat lapset ovat. Mustaa Pekkaa pelaaminen tällä asialla on enemmän kuin typerää.

Ano Turtiainen (ps) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheenvuorossa kyseenalaistetaan lasten määritelmä maahanmuuttoasioista puhuttaessa. Puhuja toteaa, että aiemmin Suomeen tulleista turvapaikanhakijalapsista suurin osa oli todellisuudessa aikuisia miehiä, joista yksi toteutti Suomessa terrori-iskun. Johtopäätöksenä puheenvuorossa esitetään, että on epävarmaa, mitä al-Holin leirillä olevat lapsetkaan todellisuudessa ovat. Puheenvuorossa al-Holilla olevat lapset rinnastetaan aikuisiin miehiin ja terrori-iskun tekijään. Tämän oletetun yhteyden kautta puhuja kyseenalaistaa lasten tuomisen Suomeen.

Hallituspuolueiden puheenvuoroissa pidetään julmina perussuomalaisten väitteitä lapsista potentiaalisina turvallisuusuhkina. Hallituspuolueista myös kerrotaan, että lasten muodostamaa uhkaa arvioidaan yksilöllisesti.

TAULUKKO 20

Aineistolainaus, hallitus.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
On törkeää antaa ymmärtää, että lapsi olisi turvallisuusuhka. On törkeää antaa ymmärtää, että aikuisten lietsoma pelko olisi syy jättää auttamatta lapsia.	Lapsi ei koskaan ole uhka, eivätkä lasten oikeudet ole koskaan aikuisten käymän valtapelin väline.	Sen sijaan, arvon edustajat, aikuisten välinpitämättömyys luo turvattomuutta. Aikuisten, vallassa olevien henkilöiden toimesta valheellisen tiedon levittäminen rikkoo yhteiskuntaa – eivät lapset.

Sofia Virta (vihr) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä esitetään ongelmallisena lasten näkeminen turvallisuusuhkana. Puhuja kritisoi sitä, aikuisten aiheuttaman pelon vuoksi lapset jäisivät ilman tarvitsemaansa apua. Lapsia ei puhujan mukaan tulisi koskaan nähdä uhkana, eikä lasten oikeuksia käyttää aikuisten valtapelin välineenä. Sen sijaan, että lapset loisivat turvattomuutta tai rikkoisivat yhteiskuntaa, todetaan puheenvuorossa aikuisten välinpitämättömyyden ja valheellisen tiedon levittämisen tuottavan turvattomuutta. Puhujan mukaan kansallista turvallisuusuhkaa eivät muodosta lapset, vaan ongelmallisesti käyttäytyvät aikuiset.

Puhetta turvallisuudesta on paljon ja se on moninaista. Puheenvuoroissa näkyy usein sekä puhetta turvallisuudesta että puhetta lasten oikeuksista. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa korostetaan lapsen oikeuksia. Kuitenkin puheenvuoroissa nostetaan esiin myös kansallisen turvallisuuden tärkeys sekä todetaan, että turvallisuusarviot saattavat joissain tilanteissa estää lasten auttamisen. Oppositio kritisoi hallitusta linjauksesta, joka saattaa aiheuttaa suomalaisille kansallisen turvallisuusuhkan. Oppositio pitää ongelmallisena asiana erityisesti äitien auttamista Suomeen, mutta joissain tapauksissa myös lasten auttamista. Joissain puheenvuoroissa pohditaan mahdollisten terrori-iskujen vaaraa ja terroristisen ideologian juurtumista Suomeen leiriltä palaavien henkilöiden myötä. Hallituspuolueiden puheenvuorot näyttävät pitkälti lasten auttamista korostavina, mahdollisista turvallisuusriskeistä huolimatta. Oppositio puheenvuoroissa korostetaan mahdollisia riskejä, joita al-Holilla olevien ihmisten auttaminen saattaisi aiheuttaa. Oppositio puheenvuorot eivät turvallisuusnäkökulmasta tarkasteltuna näyttäytyy yhtä auttamismyönteisinä kuin hallituspuolueiden puheenvuorot.

7.1.3 Puhe lapsista ja ihmisoikeuksista

Täysistuntopuheenvuoroissa nousevat esiin ihmisoikeudet. Hallituspuolueiden puheissa korostuu Suomen velvollisuus toimia sekä yleensä että al-Holin kysymyksessä ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisesti. Oppositio­puheenvuoroissa taas kritisoidaan hallituspuolueiden näkemyksiä ihmisoikeuksista ja niiden toteuttamisesta. Oppositiossa kritisoidaan hallitusta myös siitä, että se on nostanut ihmisoikeudet niin keskeiseksi osaksi al-Holia koskevaa keskustelua.

Hallituspuolueiden puheenvuoroissa korostetaan hallituksen al-Holia koskevan periaatepäätöksen oikeellisuutta suhteessa ihmisoikeusvelvoitteisiin. Suomen velvollisuutta auttaa lapsia perustellaan lapsen oikeuksien sopimuksella ja muilla ihmisoikeussopimuksilla. Useassa puheenvuorossa korostetaan ihmisoikeuksien ja lapsen oikeuksien toteuttamisen tärkeyttä. Al-Holin tilannetta ei pidetä ainutkertaisena ihmisoikeuksien toteutumista uhkaavana tilanteena.

Muutamassa hallituspuolueen kansanedustajan pitämässä puheenvuorossa todetaan Suomen pysyvän oikeusvaltiona ainoastaan niin kauan kuin maassa toimitaan ihmisoikeussopimusten mukaisesti. Oikeusvaltiota ei näiden puheenvuorojen mukaan tule pitää itsestäänselvyytenä vaan asiana, jonka eteen tulee työskennellä aktiivisesti. Hallituspuolueissa todetaan, että ihmisoikeuksien toteuttaminen ei ole mielipidekysymys, eikä oikeusvaltion pysyminen ole itsestään selvää. Al-Holin lasten tilannetta pidetään eettisesti ja ihmisoikeudellisesti haastavana.

TAULUKKO 21

Aineistolainaus, hallitus.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Voi tuntua – ja tuntuukin – monien oikeustajun vastaiselta, että auttaessamme lapsia saatamme tulla auttaneeksi myös jotakuta, joka on voinut syyllistyä rikokseen.	Tätä varten oikeusvaltio on olemassa, ja juuri tällaisissa hetkissä se punnitetaan.	Jos oikeusvaltion periaatteista luovutaan nyt, niistä voidaan luopua toistekin. Jos leirillä olevilta riistetään ihmisoikeudet, ne voidaan riistää muiltakin. Sille tielle tämä hallitus ei lähde.

Saara Hyrkkö (vihr) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä pidetään ongelmallisena sitä, että joidenkin henkilöiden mielestä lasten auttamisen ohella ei saisi auttaa muita, mahdollisesti rikoksiin syyllistyneitä ihmisiä. Puhuja pitää oikeusvaltiota erityisesti tällaisten tilanteiden kannalta tärkeänä asiana. Puheenvuoron mukaan oikeusvaltion periaatteista luopuminen yhden kerran saattaa johtaa siihen, että niistä luovutaan toistekin. Al-Holin leirillä olevien ihmisoikeuksien riistäminen voisi johtaa siihen, että oikeudet riistettäisiin myöhemmin muil-

takin. Puheenvuorossa korostetaan oikeusvaltion periaatteista kiinni pitäminen tärkeyttä al-Holin tilanteessa ja myös muissa tilanteissa.

Hallituspuolueissa pidetään selän kääntämistä al-Holin lapsille oikeusvaltioperiaatteen hylkäämiseä. Hallituspuolueiden puheenvuorojen mukaan Suomen tulisi toimia oikeusvaltioperiaatteiden mukaisesti ja viimeiseen asti puolustaa sitä. Hallituspuolueet kiittelevät hallitusta ihmisoikeuksien toteuttamisesta ja oikeusvaltioperiaatteen noudattamisesta. Puheenvuoroissa iloitaan siitä, että maailmassa on epäinhimillisyyden lisäksi kasvavassa määrin myös inhimillisyyttä ja ihmisoikeuksien kunnioittamista.

Hallituspuolueissa pidetään oikeusvaltion toteutumisen näkökulmasta tärkeänä lasten ja mahdollisesti myös aikuisten auttamista. Oppositiossa sen sijaan kyseenalaistetaan näkemys, jonka mukaan myös aikuisia tulisi ihmisoikeusvelvoitteiden perusteella auttaa Suomeen. Oppositiossa halutaan tietää, mikä ihmisoikeussopimus velvoittaa Suomea, mutta ei muita maita, auttamaan myös al-Holilla olevia aikuisia. Oppositiossa pohditaan, että eivätkö muut Pohjoismaat, kotiutettuaan al-Holin leiriläitä ainoastaan orpoja ja sairaita lapsia, ole hallituksen mielestä oikeusvaltioita.

TAULUKKO 22

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Erityisesti RKP, vihreät ja vasemmistoliitto ovat esittäneet omaperäistä keittiöpöytäjuridiikkaansa, joka on ristiriidassa oikeuskanslerin ratkaisun kanssa. Sen mukaan myös jihadistiset Isis-naiset olisi haettava, koska ihmisoikeudet.	Muut Pohjoismaat eivät ole hakeneet al-Holista jihadistisia Isis-naisia. Itse asiassa muut Pohjoismaat eivät ole hakenneet kuin orpolapsia.	Edustaja Zyskowicz esitti tänään oikeusministeri Henrikssonille selkeän kysymyksen: mikä on se sopimus, joka velvoittaa Suomen tuomaan tarvittaessa myös Isis-naiset leiriltä, jos lapsen etu niin vaatii, mutta ei muita Pohjoismaita? Onko siis niin, että hallituksen mielestä muut Pohjoismaat eivät ole oikeusvaltioita ja ne eivät noudata ihmisoikeuksia? Pyydän, että te, arvoisa ulkoministeri, nyt vastaatte tähän selkeään kysymykseen.

Heikki Vestman (kok) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheenvuorossa todetaan sellaisten kansanedustajien, joiden mielestä myös naiset tulisi hakea al-Holilta, näkemysten olevan ristiriidassa oikeuskanslerin ratkaisun

kanssa. Muutkaan Pohjoismaat eivät ole puhujan mukaan hakeneet kotiin kuin orpolapsia. Puheenvuorossa kysytään, minkä sopimuksen mukaan Suomen tulee mahdollistaa lapsen edun niin vaatiessa myös aikuisten pääsy Suomeen. Koska muut Pohjoismaat eivät näin ole tehneet, puhuja haluaa tietää, että eivätkö nämä maat ole oikeusvaltioita. Puheenvuorossa halutaan tuoda esiin, että ihmisoikeusvelvoitteiden vuoksi ei Suomeen tarvitsisi aikuisia hakea Suomeen. Näin eivät puhujan mukaan ole tehneet muutkaan oikeusvaltiot.

Useassa oppositiopuheenvuorossa kyseenalaistetaan hallituspuolueiden näkemys oikeusvaltiosta. Kokonaisuutenaan oppositiossa puhe ihmisoikeuksista on huomattavasti vähäisempää kuin hallituspuolueissa. Lisäksi puhe on hyvin toisentyyppistä. Ihmisoikeudet nousevat pääasiassa esille hallitusta ja sen ihmisoikeuskemyksiä kritisoitaessa. Lisäksi hallitusta syytetään al-Holin lapsiin liittyvän keskustelun kääntämisestä ihmisoikeuskeskusteluksi sekä piiloutumisesta lapsen oikeuksien taakse. Oppositio myös haluaa tietää, laittaako hallitus edelle suomalaisten vai terroristien ihmisoikeudet.

Hallituspuolueissa ongelmallisena pidetään sitä, että kaikki kansanedustajat eivät ole kiinnostuneita lasten oikeuksien edistämisestä. Hallituspuolueissa pohditaan, että olisiko opposition syytä pyytää anteeksi näiltä lapsilta, joiden ihmisoikeuksia oppositio toimintansa kautta polkee. Lisäksi hallituspuolueet esittävät, että oppositio ei ole valmis puolustamaan lasten oikeuksia vaan rankaisemaan heitä äitiensä rikoksista.

Hallituspuolueiden puheenvuoroissa nostetaan usein esiin lasten oikeudet ja niiden sitovuus. Puheenvuoroissa esimerkiksi todetaan, että lasten oikeudet tulee turvata myös silloin, kun se on vaikeaa ja epäsuosittua. Puheenvuoroissa todetaan, että lasten edun ja oikeuksien on mentävä joka tilanteessa kaiken muun edelle ja lapsen oikeuksien sopimukseen sitoutumisen nähdään velvoittavan Suomea turvaamaan jokaisen lapsen oikeuden elämään. Lasten tilanteiden yksilöllistä arviointia pidetään edellytyksenä lasten oikeuksien toteutumiselle.

Hallituspuolueiden puheenvuorojen mukaan lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa takaamaan samat oikeudet jokaiselle lapselle, riippumatta tämän vanhempiensa teoista. Hallituspuolueissa muistutetaan, että al-Holin tilanteessa on kyse oikeudellisesta, ei poliittisesta kysymyksestä ja että poliittisten päätösten ei tulisi johtaa lapsen oikeuksien sopimuksen noudattamattomuuteen. Oikeusvaltioperiaatteen kannalta ongelmallisena pidetään sitä, että al-Holin pakolaisleirillä olevia ihmisiä tuomitaan toiselta puolelta maailmaa pelkkien olettamusten ja ennakkoluulojen perusteella. Puheenvuoroissa myös pohditaan, että mistä ihmisoikeusvelvoitteista oppositio olisi valmis luopumaan ja että kenelle kaikille ihmisoikeuksien tulisi heidän mielestään kuulua.

7.1.4 Puhe lapsista ja eduskunnan toiminnasta

Merkittävää roolia al-Holin pakolaisleirillä eläviin lapsiin liittyvissä täysistuntokeskusteluissa näyttölee tyypillinen poliittinen retoriikka, jossa asioita tarkastellaan vastakkaisista näkökulmista. Se, että näkökulmista väitellään puolustajien ja vastustajien välillä, näkyy läpi aineiston. Oppositiopuolueet kritisoivat hallitusta ja sen toimintaa. Oppositio kritisoi myös ulkoministeriä ja hänen toimintaansa. Hallituspuolueissa taas puolustellaan hallitusta ja ulkoministeriä sekä kritisoidaan oppositiota. Jako hallituspuolueiden ja oppositiopuolueiden puheenvuoroihin on tältä osin hyvin selkeä.

Hallituspuolueiden edustajat kiittelevät hallitusta hyvästä linjauksesta al-Holilla olevien lasten auttamiseksi, sekä hyvistä vastauksista opposition esittämiin kysymyksiin. Monessa puheenvuorossa ollaan kiitollisia lasten edun ja oikeuksien huomioimisesta sekä hallituksen tavoitteesta kotiuttaa lapset mahdollisimman pain. Hallituspuolueet antavat puheenvuoroissaan hallituksen toiminnalle vahvan tuen.

TAULUKKO 23

Aineistolainaus, hallitus.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Suomi on oikeusvaltio.	Lasten etu ja oikeus elämään menee kaiken muun edelle. Suomalaisia lapsia ei jätetä kuolemaan.	Kiitos hallitukselle tästä linjauksesta ja hyvistä vastauksista opposition väliskysymykseen.

Hanna Holopainen (vihr) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tämä on tyypillinen esimerkki siitä, miten hallituspuolueiden kansanedustajat puhuvat hallituksesta. Tällaisissa puheenvuoroissa korostetaan hallituksen hyvää ja esimerkillistä toimintaa.

Kun edellä olevassa puheenvuorossa kiitetään hallitusta erinomaisesta toiminnasta ja hyvistä puheenvuoroista, opposition puolelta hallitusta ja sen toimia taas kritisoidaan voimakkaasti. Aiempaa hallitusta, johon kuuluivat keskusta, perussuomalaiset sekä kokoomus, sen sijaan oppositiossa kehutaan. Nykyistä hallitusta moititaan huonosta linjauksesta al-Holin leiriläisten suhteen, sekä hitaista toimista lasten auttamiseksi.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Sipilän hallituksen linja oli selkeä: lapsia autetaan, aikuisia ei auteta.	Jos olisitte alusta lähtien toimineet tämän linjauksen mukaisesti, olisimme jo voineet saada lapsia pelastettua.	Sen sijaan hallituksen kyvyttömyys tehdä poliittisia päätöksiä on johtanut kansalaisten poliittista päätöksentekoa kohtaan tuntemaan epäluottamukseen ja mahdollisesti al-Holin leirillä olevien lasten pitkittyneeseen kärsimykseen.

Paula Risikko (kok) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä puheenvuorossa kiteytyy tyypillinen oppositioretoriikka. Aiempaa hallitusta, jossa puheenvuoron esittänyt kansanedustaja oli mukana, kehutaan. Puheenvuorossa esitetään, että nykyisen hallituksen olisi pitänyt toimia edellisen hallituksen linjauksen mukaisesti, sillä tällöin lapsia olisi saatettu jo saada autettua. Nykyisen hallituksen toimet tilanteessa on johtanut epäluottamuksen tunteeseen ja ehkä myös leirillä olevien lasten pitkittyneeseen kärsimykseen. Puheenvuorossa pyritään osoittamaan nykyisen hallituksen heikkoudet.

Hallituspuolueet kritisoivat opposition asenteita ja toimintaa. Hallitus moittii oppositiota välikysymyksen tekemisestä asiassa, jossa kysymys on elämästä ja kuolemasta, ja johon ei hallituspuolueiden kansanedustajien mukaan tulisi kuulua lainkaan puoluepolitiikkaa. Opposition esimerkiksi väitetään olevan valmiita jättämään lapset leirille kuolemaan, rankaisemaan lapsia äitiensä rikoksista sekä politikoiden lasten hädällä. Opposition toiminnan esitetään myös johtavan oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien sekä inhimillisyyden hylkäämiseen.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Olisi terroristien toiveiden täyttymys, jos me tässä tilanteessa kääntäisimme selkämme näille lapsille, sillä samalla kääntäisimme selkämme myös oikeusvaltioperiaatteelle, ihmisoikeuksille ja inhimillisyydelle.	Se olisi suurin voitto, minkä yksikään terroristijärjestö voisi koskaan millään operaatiollaan saavuttaa.	Hallituksen linja on selkeä ja oikea: tässä ei ole kysymys mielipiteestä vaan lainsäädännön noudattamisesta. On häpeällistä, kuinka härskisti oppositio politikoi tällä asialla ja lasten hädällä.

Hanna Holopainen (vihr) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tämä esimerkki on tyypillinen hallituspuolueiden taholta esitetystä puheenvuorosta, jossa halutaan korostaa hallituksen toiminnan ja mielipiteiden hyväksyttävyyttä ja opposition näkemysten ongelmallisuutta. Puheenvuorossa pidetään lähtökohtaisesti tärkeänä asiana sitä, että al-Holilla olevia lapsia autetaan. Lasten auttamatta jättäminen nähdään ”terroristien toiveiden täyttymyksenä”. Tällä vihjattaneen, että olisi terroristien näkökulmasta toivottavaa, että toimittaisiin niin, kuten Suomen oppositio tahtoo. Johtopäätöksenä puheenvuorossa todetaan hallituksen linjauksen olevan selkeä ja oikea, toisin kuin vastapuoli väittää. Lopuksi, hallituksen toiminnan puolustamisen jälkeen, puhuja toteaa opposition toiminnan olevan häpeällistä.

17.12.2019 käydyssä täysistuntokeskustelussa merkittävään asemaan nousee puhe ulkoministeri Pekka Haaviston toiminnasta. Kyseinen täysistunto perustui opposition tekemään välikysymykseen al-Holin leirillä olevien Suomen kansalaisten tai Suomesta sinne päätyneiden Isis-perheiden kotiuttamisesta ja toimien asianmukaisuudesta. Välikysymyksen tekijöiden keskeisenä kritiikin kohteena on ulkoministeri, jonka toimintaan ollaan tyytymättömiä. Opposition nähdään ulkoministerin toimineen vastoin lakia tämän pyrkiessä järjestämään al-Holin leirillä olevien lasten kotiuttaminen.

Ulkoministeri saa täysistuntokeskustelussa taakseen hallituspuolueiden, erityisesti vihreiden, vankan tuen. Opposition sijaan kannatetaan perussuomalaisten esittämää epäluottamuslausetta ulkoministeriä kohtaan. Opposition puheenvuoroissa ulkoministerin toiminnan nähdään vaarantavan jopa luottamuksen koko hallitusta kohtaan. Kaikki puolueet eivät ota ulkoministerin toimintaan kuitenkaan lainkaan kantaa.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Meillä aikuisilla tulee olla rohkeutta puolustaa jokaista lasta.	Meillä tulee olla rohkeutta tehdä päätöksiä lasten etu edellä silloinkin, kun se on vaikeaa tai se ei miellytä kaikkia. Meillä tulee olla tahtoa inhimillisyyteen ja jokaisen ihmisoikeuksien puolustamiseen – aivan kuten hallituksellamme nyt on, hallituksella, joka on linjannut, että al-Holin leirillä olevat lapset pyritään kotiuttamaan mahdollisimman pian, ja aivan kuten ulkoministerillämme Haavistolla on ollut koko ajan, kun hän on puolustanut näitä lapsia, joiden oikeudet eivät edes kaikkia tässä salissa istuvia kiinnosta.	Hän on tehnyt työtä kunnianhimoisesti, määrätietoisesti, rauhassa ja lakeja kunnioittaen, lapsen oikeuksista tinkimättä. Hallituksen linjaus on ainoa oikea linjaus, sillä meidän aikuisten tärkein tehtävä on puolustaa lapsuutta ja lapsuus ei noissa olosuhteissa toteudu. Lapsen edun on tultava aina ensin. Lasten oikeuksien toteutumisen on oltava kaiken perusta.

Sofia Virta (vihr) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä ulkoministerin toimintaa puolustetaan voimakkaasti. Ulkoministerin nähdään toimineen ihailtavasti puolustaessaan al-Holin pakolaisleirillä olevia lapsia kunnianhimoisesti, määrätietoisesti ja lakeja kunnioittaen, tinkimättä lasten oikeuksista. Ulkoministerin toiminnan nähdään erinomaiseksi suhteessa leirillä olevien lasten edun edistämiseen.

Erityisesti perussuomalaisten puheenvuoroissa ulkoministerin toimintaa kritisoidaan hyvin voimakkaasti. Puheenvuorojen mukaan välikysymyskeskustelun keskiössä tulisi olla ulkoministeri Haaviston toiminta, eivät lapset ja heidän oikeutensa. Puheenvuoroissa vedotaan siihen, että hallituspuolueiden ei tulisi piiloutua lasten oikeuksien taakse, kun puhutaan ulkoministerin toiminnasta.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Julkisuudessa olleiden tietojen perusteella ministeri Haavisto on yrittänyt tavutella virkamiestä menettelemään lainvastaisesti ja siirtänyt virkamiehen toisiin tehtäviin siksi, ettei tämä ole totellut ministeriä.	Näin ollen ministeri Haaviston johtamistapa on ollut täysin epäammattimaista ja ministerille sopimatonta.	Ottakaa nyt hyvä hallitus itseänne niskasta kiinni, vaihtakaa ulkoministeri Haaviston tilalle rehellisempi henkilö ja lopettakaa suomalaisten turvallisuutta heikentävä toiminta. Suomessa on jo riittävästi epäkohtia ja ongelmia, eikä niitä tarvita yhtään lisää – kymmenistä puhumattakaan. Arvoisa puhemies! Kannatan edustaja Hallahan esittämää epäluottamuslausetta. – Kiitos.

Ano Turtiainen (ps) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä kritisoidaan ulkoministeriä kovaan sävyyn. Ulkoministeri Haaviston nähdään toimineen lainvastaisesti, epäammattimaisesti ja ministerin arvolle sopimattomasti. Puheenvuorossa kehoitetaan hallitusta korvaamaan Haavisto rehellisemmällä henkilöllä. Seuraavaksi hallitusta kehoitetaan lopettamaan suomalaisten turvallisuutta heikentävä toiminta. Tätä jatketaan toteamalla, että Suomeen ei tarvita kymmeniä ongelmia lisää. Vaikuttaa, että tällä tarkoitetaan sitä, että al-Holin leiriläisiä ei tulisi Suomeen tuoda. Ulkoministerin toiminta esitetään lähtötiedoissa mainittujen tekijöiden lisäksi ongelmallisena myös siksi, että hän mahdollistaa uusien ”ongelmien”, al-Holin pakolaisleiriläisten, tuomisen Suomeen.

Läpi aineiston on havaittavissa selkeä hallitus-oppositio -asetelma. Iso osa keskustelusta on sisällöltään nimenomaan vastapuolen haastamista ja oman puolen puolustamista. Varsinaiset asiakysymykset jäävät usein vain pieneen rooliin politiikoinnin rinnalla.

7.2 Puheen suhteutuminen lapsen oikeuksiin

Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen tutkimusaineistoa lasten oikeuksien näkökulmasta. Apuna tarkastelussa käytän lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarisen sekä ihmisoikeusprofessori Martin Scheininin kannanottoja aiheen tiimoilta.

7.2.1 Lasten auttaminen pois leiriltä

Suomen velvollisuus auttaa lapsia

Sekä lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen että ihmisoikeusprofessori Martin Scheinin ilmaisevat, että Suomen velvollisuutena on auttaa lapset pois al-Holin pakolaisleiriltä (Yle 24.5.2019; Yle 10.7.2019). Kuten luvussa 7.1.1 esitän, kokonaisuutenaan täysistuntopuheenvuoroissa korostuukin eduskunnan tahtotila auttaa leirillä olevia lapsia. Puhe lasten auttamisesta ei tarkemmin katsottuna kuitenkaan ole yksimielistä, ja lasten auttamisen estämiseksi nostetaan puheenvuoroissa esiin useita tekijöitä. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen (esim. Hämeen Sanomat 13.12.2019) pitää kuitenkin selvänä kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja lainsäädäntöön perustuvana asiana, että lapset tulee hakea pois leiriltä. Lapsen oikeuksien sopimuksen 4§ artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimiin sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Elina Pekkarinen (Yle 23.9.2019) sanoo näkevänsä, että al-Holin pakolaisleirillä ei toteudu juuri mikään lapsen oikeus. Siksi Suomen tulisi ryhtyä välittömiin toimiin lasten auttamiseksi.

Osa täysistuntokeskustelusta näyttäytyy tätä vasten ongelmallisena. Vaikka kaikissa puolueissa korostetaan tahtotilaa auttaa lapsia, yksimielisyyttä lasten tosiasiallisesta auttamisesta ei silti täysistunnoissa löydy. Puheenvuorot, joiden mukaan lapset on joka tapauksessa, tavalla tai toisella, autettava Suomeen, näyttäytyvät lasten oikeuksien näkökulmasta kestävinä. Puheenvuorot, joissa lasten auttaminen kyseenalaistetaan erinäisiin syihin vedoten, näyttäytyvät lapsen oikeuksien näkökulmasta ongelmallisina.

Lasten ja äitien auttaminen linkittyvät täysistuntopuheenvuoroissa tiiviisti toisiinsa. Päälinjat näyttäytyvät siten, että hallituspuolueet pitävät mahdollisena äitien kotiuttamista yhdessä lasten kanssa, ja oppositiopuolueet toivovat ettei äitejä autettaisi Suomeen. Puheenvuorot eivät kuitenkaan ole näin yksioikoisia. Osa hallituspuolueiden kansanedustajista vaikuttaa olevan sitä mieltä, että äidit tulisi jättää avun ulkopuolelle. Kaikki opposition kansanedustajat eivät myöskään ääneen esitä, että äitejä ei tulisi missään tapauksessa auttaa. On siis täysin mahdollista, että kaikki hallitus- tai oppositiopuolueissa eivät yhdy valtavirtaa edustavien näkemyksiin.

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen (Yle 24.5.2019) kertoo vierastavansa selaista rajanvetoa, että otetaan lapset ja jätetään äidit. Tällainen toiminta ei Pekkarisen mukaan ole oikeusturvan mukaista. Pekkarisen toteaa äideillä olevan sama oikeusturva ja samat ihmis- ja perusoikeudet kuin muillakin. (emt.) Äitien ihmisoikeuksien valossa näyttää ongelmalliselta sellainen puhe, jonka mukaan Suomen ei tulisi ryhtyä hakemaan lapsia äiteineen al-Holilta, vaan laittaa lasten auttamisen ehdoksi se, että äidit päästävät lapsensa ehdoitta Suomeen. Myös sellainen puhe, jonka mukaan

Suomen tulisi odottaa sitä, että äidit tulevat katumapäälle ja päästävät lapset yksinään Suomeen ymmärrettyään, että lasten etu toteutuu paremmin Suomessa kuin al-Holilla, on kiristämistä ja siten ihmisoikeudellisesti ongelmallista. Sen sijaan puheenvuorot, joissa todetaan äitien auttamisen olevan mahdollista, näyttävät äitien ihmisoikeuksien näkökulmasta katsottuna hyvältä. Äitien ihmisoikeuksien toteutuminen ja se, miten äitien oikeuksiin suhtaudutaan, vaikuttaa lopulta myös lasten oikeuksien toteutumiseen.

Aineiston perusteella näyttää siltä, että opposition tarkoituksena on löytää keinot, joiden perusteella lasten äitejä ei tarvitsisi auttaa. Se, miten äitejä autetaan, vaikuttaa kuitenkin käytännössä myös siihen, miten lapsia voidaan auttaa. Jos äidit eivät luovuta lapsiaan yksinään Suomeen, tahdonvastaisten toimenpiteiden käyttäminen on rajattua tai jopa mahdotonta, eikä äitejä aiota Suomeen auttaa, vaikuttaa tämä tarkoittavan käytännössä sitä, että lapset joutuvat jäämään leirille. Tämä tarkoittaisi sitä, että Pekkarisen ja Scheininin (esim. Yle 24.5.2019; Yle 10.7.2019) esiin tuoma Suomen velvollisuus auttaa lapset pois leiriltä ei tulisi toteutumaan.

Martin Scheinin (Yle 10.7.2019) kertoo, että siksi, koska valtioiden vastuut eivät al-Holin pakolaisleirin tilanteessa ole selkeät, korostuu Suomen vastuu huolehtia kansalaisensa turvaan tai rikoksesta syytteeseen. Koska kurdien itsehallintoalueella ei ole ihmisoikeusvelvoitteita, tulee Suomen olla aktiivinen ja ottaa vastuu kansalaisistaan. (Yle 10.7.2019.) Tätä vasten tarkasteltuna opposition esittämä näkemys siitä, että lapsen oikeuksien sopimus edellyttää Suomea toteuttavan lasten oikeudet vain Suomessa, näyttää virheelliseltä. Jos Suomi ei ota vastuulleen al-Holilla elävien suomalaislasten auttamista, ei myöskään kukaan muu ole ottamassa tätä vastuuta. Jos millään valtiolla ei olisi velvollisuutta huolehtia lasten oikeuksista, tulisivat leirillä olevien lasten oikeudet yhä enemmän uhatuiksi. Mahdollisuudet oikeuksien toteutumiseen yhä vähenisivät, jos Suomi vetäytyisi tästä vastuustaan.

Oppositiopuheenvuoroissa nostetaan esiin epäilyksiä siitä, ovatko al-Holin pakolaisleirillä olevat lapset varmasti Suomen kansalaisia. Tätä kautta näytetään pyritävän siihen, että Suomen ei tarvitsisi leirillä olevia, suomalaisiksi väitettyjä, lapsia tuoda Suomeen. Elina Pekkarinen kertoo Keski-suomalaiselle (24.5.2019), että al-Holin tämänhetkisessä tilanteessa ensisijaisen tärkeää olisi tehdä päätöksiä ja saada lapset turvaan. Hänen mukaansa lasten kansalaisuuskysymykset voitaisiin selvittää sitten, kun lasten turvallisuus on varmistettu. Pekkarisen mukaan leirille ei tulisi jättää ketään siksi, että Suomessa ei osata tehdä päätöksiä. (emt.)

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Tässä heräsi hyvän keskustelun aikana kysymys: jos on syyrialainen isä, lapsi syntyy Syyriassa, äiti on maahanmuuttajataustainen Suomen kansalainen, joka on hylännyt maansa ja lähtenyt terroristijärjestön mukaan rakentamaan unelmiensa kalifaattia, niin voimmeko olla varmoja, että tämä lapsi on nyt sitten rekisteröity Suomen kansalainen?	Tähän kysymykseen haluaisin ulkoministeriltä vastauksen, sillä jos on tehty suunnitelma, että lähdemme suomalaisia lapsia hakemaan Syyriasta, niin meillä varmasti on silloin tieto – huom. tieto – että siellä on suomalaisia lapsia.	Näkisin kuitenkin, että tämä keskustelu on nyt verhottu lasten oikeuksien keskusteluksi, mikä on hyvä – me kaikki varmastikin olemme hyvin huolissamme kaikista maailman lapsista – mutta minä haluaisin nyt vastauksia ulkoministeri Haavistolta, koska tämä välikysymys on nimenomaan ulkoministeri Haavistolle. Vastatkaa niihin kysymyksiin, mitä teille on esitetty. Kansa odottaa vastauksia. – Kiitos.

Mauri Peltokangas (ps) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tämä on yksi esimerkki puheenvuoroista, joissa kyseenalaistetaan lasten kansalaisuus. Liikkeelle ei lähdetä siitä, onko lapsilla varmasti jonkinlaisia kytköksiä Suomeen, vaan siitä, onko lapsi varmasti rekisteröity Suomen kansalainen. Elina Pekkari-
sen (Yle 23.9.2019) mukaan al-Holilla olevien lasten rekisteröimättömyys on iso ongelma. Hänen mukaansa valtion tulisi huolehtia siitä, että sekä orpolapset että muut alueella syntyneet lapset rekisteröidään (emt.). Lapsen oikeuksien sopimuksen 7§ mukaan lapsi tulisi rekisteröidä heti syntymänsä jälkeen. Pykälän mukaan tästä tulisi huolehtia erityisesti silloin, kun lapsi jäisi muutoin kansalaisuudettomaksi. (emt.) Sen, että lapsia ei ole rekisteröity, ei tulisi toimia syynä sille, että valtio ei toimi lasten auttamiseksi. Sen sijaan valtion tulisi olla aktiivinen toimija kyseisten lasten asioissa ja rekisteröidä heidät, jos rekisteröintiä ei ole vielä tehty. Kansanedustajien esittämät epäilykset lasten kansalaisuudesta näyttävät konkreettisesti sen, miksi leirillä olevien lasten rekisteröimättömyys on ongelma. Se, että lapsia ei ole rekisteröity, on herättänyt erityisesti oppositiossa pohdintaa siitä, tarvitseeko valtion kyseisiä lapsia auttaa. Tämä on lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta ongelmallista.

Täysistunnoissa on kuitenkin paljon puhetta, jossa korostetaan Suomen velvollisuutta auttaa lapsia. Puheet, joissa ensisijaisena asiana pidetään lasten auttamista, eikä esimerkiksi ehdotonta äitien auttamatta jättämistä, palaajien mahdollisesti muil-

le suomalaisille muodostamia turvallisuushkia tai lasten rekisteröimättömyyttä, näyttäytyvät lasten oikeuksien näkökulmasta oikeana linjana.

TAULUKKO 29

Aineistolainaus, hallitus.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on sitova.	Suomen on noudatettava kansainvälisiä velvoitteitaan, ja lähtökohtana tulee kaikissa tilanteissa olla lapsen etu. Muille tulkinnoille ei ole pelivaraa.	Olen iloinen siitä, että Suomessa kuitenkin vallitsee melko laaja yksimielisyys lasten kotiuttamisesta. Meidän on ajateltava lapsen etua, kun täytämme velvollisuutemme auttaa heitä. Päätöksen siitä, erotetaanko lapsi äidistään, tekisi jokaisessa yksittäisessä tapauksessa lastensuojeluviranomainen lapsen edun arvioinnin perusteella.

Eva Biaudet (r) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tämän ja muiden samankaltaisten puheenvuorojen voi nähdä olevan samassa linjassa kuin Elina Pekkarisen ja Martin Scheinin tulkinnat Suomen velvollisuudesta toteuttaa al-Holin leirin lasten ihmisoikeuksia. Näissä korostetaan Suomen velvollisuutta auttaa lapsia sekä pitää joka tilanteessa lähtökohtanaan lapsen etua.

Auttamistoimenpiteet

Scheinin (Yle 10.7.2019) mukaan al-Holin leirin lapset tarvitsevat monenlaisia tukitoimia. He tarvitsevat psykososiaalisia tukitoimia ja tarvittaessa huostaanottopäätöksen, jotta heidät saataisiin turvallisiin olosuhteisiin. (emt.) Lapsen oikeuksien sopimuksen 39§ mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimiin edistääkseen haittoja kokeneen lapsen fyysistä ja henkistä toipumista sekä sopeutumista yhteiskuntaan. Sekä hallitus- että oppositiopuolueissa ollaankin kiinnostuneita siitä, miten lasten vastaanottamiseen on valmistauduttu ja että voitaisiinko lapsia jotenkin auttaa paikanpäällä Syyriassa. Yhtenä auttamismahdollisuutena täysistunnoissa puhutaan huostaanotoista, mutta puhe huostaanotoista on vähäistä ja yksipuolista.

Sekä Elina Pekkarinen että Martin Scheinin ottavat kantaa huostaanottopuheisiin toteamalla, että lapsia ei oteta huostaan tiettyyn ryhmään kuulumisen perusteella. Pekkarisen (24.5.2019) mukaan on vaarallista linjata tietyllä tapaa lapsensa kasvattavat perheet huonoiksi. Hänen mukaansa on myös vaikeaa määritellä raja, jolloin lapsia tulisi alkaa ottamaan huostaan. (emt.) Scheinin (10.7.2019) korostaa tilan-

teiden yksilöllistä arviointia sekä tosiseikat edellä eteenpäin menemistä. Täysistunnoissa esitetyt, yleisluontoiset vaatimukset al-Holin leirillä olevien lasten huostanotoista näyttäytyvät ongelmallisina siksi, että niihin tai vastaaviin toimenpiteisiin ei asianosaisten ihmisoikeuksien turvaamisen vuoksi tule ryhtyä olettamusten tai tiettyyn ryhmään kuulumisen perusteella. Lapsen oikeuksien sopimuksen 9§ mukaan lapset voidaan erottaa vanhemmistaan tahdonvastaisesti vain silloin, kun toimivaltaiset viranomaiset toteavat sen olevan lapsen edunmukaista. Kaikkiin al-Holin leirillä eläviin lapsiin kohdistuvat huostaanottovaatimukset ovat ongelmallisia, sillä lapsen erottamine vanhemmistaan on aina ratkaistava tapauskohtaisesti, lapsen etu edellä.

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen toteaa myös (Savon Sanomat 12.12.2019), että lasten auttamiseksi ei tarvita poliittista päätöstä, vaan lasten pelastamiseen ryhtyminen on viranomaistason päätös. Ei ole poliitikkojen päätäntävällän ulottuvilla päättää yksittäisten lasten huostaanotoista tai kiireellisistä sijoituksista. Poliitikot itse todennäköisesti tietävät tämän, mutta täysistuntojen kuuntelijat välttämättä eivät.

Elina Pekkarinen kertoo Ylelle (11.5.2019), että Suomen tulisi selvittää, suostuvatko leirillä olevat äidit lastensa siirtoon ja jos eivät, tulisi tällöin harkita tahdonvastaisia toimenpiteitä. Pekkarinen (Hämeen Sanomat 13.12.2019) kertoo, että huostaanottojen lisäksi on olemassa mahdollisuus myös kiireelliseen sijoitukseen, mutta hän ei osaa suoraan sanoa, voitaisiinko tätä soveltaa al-Holin tilanteessa. Ulkoministeri Pekka Haavisto kertoo 17.12.2019 täysistunnossa, että kurdihallinnon alla ei al-Holilla ole olemassa sellaista viranomaista, jolta Suomen lastensuojelu voisi pyytää virka-apua. Siksi lastensuojelutoimien toteuttaminen alueella on ulkoministerin mukaan haastavaa. Täysistuntopuheenvuorojen perusteella vaikuttaa siltä, että min-käänlaisten lastensuojelutoimien toteuttaminen alueella on vaikeasti järjestettävissä.

Turvallisuus

Lasten auttamispuheeseen liittyy aineistossani keskeisesti puhe kansallisesta turvallisuudesta. Kansallisiin turvallisuusnäkökulmiin liittyen Elina Pekkarinen kertoo Ylelle (24.5.2019), että Suomen rikosoikeudellisen vastuun ikäraja, 15 vuotta, pätee myös al-Holin tilanteessa. Rikoksista epäillyillä on oikeus saada asiansa käsiteltäväksi tuomioistuimessa. Lapsille ja nuorille on olemassa myös ohjelmia, joilla voidaan vaikuttaa siihen, että väkivaltainen ajatusmaailma muuttuisi. (emt.) Samoja näkökulmia nostetaan esiin myös täysistuntopuheissa. Erityisesti hallituspuolueet nostavat esiin, että jokaisen lapsen tilanteet tulee tutkia kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti, ja että radikalisaation vastaisia ohjelmia on Suomessa olemassa.

Martin Scheinin kertoo (Yle 10.7.2019) olevansa yllättynyt siitä, että suojelupoliisi on ilmaissut Isis-leirin lasten ja aikuisten olevan turvallisuusuhka Suomelle. Sama voitaisiin Scheininin mukaan todeta monessa muussakin tilanteessa, jossa ihmi-

set ovat kokeneet kovia kohtaloita. Scheininin mukaan Supolla on käytössään keinoja, joiden avulla seurata ja tarkkailla al-Holilla olleita ihmisiä, jos heidät tuodaan Suomeen. (emt.) Useissa hallituspuolueiden puheenvuoroissa korostetaan, että lapsia ei tulisi koskaan nähdä turvallisuusuhkana. Monissa oppositiopuheenvuoroissa taas puhutaan lapsista potentiaalisina turvallisuusuhkina. Ihmisoikeudellisessa valossa ongelmallisena näyttäytyy se, että lapsista puhutaan turvallisuusuhkina ilman, että heidän ajatusmaailmastaan tiedetään todellisuudessa mitään.

Sekä oppositiossa että hallituksessa toivotaan, että lapset saataisiin mahdollisimman pian pois leiriltä radikalisoitumasta ja siten aiheuttamasta suomalaisille myöhemmin ilmenevää turvallisuushaittaa. Elina Pekkarisen (23.9.2019) mukaan suojelupoliisi on vuonna 2017 todennut, että lasten radikalisoitumista ehkäisisi parhaiten heidän tuomisensa pois Isis-myönteisiltä alueilta. Pekkarinen (23.9.2019) kertoo, että myös hänen näkemyksensä mukaan on iso turvallisuusuhka jättää lapset traumakokemustensa kanssa pakolaisleiriolosuhteisiin, keskelle väkivaltaa. Täysistuntopuheenvuorot, joissa vaaditaan lasten kotiuttamista radikalisoitumisen ehkäisemiseksi, myötäilevät lapsiasiavaltuutetun näkemystä lasten kotiuttamisen tärkeydestä radikalisoitumisen estämiseksi. Joissakin täysistuntopuheenvuoroissa todetaan, että radikalisoitumiseen voitaisiin puuttua nimenomaan Suomessa parhaiten.

Hallituspuolueiden puheenvuoroissa nostetaan turvallisuustekijöihin liittyen esiin samoja huomioita kuin Elina Pekkarinen ja Martin Scheinin esittävät medialle. Useissa hallituspuolueiden puheenvuoroissa tuodaan esiin luottamusta suomalaisia viranomaisia sekä suojelupoliisia kohtaan. Tällaisten täysistuntopuheenvuorojen mukaan lasten pääsyä Suomeen ei tulisi estää vedoten leiriläisten muodostamaan turvallisuusuhkaan ja Suomen kyvyttömyyteen huolehtia suomalaisten turvallisuudesta. Useassa puheenvuorossa lasten pitkäaikaista jättämistä leirille pidetään turvallisuusuhkana sekä lapsille itselleen että muille ihmisille.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
... Me luotamme suomalaisiin viranomaisiin. Luotamme myös suojelupoliisiin, jonka resursseja ja henkilöstöä on lähivuosina merkittävästi lisätty ja jolle on säädetty uudet, laajamittaiset toimivaltuudet kansallisen turvallisuuden uhkien ja yksilöiden valvontaan. Ihmisoikeuskysymys on sekin, että vakaviin rikoksiin syyllistyneet saatetaan vastuuseen. Lasten osalta olennaista on pääsy tuen, turvan ja hoidon piiriin.		Meidän on autettava näitä lapsia ja ehkäistävä radikalisoitumista.

Veronika Honkasalo (vas) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheenvuorossa korostetaan luottamusta suomalaisia viranomaisia ja suojelupoliisia kohtaan. Tässä esitetään, että on ihmisoikeudellisesta näkökulmasta oikein, että rikoksiin syyllistyneet joutuvat rikoksistaan vastuuseen. Puheenvuorossa korostetaan lasten tuen, turvan ja hoidon piiriin pääsyn tärkeyttä. Lopuksi todetaan, että lapsia tulee auttaa ja radikalisoitumista tulee ehkäistä. Puheenvuoro näyttäytyy lapsen oikeuksien sopimuksen sekä Pekkarisen ja Scheininin esiin tuomien näkemysten valossa kestävältä. Puhujan luottamus viranomaisiin ja suojelupoliisiin kertonee siitä, että lasten auttamisessa ollaan valmiita ottamaan se riski, että mahdollisia haasteita ja ongelmiakin saattaa koitua, mutta että ne koetaan Suomessa kuitenkin hoitamaan ja käsittelemään.

Elina Pekkarisen ja Martin Scheininin mukaan lapset tulisi lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta katsottuna auttaa pois al-Holin pakolaisleiriltä. Lasten auttamisen puolesta puhuvat myös kaikki eduskuntapuolueet. Auttamisen esteiksi kuitenkin nousee täysistuntopuheenvuoroissa muutamia tekijöitä. Siksi ei näytä varmalta, että kaikki kansanedustajat olisivat valmiita toimimaan leirillä olevien lasten oikeudet ensisijaisesti huomioiden. Auttamisen esteeksi nostetaan erityisesti huoli muiden suomalaisten turvallisuudesta. Puheenvuorojen perusteella al-Holilla olevien lasten auttaminen saattaisi heikentää Suomen kansallista turvallisuutta, ja siten uhata myös muiden Suomessa oleskelevien lasten ja aikuisten ihmisoikeuksia.

Kuitenkin, kun tarkastellaan al-Holilla olevien lasten oikeuksia, näyttää selvältä, että lapset tulisi leiriltä auttaa pois.

7.2.2 Lapsen etu

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarisen (Yle 24.5.2019) mukaan al-Holin tilanteessa on kyse hätätilanteesta, jossa tulisi ensisijaisesti ajatella lapsen etua. Yksi keskeisistä lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteista onkin lapsen edun huomioiminen kaikissa häntä koskevissa asioissa (SopS 60/1991 3§). Pekkarinen toteaa Ylelle (2.9.2019), että lapsen etu ei toteudu al-Holin pakolaisleirillä millään tasolla. Pekkarinen (Yle 23.9.2019) muistuttaa, että Suomen tulisi toimia siten, että leirillä olevien lasten etu ja oikeus toteutuvat.

Lapsen edusta puhutaan hallituspuolueiden puheenvuoroissa melko paljon. Puheenvuoroissa korostetaan lapsen edun ensisijaisuutta leirillä olevien lasten auttamisesta päätettäessä. Puheenvuoroissa korostetaan sitä, että lapsen etu tulee arvioida yksilökohtaisesti jokaisen lapsen kohdalla. Lisäksi puheenvuoroissa esitetään hallituksen al-Holiin liittyvän linjauksen olevan lapsen edun näkökulmasta katsottuna oikea. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa esitetään, että lapsen oikeudet tulisi asettaa lähtökohdaksi myös silloin, kun tehdään päätöksiä al-Holilla olevien lasten äideistä. Lapsen edun ensisijainen huomioiminen näyttäisi hallituspuolueiden kansanedustajien mukaan näin tarkoittavan käytännössä sitä, että myös äitien auttaminen Suomeen on mahdollista.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Todellinen riski on se, että apua tarvitsevat lapset suljetaan yhteiskunnan ulkopuolelle, vankioloihin seuraamaan kurjuutta ja väkivaltaa, seuraamaan kuolemaa. Ei ole oikein elää lapsuutta, jossa elämä ympärilläsi on pelottavaa, julmaa ja tappavaa.	Lapsen edun ja sen toteuttamisen tulee olla kaiken keskiössä.	Me emme voi olla vastuussa siitä, että nämä lapset murtuvat. Me emme halua sulkea näiltä lapsilta silmiämme, mutta me haluamme antaa heille suojan ja rauhan, jossa he saavat sulkea silmänsä turvassa kylmältä ja pimeältä. Näitä lapsia pitää auttaa, ja heillä on oikeus siihen. Heillä on oikeus siihen, että heitä suojellaan, ja heillä on oikeus siihen, että viranomaiset arvioivat sen, mikä on juuri heidän yksilöllinen etunsa. Nämä lapset eivät ole vastuussa vanhempiensa teoista.

Noora Koponen (*vihr*) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheenvuorossa nostetaan lapsen etu kaiken keskiöön. Puheenvuoron mukaan lapsilla on oikeus siihen, että heitä autetaan ja että viranomaiset arvioivat jokaisen lapsen edun yksilöllisesti. Myös lapsiasiavaltuutetun mukaan (Yle 24.5.2019) al-Holin leirillä elävillä lapsilla on oikeus siihen, että heidän etunsa tulee ensisijaisesti huomioiduksi tässä tilanteessa. Lapsen etu ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä oleva asia. Siksi lasten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta olisi tärkeää, että edun määrittely tehtäisiin jokaisen lapsen kohdalla lapsen omista lähtökohdista käsin.

Sekä hallitus- että oppositio­puheenvuoroissa lapsen edun rinnalle nousee puhe kansallisesta turvallisuudesta. Tätä käsitte­lin tarkemmin luvuissa 7.1.2 ja 7.2.1. Elina Pekkarisen (Hämeen Sanomat 13.12.2019) mukaan lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen etu on selkeässä ristiriidassa muiden etujen kuten kansallisen edun kanssa, tulisi lapsen edun ratkaista. Lapsen etua korostetaan hallituspuheenvuoroissa, mutta lapsen etu ei silti näyttäyty kaikissa puheenvuoroissa ehdottoman ensisijaisena tekijänä. Joidenkin puheenvuorojen mukaan on mahdollista, että turvallisuusarviot menevät lapsen edun edelle. Tällöin lapsen etu ei näyttäyty ensisijaisena ratkaisevana tekijänä.

Oppositiopuolueet kritisoivat sitä, kuinka hallituspuolueiden puheenvuoroissa korostetaan lapsen etua. Ongelmallisena nähdään epäselvyys lapsen edun ja kansallisen turvallisuuden priorisoinnissa.

TAULUKKO 32

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Sitten minulla olisi teille pyyntö.	Eli nyt kun te olette vahvistanut täällä kaksi kertaa, että turvallisuusarvio voi ajaa lapsen edun yli tässä kokonaisharkinnassa, niin te selventäisitte tämän asian vihreiden eduskuntaryhmälle ja vasemmistoliton eduskuntaryhmälle niin, ettei tule enää ainuttakaan puheenvuoroa, ei enää ainuttakaan tviittiä, joka ei vastaa tätä teidän hallituksenne linjausta.	Minun mielestäni on epäreilua politikointia, että täällä kansanedustajat väittävät toista kuin mikä hallituksen linjauksen sisältö on sitten käytännössä ollut. Tätä pyydän teiltä.

Heikki Vestman (kok) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Puheenvuoro osoitetaan ulkoministerille, joka aiemmassa puheenvuorossaan toteaa, että joissain tapauksissa voi olla mahdollista, että turvallisuusarvio menee lapsen edun edelle. Puhuja toivoo, että hallituspuolueiden kansanedustajat eivät enää jatkossa väittäisi muuta. Puhuja vaikuttaa olevan tyytyväinen ulkoministerin antamaan vastaukseen, jonka mukaan turvallisuusarviot voivat mennä lapsen edun edelle. Tämänkaltaiset puheenvuorot, joissa korostetaan turvallisuuden ensisijaisuutta ja ollaan tyytyväisiä ensisijaisesti kansallista turvallisuutta painottaviin ratkaisuihin, eivät näyttäyty lasten oikeuksien näkökulmasta kestäviltä. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen edun tulisi olla aina ensisijainen tekijä.

Puhe lapsen edusta on oppositiossa verrattain vähäistä. Puhe lapsen edusta näyttäytyy hallitusta kritisoitaessa sekä siinä, kun lasten äitejä syyllistetään lapsen edun toteutumattomuudesta. Oppositiopuheenvuoroissa pohditaan, että lapset tulisi hakea Suomeen vasta sitten kun äidit päästävät heidät maahan ehdoitta. Oppositiossa todetaan myös, että äitien tulisi olla valmiita luopumaan lapsistaan lapsen edun nimissä. Tällaiset puheet ovat ristiriidassa Pekkarisen ja Scheininin puheenvuorojen kanssa, joiden mukaan lapset tulisi heidän etunsa nimissä hakea viipymättä Suomeen (Yle 11.5.2019; Yle 10.7.2019;). Olosuhteet pakolaisleirillä ovat hyvin puutteelliset, ja Pekkarisen (Yle 11.5.2019) mukaan lasten jättäminen heille vieraaseen maahan huoltajien laiminlyötyä huoltovastuunsa rikkoo lapsen oikeuksien sopimus-

ta. Jos lapsen vanhemmat eivät voi turvata lapsen edun toteutumista, tulisi lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan valtion ottaa itselleen vastuu lapsen edun toteuttamisesta. Tätä ei huomioida puheenvuoroissa, joissa lapsen edun toteuttaminen halutaan jättää yksin lasten äitien vastuulle.

Hallituspuolueissa lapsen edun huomioimisesta puhutaan tärkeänä ja tavoiteltavana asiana. Oppositiossa sen sijaan lapsen edusta puhutaan enimmäkseen hallitusta ja lasten vanhempia arvosteltaessa. Esimerkiksi siitä, miten Suomen tulisi lasten edun edistämiseksi toimia, ei oppositiossa puhuta. Kaikki puolueet eivät mainitse lapsen etua lainkaan. Oppositiossa todetaan, että 17.12.2019 käyty välikysymyskeskustelu käytiin ulkoministerin toiminnan, ei lasten vuoksi. Oppositio kritisoi hallituspuolueita siitä, että ne ovat kääntäneet ulkoministeriä koskevan keskustelun lasten oikeuksia koskevaksi keskusteluksi. Tämä saattaa osittain selittää sitä, miksi oppositiossa ei vahvasti oteta kantaa lasten edun edistämiseen. Toisaalta lapsen edusta kuitenkin puhutaan oppositiossa melko yhtenevällä tavalla. Jos oppositio pitäisi lapsen edun toteuttamista al-Holin kysymyksen tärkeimpänä prioriteettina, se luultavasti puhuisi lapsen edusta toisella tavalla.

7.2.3 Lasten syrjimättömyys

Yksi lapsen oikeuksien sopimuksen keskeinen periaate on syrjimättömyysperiaate. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen tuo useassa kannanotossaan esiin sitä, että lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lasta ei saa syrjiä, rangaista tai asettaa eriarvoiseen asemaan vanhemman ideologian, mielipiteiden, toiminnan tai muun syyn takia (esim. Yle 11.5.2019; Yle 2.9.2019).

Martin Scheinin toteaa (Yle 10.7.2019), että keskustelun käyminen ryhmään kuulumisen perusteella edustaa eräänlaista ihmisryhmän dehumanisointia. Yksilöiden ihmisyyttä kielletään, jos ei edes haluta tietää tosiseikkoja. Siksi esimerkiksi huostaanottoja ei Scheininin mukaan tule tehdä ryhmään kuulumisen perusteella. (Yle 10.7.2019.) Ongelmallista on se, että ihmisryhmään liittyvien ennakkoluulojen perusteella tehdään yksilöihin liittyviä oletuksia ja yleistyksiä. Esimerkiksi al-Holilla olevista ihmisistä puhuminen kategorisesti terroristeina tai kansallisina turvallisuusuhkina näyttäytyy ennakkoluuloihin perustuvana syrjintänä. Martin Scheininin (10.7.2019) mukaan terrorismi-leimaa käytettäessä usein unohtuu se, että Suomi on oikeusvaltio, jonka tulee kunnioittaa jokaisen ihmisen ihmisoikeuksia, vaikka henkilö olisikin syyllistynyt rikoksiin. On ongelmallista, jos tietyn leiman saaminen johtaa puutteisiin ihmisoikeuksien toteutumisessa.

Useat opposition kansanedustajat puhuvat al-Holin leiriläisistä terroristeina. Terroristipuheella taustoitetaan esimerkiksi vaatimuksia lasten huostaanotosta, puhetta leirillä olevien muodostamasta turvallisuusuhkasta ja sitä, ettei leiriläisiä tulisi

aktiivisesti auttaa Suomeen. Tällainen puhe näyttäytyy syrjintänä, joka perustuu lasten ja erityisesti heidän äitiensä oletettuihin ominaisuuksiin ja ajatusmaailmoihin.

TAULUKKO 33

Aineistolainaus, oppositio.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Juuri siihen tarvitaan hallitukselta nyt selkeät toimenpiteet, miten toimitaan, jos sieltä palaa näitä naispuolisia terroristeja ja heidän lapsiaan.	Perussuomalaisten mielestä lapset tulee ottaa välittömästi huostaan. Se on ihan ensimmäinen seikka. Täytyy pohtia muutenkin sitä, onko tässä oikeasti jotakin muuta tehtävissä, koska kyllähän nämä palaavat terroristit ovat selkeä turvallisuusuhka Suomelle, myös ne teiniikäiset lapset, jotka sitten suomalaisiin koululuokkiin laitetaan.	Täytyy nyt huomata, että yksikään Euroopan maa ei ole pyrkinyt aktiivisesti auttamaan kansalaisiaan tuolta al-Holista palaamaan, ja myöskään Suomen ei siksi pidä ryhtyä aktiivisesti auttamaan näitten terroristien paluuta.

Ville Tavo (ps) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 24/2019.)

Esimerkiksi tässä puhutaan al-Holin leiriläisistä terroristeina. Puheenvuorossa ei terroristileimaa kyseenalaisteta lainkaan, vaan kaikki leirillä olevat naiset asetetaan samaan terroristi-kategoriaan. Puheenvuorossa todetaan, että naisten lisäksi teiniikäiset lapset ovat Suomelle selkeä turvallisuusuhka. Puhetta käydään tiettyyn ihmisryhmään kuulumisen perusteella ilman tietoa yksilöiden tosiasiallisesta ajatusmaailmasta tai siitä, mitä he ovat tehneet tai suunnittelevat tulevaisuudessa tehdä. Aikuisten lisäksi teini-ikäiset lapset tulevat terroristeiksi tuomituiksi sen vuoksi, että he ovat päätyneet al-Holin leirille. Lisäksi lapset halutaan ottaa ryhmään kuulumisen perusteella huostaan. Terroristeiksi määrittely ja esimerkiksi huostaanoton vaatiminen tiettyyn ryhmään kuulumisen vuoksi on Elina Pekkarisen ja Martin Scheinin esittämien näkemysten valossa ihmisoikeudellisesta näkökulmasta ongelmallista (esim. Yle 11.5.2019; Yle 10.7.2019.)

Oppositio-puheenvuoroista on tunnistettavissa useita tekijöitä, joiden vuoksi al-Holin pakolaisleirillä elävien lasten voidaan nähdä puheen tasolla tulevan syrjityiksi. Moni syrjintään johtavista tekijöistä liittyy nimenomaan siihen, että lapset on kasvatettu islaminuskoon ja että heidän vanhempansa on vienyt lapsensa elämään Isisin kalifaatissa. Esimerkiksi lasten rinnastaminen aiempien terrori-iskujen tekijöihin siksi, että he ovat islaminuskoisia ja elävät Lähi-idän alueella, on nähtävissä syrjintänä. Myös puhe siitä, että Suomen tulisi jättää lapset al-Holin leirille puutteellisiin olosuhteisiin niin pitkäksi aikaa, että äidit heidät ehdoitta päästävät pois, on uskontoon,

ideologiaan ja ajatusmaailmaan perustuvaa syrjintää. Al-Holin lapset tulevat täysistuntopuheenvuoroissa syrjityiksi myös kansalaisuuden kyseenalaistamisen vuoksi.

Osassa oppositiopuheenvuoroja puhutaan lapsista turvallisuusuhkana. Erityisesti teini-ikäisiä saatetaan pitää vakavana turvallisuusriskinä muille suomalaisille. Muutamissa puheenvuoroissa nostetaan esiin se, että lapsia on vuosia kasvatettu ja aivopesty järjestön ideologiaan, ja että he saattavat, jos eivät vielä, niin myöhemmin tulevaisuudessa muodostaa turvallisuusuhkan Suomelle ja sen kansalaisille. Vaikka lapset toisaalta nähdään puheenvuoroissa uhreina, saatetaan heitä pitää myös joko jo rikoksiin syyllisinä tai potentiaalisina tulevina rikosten tekijöinä. Lasten ja tilanteiden yksilöllisyys jää näissä puheenvuoroissa huomiotta. Lisäksi lapset tulevat tuomituiksi jo ennen kuin he ovat edes tehneet mitään tuomittavaa. Olennaista lapsen oikeuksien näkökulmasta on se, että al-Holilla olevia lapsia ja nuoria ei kategorisesti määriteltäisi ryhmään kuulumisen perusteella turvallisuusuhkaksi tai rikollisiksi, vaan että tällaiset asiat arvioitaisiin jokaisen kohdalla yksilöllisesti.

Useassa hallituspuolueen puheenvuorossa puhutaan siitä, että Suomen velvollisuutena on lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti taata samat oikeudet kaikille lapsille ilman minkäänlaista lapseen tai hänen vanhempiansa liittyvää erottelua. Tällaisissa puheenvuoroissa korostetaan lapsen oikeuksien sopimusta ja sen velvoittavuutta sekä lapsen syyttömyyttä vanhempiensa tekoihin. Tällaisissa puheenvuoroissa toivotaan, että Suomi toimisi lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämällä tavalla.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Kun me ajattelemme noita leirien lapsia, me voimme ajatella omia lapsiamme.	Lapsi on samanlainen niin täällä Suomessa kuin Syyriassa tai missä tahansa.	Kun minä henkilökohtaisesti ajattelen omaa neljävuotiasta poikaani ja kolmevuotiasta tyttöäni, voin ajatella samalla noita al-Holin leirillä olevia leikkiikäisiä lapsia. Jokaisella lapsella tulee olla yhtäläiset oikeudet turvaan ja suojaan riippumatta siitä, millaista kasvatusta ja opetusta hänelle on annettu, riippumatta hänen vanhempiansa teoista tai tekemättä jättämisistä – jokaisella lapsella. Lapsi on syytön vanhempiansa syn-teihin, vaikka ne olisivat verenpunaiset.

Pekka Aittakumpu (kesk) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 84/2019.)

Tässä todetaan, että lapset ovat samanlaisia joka puolella maailmaa. Puhuja kertoo, että jokaisen lapsen oikeuksien tulee olla samanlaiset riippumatta kasvatuksesta tai opetuksesta, jota hän on saanut, sekä riippumatta vanhempiansa tekemisistä tai tekemättä jättämisistä. Puhuja toteaa lapsen olevan syytön vanhempiansa tekoihin, olivatpa vanhemman teot kuinka väärinä tahansa. Puheenvuoro on yhteneväinen lapsen oikeuksien sopimuksen syrjimättömyysperiaatteen kanssa.

Hallituspuolueet kritisoivat joissain puheenvuoroissaan kansanedustajia, joiden mukaan sekä lapset että aikuiset tulisi jättää leirille Isis-kytköksen vuoksi. Myös leirillä olevien tuomitsemista ennakolta kritisoidaan. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa vedotaan tarpeeseen arvioida lasten tilanteet yksilöllisesti. Hallituspuolueet kritisoivat oppositiota siitä, ettei se ole valmis toteuttamaan ensisijassa lapsen oikeuksia, vaan tuomitsemaan lapset äitiensä valintojen vuoksi.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Olen tarkasti kuunnellut hallituksen vastauksia, ja kylähän ne korostavat aivan oikein kansainvälisen oikeuden ja kansallisen oikeuden periaatteita, että pitää yksilökohtaisesti ratkaista nämä asiat. Sen sijaan näissä monissa kysymyksissä on ikään kuin presumptiona, olettamana, että täältä 5 000 kilometrin päästä voidaan tuomita alaikäisiä ja vanhempia siitä, että he ovat aktiiveja taistelijoita olleet.	Minusta tällaista objektiivista tietoa tästä ei ole. Tässä viitattiin oikeusvaltioperiaatteeseen – se on äärimmäisen kaukana oikeusvaltioperiaatteesta, jos parlamentti täältä lähtee tuomitsemaan yksilöitä, joiden tausta, joiden historia näiden viimeisten vuosien ajalta ei ole tiedossa riittävästi. Näiden olettamien suhteen, että sinne ei ole kukaan näistä aikuisista vasten tahtaan mennyt, vaikuttaa aika todennäköiseltä, että näin on, mutta sekin pitää yksilökohtaisesti selvittää ja haastatella, tutkia, ja sen jälkeen tehdään nämä ratkaisut.	Kysynkin: miten hallitus aikoo valmistautua siihen käsittelyyn kunkin yksilön osalta?

Johannes Koskinen (sd) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 24/2019.)

Tässä pidetään ongelmallisena al-Holin leirillä olevien alaikäisten ja vanhempien tuomitsemista toiselta puolelta maailmaa ilman yksilökohtaista tietoa heidän tekemisistään. Puhuja kritisoi toimintatapaa, jossa yksilöiden tuomitseminen tapahtuu olettamusten perusteella. Samasta asiasta puhuu myös Martin Scheinin (Yle 10.7.2019), jonka mukaan al-Holin tilanne edellyttää yksilöllistä arviointia ja tutkimista tapaus tapaukselta. Martin Scheinin (emt.) muistuttaa myös, että lasten osalta on selvää, että lapset ovat uhreja ja että lapsia ei tulla asettamaan rikoksista syytteeseen.

Oppositiopuheenvuoroissa ei oteta hallituksen tavoin vahvasti kantaa Suomen velvollisuuteen olla syrjimättä leirillä olevia lapsia. Useassa oppositiopuheenvuorossa kuitenkin todetaan lasten olevan syyttömiä vanhempiansa tekoihin ja valintoihin ja että siksi lapsia tulisi auttaa. Tällaisen puheen voi tulkita siten, että lasten ei haluta kärsivän vanhempiansa valintojen vuoksi. Lasten syrjimisestä tai syrjimättömydestä ei oppositiossa puhuta suoraan. Oppositiopuheenvuoroissa esiintyy kuitenkin monin paikoin puhetta, joka näyttyy selkeänä lasten syrjintänä. Puheenvuoroista ei siten voi tehdä syrjimättömyyden tiimoilta yksiselitteisiä tulkintoja.

Sekä hallituksessa että oppositiossa puhutaan lasten syyttömyydestä vanhempiensa tekoihin ja valintoihin. Puhe on kuitenkin monimuotoista, eivätkä näkemykset hallituksen ja opposition sisällä ole täysin yhteneväisiä. Pääasiassa näyttää siltä, että hallituspuolueet toivovat valtion toimivan siten, että lapset eivät tulisi syrjityiksi saamansa kasvatuksen vuoksi, ja pääsisivät näin Suomeen turvaan. Oppositiossa ei puhuta suoraan lasten syrjimättömyydestä, mutta kuitenkin moni ilmaisee halukkuutensa auttaa lapsia. Olennaista on kuitenkin myös se, miten äitien auttamiseen suhtaudutaan. Suhtautuminen äitien auttamiseen näyttää tällä hetkellä vaikuttavan siihen, tulevatko lapset lapsen oikeuksien sopimuksen määrittelemän tavoin syrjityiksi. Jos lapset eivät voi tulla autetuiksi siksi, että äidit halutaan jättää avun ulkopuolelle, tulevat lapset syrjityiksi vanhempiensa uskonnon, ideologian ja ajatusmaailman perusteella.

7.2.4 Lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen

Yksi lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisistä periaatteista on lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen. Sopimuksen 6§ mukaan sopimusvaltioiden tulee turvata lapsen henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen kertoo mediahaastatteluissa (esim. Yle 2.9.2019), että Suomella on lakiin ja kansainvälisiin sopimuksiin perustuva velvollisuus tehdä kaikkensa lasten oikeuksien toteuttamiseksi. Tärkein oikeuksista on oikeus henkiinjäämiseen. (emt.) Lapsiasiavaltuutettu kertoo Ylelle (24.5.2019), että Suomi ei voi tuomita ihmisiä hengenvaaraan sen takia, että heidät on kasvatettu tiettyllä tavalla.

Kaikissa hallituspuolueissa todetaan se, että al-Holilla olevilla lapsilla on oikeus elämään. Puheissa kerrotaan, että tämän oikeuden toteuttamiselle tulee antaa nyt mahdollisuus ja työrauha. Puheenvuoroissa todetaan, että hallitus, jonka toiminta on ihmisoikeusperustaista, ei voi jättää lapsia hengenvaaraan. Puheenvuoroissa muistutetaan, että oikeudet kuuluvat kaikille ihmisille, myös heille, joita kohtaan tunnetaan vihaa. Puheenvuoroissa todetaan Suomen oikeudellisena ja moraalisenä velvollisuutena olevan se, että lapsia ei jätetä hengenvaaraan.

Hallituspuolueiden puheenvuoroissa kritisoidaan poliitikkoja, jotka olisivat valmiita jättämään lapset leirille, pahimmillaan kuolemaan. Puheenvuoroissa tuomiin puoluepolitiikan tekeminen tällaisella asialla, jossa kyse on lasten hengestä. Oppositiota kritisoidaan siitä, että sen ensimmäisenä prioriteettina ei al-Holin kysymyksessä ole lasten oikeuksien turvaaminen, vaan muut tarkoitusperät.

Lähtötiedot	Peruste	Johtopäätös
Arvoisa puhemies! Lapsi on aina ennen kaikkea lapsi. Lapsi ei ole koskaan syyllinen vanhempiensa tekoihin, ja lapsi on lapsi silloinkin, vaikka hänen vanhempansa olisivat tehneet jotain hirveää. Ihmisoikeussopimukset, kuten lapsen oikeuksien sopimus, ovat olemassa juuri niitä vaikeita hetkiä varten.	Ne ovat olemassa siksi, että hankalimmissakin tilanteissa meille olisi selvää, mitä tulee tehdä. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan jokaisella lapsella – jokaisella lapsella – on oikeus elämään. Se on luovuttamaton oikeus, jota meidän tulee vaalia ja johon meidän tulee kaikessa toiminnassamme pyrkiä.	On ollut järkyttävää huomata, että jopa osa tässä salissa istuvista poliitikoista olisi valmis jättämään nämä lapset leirille, pahimmillaan kuolemaan. Kysynkin ulkoministeriltä: mitä Suomi on tehnyt al-Holin suomalaislasten auttamiseksi, jotta lapsen oikeuksien sopimuksen vaatimus turvataan ja että jokaisella lapsella olisi oikeus elämään?

Emma Kari (vihr) (Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja 81/2019.)

Tässä puhutaan vahvasti sen puolesta, että jokaisella lapsella on oikeus elämään. Puheenvuorossa tuomitaan heidät, jotka olisivat valmiita jättää lapset pakolaisleirille kuolemaan. Puhuja on kiinnostunut kuulemaan, mitä Suomessa on tehty sen turvaamiseksi, että leirillä olevien lasten oikeus elämään toteutuisi. Puheenvuoro on vahva kannanotto lasten elämän turvaamisen puolesta.

Hallituspuolueiden puheenvuoroista voi tehdä johtopäätöksen, että al-Holilla olevien lasten oikeutta elämään ja kehittymiseen pidetään tärkeänä asiana, jonka edistämiseksi valtion tulee tehdä kaikkensa. Muutamat puheenvuorot kuitenkin osoittavat, että lapsen kotiuttaminen Suomeen saattaa estyä. Tällaisia tilanteita varten puheenvuoroissa ei esitetä vaihtoehtoisia keinoja lasten elämän ja kehityksen turvaamiseksi. Jos lapset joutuisivat jäämään yhä pidemmäksi aikaa leirille, vaarantuisivat lasten oikeus elämään ja tulevaisuuteen samalla yhä enemmän.

Oppositio­puheenvuoroissa ei puhuta lasten oikeudesta elämään samalla tavoin kuin hallituspuolueissa. Oppositio kuitenkin puhuu siitä, että lapsia tulee auttaa, minkä voi tulkita niin, että opposition kansanedustajat haluavat pelastaa lasten hengen. Tahtotilaa turvata lasten henki ja elämä ei kuitenkaan monessa oppositiopuheenvuorossa sanoiteta ääneen. Vain yksittäisessä oppositiopuheenvuorossa todetaan, että lapset tulee saada pois tästä henkeä uhkaavasta tilanteesta. Hallituspuolueiden puheenvuoroissa lasten hengen pelastamisen tärkeyttä sen sijaan korostetaan useaan otteeseen.

Oppositiossa puhutaan äitien velvollisuudesta pelastaa lastensa henki. Muutamassa puheenvuorossa todetaan lasten vanhempien olevan syyllisiä siihen, että

lapset ovat hengenvaarassa. Vastuu lasten hengen pelastamisesta todetaan olevan lasten äideillä. Puhujat muistuttavat, että äidit ovat asemassa, jossa voivat päättää, että päästävätkö he lapsensa Suomeen. Sen sijaan siitä, pitäisikö Suomen valtion tehdä jotain lasten hengen pelastamiseksi, ei oppositiossa puhuta. Ainoana keinona, miten lasten oikeus elämään voitaisiin turvata, näyttäytyy oppositiopuheenvuoroissa se, että äidit luovuttaisivat lapset Suomeen ja jäisivät itse leirille. Käytännössä tämä ei kuitenkaan näytä todennäköiseltä vaihtoehdolta.

Koska puhetta lasten auttamisesta on täysistuntopuheenvuoroissa paljon, tarkoittanee se sitä, että al-Holilla elävien lasten oikeus elämään ja kehittymiseen halutaan turvata. Se, puhuvatko kansanedustajat suoraan lasten henkiin jäämisen turvaamisesta tai lapsen oikeudesta elää, kuitenkin vaihtelee. Osassa puheenvuoroja tehdään selväksi, että Suomen tulee tehdä kaikki mahdollinen turvatakseen leirillä olevien lasten oikeus elämään. Muita kuin lapsen oikeuksia ensisijaisesti korostavien puheenvuorojen perusteella taas vaikuttaa siltä, että lasten auttaminen Suomeen, heidän henkensä pelastaminen ja mahdollisimman täysimääräisen elämän turvaaminen ei välttämättä ole mahdollista.

8 YHTEENVETO TUTKIMUSTULOKSISTA

Tämän tutkimuksen keskiössä on ollut poliittinen puhe al-Holin pakolaisleirillä elävistä suomalaislapsista. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten kansanedustajat puhuvat täysistunnoissa al-Holin pakolaisleirillä elävistä lapsista. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös saada selville, miltä lapsia koskeva puhe näyttää lapsen oikeuksien sopimuksen valossa. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, miten hallitus- ja oppositionäkökulmat näyttäytyvät puheenvoroissa.

Puhetta lapsista oli tutkimuksen aineistossa paljon ja se oli hyvin monipuolista. Puheenvoroissa korostui selkeästi sekä hallitus- että oppositiopuolueiden tahtotila auttaa al-Holin pakolaisleirillä olevia suomalaislapsia. Tämä oli tekijä, joka yhdisti kaikkia eduskuntapuolueita. Kun aiheeseen paneuduttiin syvemmälle, alkoivat hallitus- ja oppositiopuolueiden puheenvuorot kuitenkin eriytyä toisistaan ja lasten auttaminen osittain kyseenalaistua. Eroja ei ollut vain hallitus-oppositio -asetelmassa, vaan myös hallitus- ja oppositiopuolueiden sisällä oli nähtävissä jonkin verran erimielisyyksiä ja toisistaan poikkeavaa puhetta.

Keskeiseksi lasten auttamisen esteeksi nousi äitien auttamiseen liittyvä problematiikka. Kaikki kansanedustajat eivät haluaisi tuoda valtion avustuksella Suomeen aikuisia, jotka ovat itse päättäneet lähteä Syyrian ja Irakin taistelualueille. Lisäksi osa kansanedustajista oli huolissaan äitien muodostamasta kansallisesta turvallisuuskahasta. Käytännössä äitien ehdoton avun ulkopuolelle jättäminen vaikuttaa tarkoittavan sitä, että myöskään lapsia ei voida hakea valtion avustamana Suomeen. Siten puhe äideistä liittyy keskeisesti myös lapsiin. Aikuisten auttamiseen liittyvän problematiikan lisäksi mahdolliseksi lasten auttamisen esteiksi nousivat puheenvoroissa lasten itsensä muodostama turvallisuuskahka sekä epäilykset lasten todellisesta kansalaisuudesta.

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen ja ihmisoikeusprofessori Martin Scheinin ihmisoikeuksien tulkitsijoina puhuvat vahvasti lasten Suomeen kotiuttamisen puo-

lesta. Molemmat korostavat Suomen velvollisuutta auttaa leirin suomalaislapsia. Pekkarinen kertoo, että jos samaan aikaan lapsen etu on ristiriidassa muiden etujen kanssa, tulisi lapsen edun ratkaista (Hämeen Sanomat 13.12.2019). Aineistoni täysistuntopuheenvuoroissa nostettiin useaan otteeseen esiin, että tietyt tekijät voivat estää tai että niiden tulisi estää lasten auttamisen. Tällöin on vaara, että leirillä elävän lapsen etu ei tulisi ensisijaisesti huomioiduksi, vaan muut tekijät menisivät edelle. Lapsiasiavaltuutetun (23.9.2019) mukaan vaikuttaa siltä, että al-Holin leirillä ei toteudu juuri mikään lapsen oikeus. Jos lasten auttaminen Suomeen jäisi toteutumatta, tulisivat leirillä elävien lasten oikeudet yhä pitkäaikaisemmin uhatuiksi. Puheenvuorot siitä, että lapset tulisi johonkin syyhyn vedoten jättää leirille, ovat siten lasten oikeuksien kannalta ongelmallista.

Ongelmallisia ovat lapsen oikeuksien näkökulmasta myös sellaiset puheenvuorot, jotka perustuvat ennakkoluuloihin ja yleistyksiin ilman faktatietoa leirillä elävien lasten elämästä ja yksilöllisistä tilanteista. Elina Pekkarinen ja Martin Scheinin korostavat kommentissaan, että ihmisoikeuksien näkökulmasta tärkeää olisi lasten tilanteiden yksilöllinen arviointi ja syrjimättömyys (esim. Yle 11.5.2019; Yle 10.7.2019). Erityisesti hallituspuolueiden puheenvuoroissa korostettiin tavoitetta arvioida jokaisen lapsen tilanne yksilöllisesti.

Täysistuntopuheenvuoroissa esitettiin näkökulmia, joiden mukaan on selvää, että lapset tulee joka tapauksessa auttaa Suomeen. Tällaisissa puheenvuoroissa korostettiin lapsen etua, Suomen velvollisuutta toteuttaa lapsen oikeudet, lasten hengen ja turvallisuuden takaamisen tärkeyttä, leiriolosuhteiden haitallisuutta lapsen terveydelle ja kehitykselle sekä pitkäaikaisen leirillä elämisen myötä mahdollisesti tapahtuvaa radikalisoitumista. Täysistunnoissa oli siten paljon puhetta, jossa korostettiin voimakkaasti lapsen oikeuksien edistämistä, toteuttamista ja niiden ensisijaisuutta. Useassa puheenvuorossa korostettiin aivan samoja asioita, joita myös Pekkarinen ja Scheinin tuovat esiin omissa haastattelupuheenvuoroissaan.

Puheenvuorot jakautuivat pääasiassa siten, että hallituspuolueet olivat voimakkaimmin lasten auttamisen kannalla ja puhuivat oppositiota enemmän lasten ihmisoikeuksien toteuttamisesta. Vaikka myös oppositiopuheenvuoroissa puhuttiin lasten auttamisen puolesta, ei lasten oikeuksista juurikaan puhuttu. Lisäksi oppositiota taholta nousi puhetta, jossa lähtökohtana ei lopulta näyttänyt kukaan olevan lasten auttaminen, vaan muiden suomalaisten turvallisuus. Tämä jako hallitus- ja oppositionäkökulmiin on selkeästi nähtävissä. Jako on kuitenkin karkea, sillä vaihtelua löytyy suuntaan ja toiseen. On hyvä huomioida myös se, että puheita eivät pitäneet kaikki kansanedustajat. Äänessä saattoivat olla kansanedustajista he, joilla on kaikkein voimakkaimmat mielipiteet ja hiljaa he, jotka eivät olleet mielipiteissään yhtä vahvoja tai jotka eivät halunneet poiketa omasta joukostaan esittämällä eriäviä mielipiteitä. On myös muistettava, että hallitus- ja oppositionäkökulmien erojen koros-

tuminen kuuluu olennaisena osana poliittiseen retoriikkaan. Al-Holin kysymyksessä asioista selvästi deliberoidaan (esim. Palonen 2012) puolesta ja vastaan, eli keskustelussa nostetaan esiin vastakkaisia näkökulmia ja korostetaan erimielisyyksiä.

Kaiken kaikkiaan aineiston täysistunnoissa oli paljon lapsen oikeuksia puolustavaa ja lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittavuutta korostavaa puhetta. Al-Holilla elävien suomalaislasten tilanne nähtiin valitettavana, ja lasten auttamista pidettiin tärkeänä asiana. Toisaalta kuitenkin täysistunnoissa oli paljon myös puhetta, joka näyttöytyi toisenlaisessa valossa. Sellaisissa puheenvuoroissa lasten auttaminen haluttiin erinäisiin syihin vedoten kyseenalaistaa ja estää. Lapsen oikeuksia ei aina pidetty keskustelun pääprioriteettina.

9 POHDINTA

On selvää, että kokonaisuudessaan al-Holin tilanteessa on kysymys monimutkaisesta ja haastavasta tilanteesta, johon ei ole olemassa helppoja ratkaisuja. Aineiston perusteella vaakakupissa on ristiriitaisia asioita. Jos tilannetta katsotaan lapsen oikeuksien näkökulmasta, näyttää kuitenkin selvältä, että lapset tulisi leiriolosuhteista saada pikimmiten pois. Tämä tutkimus on tehty nimenomaan lapsen oikeuksien näkökulmasta, eikä tutkimus huomioi ensisijaisesti muita lasten auttamis- ja kotiuttamispäätöksiin vaikuttavia tekijöitä, kuten kansallisia turvallisuustekijöitä. Tästä tutkimuksesta ei voi tehdä johtopäätöksiä, jotka kertoisivat ehdottoman ja ainoan oikean toimintatavan tilanteen ratkaisemiseksi. Lapsen oikeuksien näkökulmasta katsottuna näyttää kuitenkin selvästi siltä, lasten pelastamiseksi ja heidän henkensä ja kehityksensä turvaamiseksi tulisi tehdä kaikki mahdollinen. Esimerkiksi perheoikeuden tutkijatohtori Sanna Mustasaari (2020) toteaa al-Holia koskevassa tutkimuksessaan, että Suomella on oikeudellinen velvoite hakea leiriltä lapset ja useimmissa tapauksissa myös heidän äitinsä. Tästä ei oltu tämän tutkimuksen aineistossa yksimielisiä.

Ana Luquerna (2020) esittää, että al-Holin lapset ovat vaarassa jäädä tosiasiallisesti kansalaisuudettomiksi. Omassa tutkimuksessani tätä vahvistavat kansanedustajien puheenvuorot, joissa kyseenalaistettiin lasten kansalaisuus. Kansanedustajat eivät sinänsä pohtineet olemassa olevan kansalaisuuden poistamista lapsilta vaan enemmänkin sitä, ovatko lapset alkujaankaan Suomen kansalaisia. Näistä puheenvuoroista on kuitenkin nähtävissä Luquernan (2020) havainto lasten mahdollisesta jäämisestä käytännössä kansalaisuudettomiksi. Luquernan (2020) ehdottaa tällaisiin tilanteisiin sopivan turvapaikan saaminen kansainvälisen oikeuden perusteella. Inhimillisempää ja oikeudenmukaisempaa olisi kuitenkin se, että jokainen länsimaa vastaisi itse omista kansalaisistaan tätä velvollisuuttaan kyseenalaistamatta.

Edwin Bakker ja Jeanine de Roy van Zuijdewin (2015) esittävät, että jihadistisiin vierastaistelijoihin liittyvä ilmiö pitäisi mahdollisesti nähdä fyysisen turvalli-

suusuhkan sijaan ensisijaisesti sosiaalisena ja poliittisena uhkana. Se, miten eri toimijat, niin terroristiseen toimintaan osalliset kuin eri alojen asiantuntijat, poliitikot ja muut aiheesta puhuvat, käyttävät eri kanavia tietojensa levittämiseen, vaikuttaa siihen, millaiseksi sosiaalinen ja poliittinen todellisuus aiheen ympärillä muodostuvat. (emt., 10; 16-17.) Eduskunnan täysistunnot ovat erinomainen esimerkki siitä, kuinka puheen kautta luodaan todellisuutta. Liioiteltujen ja jopa tarkoituksella virheellisten tietojen kertominen suurelle joukolle kuulijoita muokkaa yhteistä todellisuutta viestijän haluamaan suuntaan. Maalaillemalla turvallisuusuhkia, puhumalla naisista ja lapsista terroristeina, herättämällä epäilyksiä lasten kansalaisuudesta ja Suomen velvollisuudesta auttaa heitä sekä vaatimalla lasten huostaanottoa, voidaan yleistä ilmapiiriä muokata siihen suuntaan, että kaikkien kannalta näyttäisi olevan parasta jättää lapset leirille. Toisaalta taas lapsen oikeuksien sopimusta korostamalla, leirin haitallisia olosuhteita kuvailemalla, lasten kärsimyksistä puhumalla ja muistuttamalla valtion kyvystä hoitaa myös mahdollisesti radikalisoituneita henkilöitä, voidaan saada kuulijat omaksumaan vastakkainen näkökulma. Koska täysistuntopuheenvuorot al-Holin ympärillä ovat olleet todella monimuotoisia, ovat keskustelut saattaneet vaikuttaa yhteiskuntamme sosiaaliseen ja poliittiseen ilmapiiriin monella tapaa.

Täysistuntopuheenvuoroissa pohditaan Suomen resursseja huolehtia kansalaisensa turvallisuudesta ja al-Holin leiriltä palaavien radikalisaation vastaisesta toiminnasta. Weine ym. (2020) esittävät tutkimuksessaan interventiojärjestelmän, jonka avulla Isisin piiristä palaavia lapsia voitaisiin kuntouttaa ja integroida uudelleen kotimaahansa. Weinen ym. (emt.) tutkimus osoittaa, että lasten auttamiseksi on olemassa keinoja ja välineitä, jos niitä ollaan valmiita käyttämään. Lisää tietoa Isisin vaikutuksen alaisena eläneistä lapsista ja heidän kokemuksistaan kuitenkin tarvitaan. (emt.) Oman tutkimukseni aineistossa näkyy se, että osa kansanedustajista luottaa Suomen järjestelmien kykyyn huolehtia palaavien lasten auttamisesta. Toiset kansanedustajat ovat tämän suhteen epäileväisempiä. Tutkimukseni valossa näyttää kuitenkin selvältä, että yleisesti tärkeänä pidetään palaajien sopeutumista takaisin suomalaiseen yhteiskuntaan siten, ettei heidän aiheuttamistaan yhteiskunnallisista uhkista tarvitsisi olla huolissaan. Tämän toteutuminen edellyttää kuitenkin ensinnäkin tahtoa tuoda lapset Suomeen. Toisekseen se vaatii resursseja ja tahtotilaa panostaa palaavien lasten hyvinvointiin ja oikeuksiin myös Suomeen palaamisen jälkeen.

Koska al-Holin tilanne on tuore, ei siitä ole ehtinyt ilmestyä vielä kattavasti teollista tutkimustietoa. Olemassa olevat tutkimukset myös oma tutkimukseni mukaan lukien kuitenkin osoittavat, että lasten tilanne leirillä on haastava. Yhteiskunnallinen ilmapiiri aiheen ympärillä on moninaisten näkemysten, mielipiteiden, tiedon ja uhkakuvien valossa monimutkainen. Konkreettisen toiminnan suhteen ilmenee vahvoja erimielisyyksiä. Yhteiskunnallinen tilanne ja ilmapiiri heijastuvat tie-

donvälityksen ja käytännön toimien kautta lasten yksilölliseen hyvinvointiin. Jos lasten kotiuttamisesta oltaisiin vahvan yksimielisiä, olisivat lapset todennäköisesti jo Suomessa ja monenlaisten tukitoimien piirissä, jotka auttaisivat heitä kotiutumissa ja sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Näin ei kuitenkaan ole, vaan leirillä olevien lasten tilanne jatkuu julkisuudessa esiintyneiden tietojen perusteella yhtä epävarmana kuin aiemminkin. On kuitenkin mahdollista, että lasten auttamiseksi toimitaan suuren yleisön tietämättä. Leiriltä paenneet ja Suomeen päässeet lapset äiteineen ovat todennäköisesti erilaisten tuki- ja muiden toimenpiteiden piirissä, mutta myöskään tästä ei, yksityisyyteen liittyvistä syistä johtuen, ole olemassa julkista tietoa.

Al-Holia koskevan keskustelun ymmärtämistä voidaan pitää sosiaalityön kannalta merkityksellisenä. Al-Holin suomalaisia koskeva tilanne on ilmeinen sosiaalinen ongelma, josta on muodostunut leirillä elävien ihmisten ja heidän läheistensä elämään monenlaista haittaa. Sosiaaliset ongelmat ovat sosiaalityön ydintä, sillä niiden ja yhteiskunnan marginaalissa elävien parissa työskentely on aina ollut sosiaalityössä keskeistä (Mapp ym. 2019, 260). Tähän marginaaliin uppoavat myös al-Holin pakolaisleirin lapset, jotka ovat monella tapaa eriarvoisessa asemassa suhteessa muihin suomalaislapsiin. Al-Holin lapset ovat siten sosiaalityön asia, ja heidät on tärkeää huomata. Al-Holin pakolaisleirillä olevat lapset tulevat käytännössä sosiaalityön asiaksi myös silloin, kun he tavalla tai toisella saapuvat Suomeen ja pääsevät erilaisten tukitoimien piiriin.

Aiheesta tehtyjen tutkimusten ja muun julkisen tiedon perusteella näyttää selvältä, että al-Holin leirin lapset ovat joutuneet monenlaisten ihmisoikeusloukkausten kohteiksi. Tämän tutkimuksen aineistossa näkyy viitteitä siitä, että lasten haastavasta tilanteesta halutaan usein syyttää tiettyjä yksilöitä, kuten lasten äitejä jotka ovat lapsensa vieneet leirille. Puhe lasten muodostamasta turvallisuushkasta on toinen esimerkki siitä, kuinka tilannetta ja sen ratkaisumahdollisuuksia pohditaan yksilöllisten vikojen, vajaavaisuuksien ja ongelmien kautta. Ihmisoikeusperustaisessa sosiaalityössä ei kuitenkaan etsitä esimerkiksi yksittäisiä syyllisiä al-Holin tilanteeseen tai syytetä yksilöitä maan turvallisuustilanteen heikentämisestä. Sen sijaan tarkastelun kohteena ovat rakenteet, jotka ovat johtaneet tai voivat johtaa puutteisiin ihmisoikeusongelmien toteutumisessa, kuten al-Holin lasten kohdalla on käynyt.

Al-Holilla elävien lasten eriarvoisuutta suhteessa muihin lapsiin ovat aiheuttaneet monet tekijät lähtien siitä, kun lapset vanhempineen matkustivat Syyriaan ja Irakiin tai kun lapset kyseisellä alueella syntyivät. Se taas, miksi alueelle on päätetty lähteä, on seurausta monista tekijöistä. Syitä voidaan lähteä etsimään jopa vuosikymmenien takaa, kuten olen luvussa 2 esittänyt. Ihmisoikeusperustaisessa sosiaalityössä keskeistä eivät ole eriarvoisuuteen johtaneet yksilöiden valinnat vaan rakenteet, jotka ovat tietynlaisia, ihmisoikeuksien kannalta ongelmallisia, valintoja mah-

dollistaneet. Siksi huomion tulisi olla siinä, miten lasten oikeudet voisivat toteutua ja kuinka ongelmallisia rakenteita voitaisiin entistä paremmin tunnistaa ja murtaa. Al-Holin tilanteessa huomio tulisi siis kohdistaa lasten oikeuksien edistämiseen sekä siihen, mitkä tekijät ovat johtaneet ihmisoikeudellisesti kestävämpään tilanteeseen. Tähän liittyy olennaisesti yhteiskunnan ihmisoikeudellinen sekä poliittinen ilmapiiri, joita on tämän tutkimuksen avulla pyritty osaltaan ymmärtämään.

Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että lapsen oikeuksien toteutumisessa ja niihin suhtautumisessa on Suomessa kehitettävää. Lapsen oikeudet eivät näyttäyty ehdottoman ensisijaisena näkökohtana al-Holin lasten kohdalla. Puutteista lapsen oikeuksien toteutumisessa olisi tärkeää puhua nykyistä enemmän. Tärkeää olisi tehdä myös lisää tutkimusta lapsen oikeuksien toteutumisen tasosta yhteiskunnan eri osa-alueilla. Jotta yhteiskuntamme olisi valmis toimimaan lasten oikeudet ensisijaisesti huomioiden, tulisi tätä varten olla olemassa keinot, resurssit ja lapsen oikeuksia edistävä ilmapiiri.

Nyväskylän ja Kalliomaa-Puhan (2017) mukaan ihmisoikeuksista seuraavat toimintavelvoitteet jaotellaan usein velvollisuudeksi kunnioittaa, suojella ja toteuttaa oikeuksia. Julkisen vallan tulisi toimia siten, että kansalaisten oikeudet eivät rajoitu, sen tulisi suojella ihmisiä toisten tekemiltä oikeusloukkauksilta sekä ryhtyä tehokkaisiin toimiin sellaisten olosuhteiden luomiseksi, että ihmisoikeudet voisivat toteutua. (emt., 9.) Näin tulisi olla myös al-Holin lasten kohdalla. Tämä tutkimus osoittaa, että kansanedustajien puheiden perusteella on Suomella näiden toimintavelvoitteiden toteuttamisessa haasteita.

Hakalehto-Wainio (2014) toteaa, että lapsen oikeuksien toteutumista haastaa Suomessa moni tekijä. Sopimusta ja sen merkitystä ei tunneta riittävästi, Suomessa ei ole ymmärretty lapsen edun ensisijaisuuden merkitystä, periaatetta ei ole sovellettu säännönmukaisesti, lapsivaikutusten arviointi ja lasten kuuleminen on puutteellista, vähemmistöihin ja erityisryhmiin kuuluvien lasten oikeuksien toteutumiseen ei kiinnitetä riittävästi huomiota ja Suomelta puuttuvat tehokkaat oikeusturvakeinot. (emt., 161-162.) Tätä vasten ei ole yllättävää, että myös tämä tutkimus on osoittanut puutteita lapsen oikeuksien sopimuksen toteuttamisessa Suomessa. Lasten oikeudet eivät toteudu itsestään, vaan lasten oikeuksien edistämiseksi tulee tehdä tietoisia ja aktiivista työtä. Syitä sille, miksi lasten oikeuksia ei voida toteuttaa, on niin haluttaessa mahdollista löytää joka tilanteessa. Sosiaalityössä tulisi kuitenkin muistaa lapsen oikeuksien ja myös muiden ihmisoikeuksien keskeisyys, ja kiinnittää huomiota niiden toteutumisen puutteisiin ja ongelmakohtiin. Myös kaikenlaiseen syrjintään olisi puututtava. Lasten ja muiden muita heikommassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien turvaaminen ja toteuttaminen on yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kannalta äärimmäisen tärkeää.

LÄHTEET

Teokset, tutkimukset ja artikkelit

- Androff, David (2018) Practicing Human Rights in Social Work: Reflections and Rights-Based Approaches. *Journal of Human Rights and Social Work* (2018) 3, 179-182.
- Aristoteles IX (1997) Retoriikka. Runousoppi. Helsinki: Gaudeamus.
- Bahmani, Airin (2018) Syyrian tie kohti kansannousua. Teoksessa Bahmani, Airin & Jäntti, Bruno Syyrian sota - Demokratiatoiveet diktatuurin ja islamismin ristitulella. Helsinki: Tammi, 49-73.
- Bakker, Edwin & de Roy van Zuijdewijn, Jeanine (2015) Jihadist Foreign Fighter Phenomenon in Western Europe: A Low-Probability, High-Impact Threat. International Centre for Counter-Terrorism.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto (2007) Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Haapanen, Pirkko (1996) Roomalaisten korkein taito - Johdanto antiikin retoriikkaan. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) Pelkkää retoriikkaa. Tampere: Vastapaino, 23-50.
- Hakalehto, Suvianna (2018) Lapsioikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent Oy.
- Hakalehto-Wainio (2014) Lasten oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa. Teoksessa Koivurova, Timo & Pirjatanniemi, Elina (toim.) Ihmisoikeuksien käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 133-164.
- Healy, Lynne M. (2008) Exploring the history of social work as a human rights profession. *International Social Work* 51(6), 735-748.
- Horgan, John G. & Taylor, Max & Bloom, Mia & Winter, Charlie (2017) From Cubs to Lions: A Six Stage Model of Child Socialization into the Islamic State. *Studies in Conflict and Terrorism* 2015, Vol. 40, No. 7, 645-664.
- Hänninen, Sakari (1996) Puhe on hyvinvoinnista - ja ehdollistamisen retoriikasta. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) Pelkkää retoriikkaa. Tampere: Vastapaino, 161-174.
- Ife, Jim (2016) Human Rights and Social Work: Beyond Conservative Law. *Journal of Human Rights and Social Work* 3/2016, Vol.1(1), 3-8.
- Jokinen, Saana-Maria (2020) Ääniä sodasta: Syyrian tie vallankumouksesta suursotaan. Helsinki: Gaudeamus.
- Juusola, Hannu (2019) Sektarianismin nousu: Uskontokuntiin liittyvät jakolinjat ja konfliktit Lähi-idässä. Teoksessa Pesonen, Heikki & Sakaranaho, Tuula & Paukkunen, Sini (toim.) Uskonto ja maailmanpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus, 127-148.
- Jäntti, Bruno (2018) Syyrian aseellinen islamistioppositio. Teoksessa Bahmani, Airin & Jäntti, Bruno Syyrian sota - Demokratiatoiveet diktatuurin ja islamismin ristitulella. Helsinki: Tammi, 103-143.
- Järvilehto, Jemina (2020) Julkisen vallan velvoitteet al-Holissa oleskelevia Suomen kansalaisia kohtaan. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

- Oikeustieteellinen tiedekunta. [online]
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/315452/Jarvilehto_Jemina_Pro_gradu_2020.pdf?sequence=3&isAllowed=y. Viitattu 18.10.2020.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (2007) Argumentti ja kritiikki: lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot. Helsinki: Gaudeamus.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (2012) Puhetaito ja puheiden lajit Aristoteleella. Teoksessa Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero & Lauerma, Petri & Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) Genreanalyysi - tekstilajitutkimuksen käytäntöä. [online]
<http://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk29/Genreanalyysi.pdf>. Viitattu 14.11.2020.
- Kaleva, Atte (2018) Jihad ja terrori. Helsinki: Otava
- Kennedy, George A. (2011) A New History of Classical Rhetoric. Princeton University Press.
- Kerkkänen, Ari (2017) Syyria - Synnystä sisällissotaan. Helsinki: Suomen Rauhanpuolustajat.
- Kivistö, Oona (2020) Al-Holin leirin suomalaislapset: uhreja vai turvallisuusuhkia? Laadullinen tutkimus suomalaisten ISIS-taistelijoiden lapsista käytävästä julkisesta keskustelusta ja aiheeseen kietoutuvasta asiantuntija- ja viranomaispuheesta. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. [online]
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/122448/Kivisto%cc%88Oona.pdf?sequence=5&isAllowed=y>. Viitattu 18.10.2020.
- Koivurova, Timo & Pirjatanniemi, Elina (2014a) Ihmisoikeuksien lyhyt historia. Teoksessa Koivurova, Timo & Pirjatanniemi, Elina (toim.) Ihmisoikeuksien käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 25-45.
- Koivurova, Timo & Pirjatanniemi, Elina (2014b) Kansalliset ihmisoikeuksien valvontajärjestelmät. Teoksessa Koivurova, Timo & Pirjatanniemi, Elina (toim.) Ihmisoikeuksien käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 411-413.
- Luquerna, Ana (2020) The Children of ISIS: Statelessness and Eligibility for Asylum under International Law. Chicago Journal of International Law Summer 2020, Vol.21(1), 148-193.
- Maiche, Karim (2015) Esipuhe. Teoksessa Kerkkänen, Ari: Syyria ja Lähi-itä - Havainnot nykypäivästä ja heijastuksia historiasta. Helsinki: Suomen Rauhanpuolustajat, 15-18.
- Malkki, Leena (2020) Mitä tiedämme terrorismista. Keuruu: Otava.
- Mapp, Susan & McPherson, Jane & Androff, David & Gatenio Gabel, Shirley (2019) Social Work Is a Human Rights Profession. Social Work, Volume 64, Issue 3, July 2019, 259-269.
- Maristo, Joonas (2019) Jihadismin lipunkantaja: Isisin toiminta, erityispiirteet ja ideologinen perusta. Teoksessa Pesonen, Heikki & Sakaranaho, Tuula & Paukkunen, Sini (toim.) Uskonto ja maailmanpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus, 170-190.
- Mikkola, Matti (2017) Euroopan sosiaaliset ihmisoikeudet ja Suomi. Teoksessa Nykänen, Eeva & Kalliomaa-Puha, Laura & Mattila, Yrjö (toim.) Sosiaaliset

- oikeudet – näkökulmia perustaan ja toteutumiseen. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 38-66.
- Mustasaari, Sanna (2020) Finnish Children or ‘Cubs of the Caliphate’? Scandinavian University Press. Volume 7, No. 1-2020, 22–45.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (1997) Poliitiikan perusteet. Porvoo: WSOY.
- Palonen, Kari (2005) Eduskunnasta puhekunnaksi? : parlamentarismi retorisena politiikkana. *Politiikka*, 47 (2), 142-148. [online] *Politiikka*, 47 (2), 142-148. Viitattu 14.11.2020.
- Palonen, Kari (2011) Parlamentarisointi. Teoksessa P. Lappalainen, S. Soininen & T. Seppä (toim.) Muutosten aikoja. Juhlakirja Tapani Turkalle, 13-23. [online] https://jyx.jyu.fi/bitstream/123456789/37341/1/Palonen_Parlamentarisointi.pdf. Viitattu 14.11.2020.
- Palonen, Kari (2012) Parlamentaarinen retoriikka – puntaroivan ja suostuttelevan retoriikan tyyli. Teoksessa Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero & Lauerma, Petri & Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käytäntöä. [online] <http://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk29/Genreanalyysi.pdf>. Viitattu 14.11.2020.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka (1996) Johdanto: Retorinen käänne? Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) Pelkkää retoriikkaa. Tampere: Vastapaino, 7-22.
- Pekonen, Kyösti (2011) Puhe eduskunnassa. Tampere: Vastapaino.
- Puro, Jukka-Pekka (2006) Retoriikan historia. Helsinki: WSOY.
- Ranta-Tyrkkö, Satu (2016) Ihmisoikeudet ja sosiaalityö globaalien kriisien maailmassa. [online] https://www.researchgate.net/publication/317091058_Ihmisoikeudet_ja_sosiaalityo_gloaalien_kriisien_maailmassa. Viitattu 14.11.2020.
- Rosas, Allan (2014) Esipuhe. Teoksessa Koivurova, Timo & Pirjatanniemi, Elina (toim.) Ihmisoikeuksien käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 19-21.
- Salehzadeh, Alan (2013) Syyriän sisällissota: syitä ja taustatekijöitä. Maanpuolustuskorkeakoulu. Julkaisusarja 4: työpapereita, No 46. [online] https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/90401/Salehzadeh_46_kansilla.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 23.4.2020.
- Staub-Bernasconi (2016) Social Work and Human Rights – Linking Two Traditions of Human Rights in Social Work. *J. Hum. Rights Soc. Work* (2016) 1, 40–49.
- Summa, Hilikka (1996) Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan – Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) Pelkkää retoriikkaa. Tampere: Vastapaino, 51-83.
- Toulmin, Stephen (2015) Argumentit: luonne ja käyttö. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry/ *niin & näin*.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vainio, Juulia (2020) Syyllisyys, uhrius ja sukupuoli - Isis-naisten identiteettikategoriat ja poikkeavuuden rakentuminen Helsingin Sanomien kirjoituksissa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan

yliopistokeskus Chydenius. [online]

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/70116/URN%3aNB%3afi%3ajyu-202006224308.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 14.11.2020.

Weine, Stevan & Brahmatt, Zachary & Cardeli, Emma & Ellis, Heidi (2020) Rapid Review to Inform the Rehabilitation and Reintegration of Child Returnees from the Islamic State. *Ann Glob Health*. 2020; 86(1): 64.

Wiberg, Matti & Koura, Antti (1996) Kansanedustajat ovat kyselevinään ja ministerit ovat vastaavinaan – Parlamenttikysymysten logiikka. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino, 197-219.

Uutiset

Aamulehti (28.6.2019) Suomi ei hae mahdollisia kansalaisia pois, al-Holin karu pakolaisleiri on todennäköisesti olemassa pitkään Syyriassa – leirin olosuhteista ei SPR:n havaintojen mukaan tule siedettäviä. [online] <https://www.aamulehti.fi/a/c6d5ec97-94ec-47c1-9717-310381b66a57>. Viitattu 14.11.2020.

The Guardian (31.8.2019) Inside al-Hawl camp, the incubator for Islamic State's resurgence. [online] <https://www.theguardian.com/world/2019/aug/31/inside-al-hawl-camp-the-incubator-for-islamic-states-resurgence>. Viitattu 22.4.2020.

Yle (23.3.2019) Isisin kalifaatti on kukistettu, mutta nukkuvat solut ovat yhä uhka – tietokirjailija Ylelle: "Kaikki Isis-taistelijat tuotava oikeuden eteen". [online] <https://yle.fi/uutiset/3-10704261>. Viitattu 14.11.2019.

Yle (23.5.2019) Yle Isis-leirillä Syyriassa: Leirillä on jopa 44 suomalaista, kertovat suomalaisnaiset videolla – "Haluamme takaisin Suomeen". [online] <https://yle.fi/uutiset/3-10798807>. Viitattu 14.11.2020.

Yle (31.8.2019) Suomalainen Minna al-Holin leirillä: "Menen mieluummin sharia-valtioon kuin Suomeen" – Muut naiset toivovat paluuta kotimaahan. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-10947272>. Viitattu 14.11.2010.

Yle (21.12.2019) Poliisi: Kaksi suomalaislasta al-Holin leiriltä kotiutettu – lapset Suomen sosiaaliviranomaisten hallussa. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-11131642>. Viitattu 14.11.2020.

Yle (16.1.2020) Järjestö: Syyrian al-Holin leirillä kuoli yli 500 ihmistä viime vuonna, valtaosa lapsia. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-11160767>. Viitattu 22.4.2020.

Yle (29.1.2020) Yle Syyriassa: Al-Holin naisista vain yksi ei halua palata Suomeen. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-11179091>. Viitattu 14.11.2020.

Yle (20.4.2020a) Ulkolinja: Vuosi al-Holissa. [online] <https://areena.yle.fi/1-50397499>. Viitattu 14.11.2020.

Yle (20.4.2020b) Ulkoministeri Haavisto al-Holista: "Pyrimme edelleen kotiuttamaan suomalaiset lapset leiriltä". [online] <https://yle.fi/uutiset/3-11313438>. Viitattu 14.11.2020.

Yle (31.5.2020) 12 suomalaista on iltapäivällä palannut Al-Holin leiriltä Suomeen, mukana alle 10-vuotiaita lapsia – UM: Eivät ole vierastaistelijoita. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-11378088>. Viitattu 14.11.2020.

Yle (4.6.2020) Pohjoismaisten lasten kotiuttaminen al-Holin leiriltä ei ole edennyt korona-aikana – Myös ruotsalaisia pakeni leiriltä Turkkiin. [online]

<https://yle.fi/uutiset/3-11384405>. Viitattu 14.11.2020.

Yle (1.8.2020) Al-Holista palasi jälleen äiti lapsineen Suomeen – UM myönsi matkustusasiakirjat mutta ei auttanut perhettä paossa. [online]

<https://yle.fi/uutiset/3-11475665>. Viitattu 14.11.2020.

Muut verkkolähteet

Eduskunta a. Eduskunnan tehtävät. [online]

https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/eduskunnan_tehtavat/Sivut/default.aspx. Viitattu 7.11.2020.

Eduskunta b. Täysistunnot eduskunnassa. [online]

<https://www.eduskunta.fi/FI/taysistunto/Sivut/default.aspx>. Viitattu 7.11.2020.

Eduskunta c. Tietoa täysistunnoista. [online]

<https://www.eduskunta.fi/FI/taysistunto/Sivut/Tietoa-taysistunnoista.aspx>. Viitattu 7.11.2020.

Eduskunta d. Kansanedustajat. [online]

<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/default.aspx>. Viitattu 7.11.2020.

Eduskunta e. Eduskuntaryhmien voimasuhteet. [online]

https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/tilastot/Sivut/hex8110_Eduskuntaryhmien%20voimasuhteet.aspx. Viitattu 7.11.2020.

Globalis (2015) Maat. Irak. [online] <https://www.globalis.fi/Maat/irak>. Viitattu 7.11.2020.

Globalis (2018) Konfliktit. Irak. [online] <https://www.globalis.fi/Konfliktit/irak>. Viitattu 7.11.2020.

Globalis (2019) Pakolaiset, lähtömaan mukaan. [online]

<https://www.globalis.fi/Tilastot/pakolaiset-laehtoemaittain>. Viitattu 7.11.2020.

IFSW (2010) Standards in Social Work Practice meeting Human Rights. [online]

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiyxNS48e_oAhViBRAIHU4DS8QFjABegQIARAB&url=http%3A%2F%2Fcdn.ifsw.org%2Fassets%2Fifsw_92406-7.pdf&usg=AOvVaw3wVG20z4N5aNG-c7WKdXHO. Viitattu 14.11.2020.

IFSW (2014) Sosiaalityön globaali määritelmä. [online]

<https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work/>. Viitattu 14.11.2020.

Ihmisoikeuskeskus.fi. Seuranta. [online]

<https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/seuranta/>. Viitattu 14.11.2010.

Kurttila, Tuomas (2016) Johdanto. Teoksessa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja sopimuksen valinnaiset pöytäkirjat. Suomen YK-liitto. [online]

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwit0KnJyPTrAhUxllsKHTCLBgEQFjABegQIAhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.ykliitto.fi%2Fsites%2Fykliitto.fi%2Ffiles%2Flapsen_oikeudet_2016_fi_net.pdf&usg=AOvVaw05Li1btumn0DQHyvxFIqYM. Viitattu 19.9.2020.

- Lapsiasia.fi a. YK:n lapsen oikeuksien komitea. [online] <http://lapsiasia.fi/lapsen-oikeudet/ykn-lapsen-oikeuksien-komitea/>. Viitattu 19.9.2020.
- Lapsiasia.fi b. Lapsiasiavaltuutettu. [online] <http://lapsiasia.fi/lapsiasiavaltuutettu/>. Viitattu 14.11.2020.
- Lapsenoikeudet.fi. Sopimuksen yleisperiaatteet. [online] <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimuksen-yleisperiaatteet/>. Viitattu 19.9.2020.
- OCHA (2019a) Syria: Humanitarian Response in Al Hol camp, Situation Report No. 3 - As of 1 May 2019. [online] <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syria-humanitarian-response-al-hol-camp-situation-report-no-3-1-may-2019>. Viitattu 7.11.2020.
- OCHA (2019b) Syrian Arab Republic: North East Syria: Al Hol camp (as of 21 November 2019). [online] https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/al_hol_snapshot_21nov2019.pdf. Viitattu 7.11.2020.
- Oikeusasiamies.fi a. Oikeusasiamiehen toiminta. [online] https://www.oikeusasiamies.fi/fi_FI/web/guest/oikeusasiamiehen-toiminta.
- Oikeusasiamies.fi b. Oikeusasiamies ja oikeuskansleri. [online] <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/oikeusasiamies-ja-oikeuskansleri>. Viitattu 19.9.2020.
- Pakolaisapu. Pakolaisuus Suomessa. [online] <https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus-suomessa/>. Viitattu 7.11.2020.
- Sosnet yliopistoverkosto (2014) Sosiaalityön kansainvälisen määritelmän suomennos. [online] <https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Kv-maaritelma>. Viitattu 7.11.2020.
- Suomen YK-LIITTO. Lasten oikeudet. [online] <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet>. Viitattu 19.9.2020.
- Talentia. Ammattietiikka. [online] <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattietiikka/>. Viitattu 22.10.2020.
- Valtioneuvosto (2019) Hallitus linjasi suomalaisten kotiuttamisesta al-Holin leiriltä. [online] <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-linjasi-suomalaisten-kotiuttamisesta-al-holin-leirilta>. Viitattu 7.11.2020.
- Ulkoministeriö (31.5.2020) Suomeen kolme perhettä Turkista al-Holin leiriltä. [online] https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/suomeen-3-perhett-c3-a4-turkista-al-holin-leirilt-c3-a4. Viitattu 7.11.2020.
- Ulkoministeriö (1.8.2020) Al-Holin leirillä ollut perhe Suomeen. [online] https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/al-holin-leirill-c3-a4-ollut-perhe-suomeen. Viitattu 7.11.2020.
- UNHCR (2019) Global trends. Forced displacement in 2018. [online] <https://www.unhcr.org/globaltrends2018/>. Viitattu 1.5.2020.
- UNHCR (2020) Tilastotiedot. [online] <https://www.unhcr.org/neu/fi/tietoameistae/tilastotiedot>. Viitattu 20.8.2020.

Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018. Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2017 ja kehityksen suunta. Erikoistarkastelussa naiset ja lapset radikaali-islamistisissa terroristijärjestöissä. SISÄMINISTERIÖN JULKAISU 13/2018. [online] https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160777/SM_13_2018.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 7.11.2020.

Lakilähteet

SopS 6/1976. Asetus taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta. [online] <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760006>. Viitattu 19.9.2020.

SopS 8/1976 Asetus kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta. [online] <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008>. Viitattu 19.9.2020.

SopS 60/1991 YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista. [online] https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2. Viitattu 19.9.2020.

Laki Lapsiasiavaltuutetusta 21.12.2004/1221. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041221>. Viitattu 19.9.2020.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Viitattu 20.9.2020.

Elina Pekkarisen ja Martin Scheininin kannanotot

Hämeen Sanomat (13.12.2019) Lapsiasiavaltuutettu: Lasten erottaminen huoltajistaan ulkomailla on mahdollista kiireellisellä sijoituksella. [online] <https://www.hameensanomat.fi/uutiset/lapsiasiavaltuutettu-lasten-erottaminen-huoltajistaan-ulkomailla-on-mahdollista-kiireellisella-sijoituksella-977497/>. Viitattu 7.11.2020.

Keskisuomalainen (24.5.2019) Isis-leirin lapsista syytä tehdä päätöksiä pian, painottavat lapsiasiavaltuutettu ja Unicef. [online] <https://www.ksml.fi/paikalliset/2390279>. Viitattu 7.11.2020.

Savon Sanomat (12.12.2019) Onko al-Holin lapsia yritetty pelastaa kiireellisen sijoituksen perusteella? – Lapsiasiavaltuutetun mukaan sitä on aiemmin sovellettu ulkomailla ja se voisi sopia nytkin. [online] <https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/2773780>. Viitattu 7.11.2020.

Yle (11.5.2019) Uutissuomalainen: Lapsiasiavaltuutettu toisi Isis-taistelijoiden lapset Suomeen. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-10778616>. Viitattu 23.4.2020.

Yle (24.5.2019) Otetaan Isis-taistelijoiden lapset Suomeen, jätetään äidit leirille – Lapsiasiavaltuutettu: "Vierastan tämäntyyppistä kiristämistä". [online] <https://yle.fi/uutiset/3-10800531>. Viitattu 7.11.2020.

- Yle (2.9.2019) Al-Holin leirillä on kaksi kuolleen suomalaisnaisen lasta – orpojen omaiset ovat vedonneet viranomaisiin, jotta heidät noudettaisiin Suomeen. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-10950129>. Viitattu 23.4.2020.
- Yle A-studio (23.9.2019) Lapsena al-Holin leirissä. [online] <https://areena.yle.fi/1-4584859>. Viitattu 7.11.2020.
- Yle Ykkösaamu (10.7.2019) Professori Martin Scheinin ISIS-leirin suomalaislapsista ja -naisista: "Ensisijainen neuvo on toimia nopeasti." [online] <https://areena.yle.fi/1-50235063>. Viitattu 7.11.2020.

Tutkimuksen aineisto

- Eduskunnan täysistunto. Pöytäkirjan asiakohta PTK24/2019. 3.1 Suullinen kysymys al-Holin leirillä olevista Suomen kansalaisista (Ville Tavio ps). [online] https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_24+2019+3.1.aspx. Viitattu 14.11.2020.
- Eduskunnan täysistunto. Pöytäkirjan asiakohta PTK81/2019. 2.1. Suullinen kysymys hallituksen toiminnasta al-Holin kysymyksessä, 2.2. Suullinen kysymys hallituksen linjasta al-Holin kysymyksessä, 2.3. Suullinen kysymys tehdyistä päätöksistä virkamiesten toiminnan ohjaamiseksi ja hallituksen toimintalinjasta al-Holin tapauksessa, 2.4. Suullinen kysymys lapsen oikeuksien sopimuksen vaatimusten turvaamisesta al-Holin leirillä olevien lasten kohdalla. [online] <https://www.eduskunta.fi/pdf/PTK+81/2019>. Viitattu 23.11.2020.
- Eduskunnan täysistunto. Pöytäkirjan asiakohta PTK 84/2019. 4 Välikysymys al-Holin leirillä olevien Suomen kansalaisten tai Suomesta sinne päätyneiden Isis-perheiden kotiuttamisesta ja toimien asianmukaisuudesta. [online] https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_84+2019+4.aspx#15.08Haavisto. Viitattu 14.11.2020.

LIITTEET

Liite 1. Elina Pekkarisen ja Martin Scheininin kannanotot referoituina

Elina Pekkarinen sanoo Ylen (11.5.2019) uutisessa, että hänen nähdäkseen al-Holin leirillä olevilla lapsilla on samat oikeudet erityiseen suojeluun kuin kaikilla muillakin suomalaislapsilla. Hänen mukaansa tulisi selvittää, suostuvatko vanhemmat lastensa siirtoon, ja jos eivät, olisi harkittava tahdonvastaisia toimenpiteitä. Pekkarisen mukaan lasten jättäminen heitteille vieraalle maalle huoltajiensa laiminlyötyä hoitovastuunsa rikkoo lapsen oikeuksien sopimusta.

Keskisuomalaiselle (24.5.2019) Elina Pekkarinen toteaa, että al-Holilla olevien lasten tilanteessa olisi syytä harkita poikkeustoimia. Ensisijaisen tärkeää olisi tehdä päätöksiä nopeasti ja varmistaa lasten pääsy turvaan. Syyriassa syntyneiden kansalaisuus-kysymyksiä voitaisiin hänen mukaansa pohtia sitten, kun lasten turvallisuus on taattu. Leirille ei Pekkarisen mukaan tulisi jättää ketään siksi, että Suomessa ei osata tehdä päätöksiä. Pekkarinen ihmettelee suhtautumista suomalaisäiteihin ja painottaa, että lasten ja perheiden tilanteet tulisi arvioida yksilöllisesti. Syytä olisi myös selvittää, että luopuvatko äidit lapsistaan vapaaehtoisesti.

Ylen (24.5.2019) uutisessa Elina Pekkarinen vastaa viiteen kysymykseen. Kysymykseen *"Voidaanko leirillä olevat lapset ottaa Suomen viranomaisten huostaan ja tuoda Suomeen?"* hän vastaa, että YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsella on oikeus erityiseen suojeluun eikä lapsia saa erotella vanhempansa ideologian, toiminnan tai minkään muunkaan syyn perusteella. Sopimuksen mukaan lasta ja vanhempia ei tule erottaa kuin äärimmäisissä tilanteissa. Pekkarinen vastaa myös vierastavansa rajanvetoa, että jätetään äidit ja otetaan lapset. Hänen mukaansa jokaisen äidin ja lapsen tilanne pitäisi arvioida yksilöllisesti.

Kysymykseen *"Lasten äidit ovat lähteneet Isisin alueelle vapaaehtoisesti ja osallistuneet mahdollisesti terroristijärjestön toimintaan. Sisäministerin mukaan monet al-Holin leirillä olevat naiset ovat syvästi radikalisoituneita. Voidaanko tätä käyttää perusteena lapsen huostaanotolle?"* Pekkarinen vastaa, että Suomessa ei ole lähdetty siitä, että lapsia asetettaisiin eriarvoiseen asemaan muiden lasten kanssa vanhempien ideologian, elämäntapojen tai mielipiteiden takia. Hänen mukaansa myös Suomessa on kotoperäisiä eri tavoin ajattelevia ryhmiä, joissa on lapsia. Pekkarinen sanoo olevan vaarallista linjata tietyllä ideologialla lapsiaan kasvattavat perheet huonoiksi ja että olisi myös vaikea määrittellä raja, milloin lapsia ryhdytään ottamaan huostaan. Hänen mukaansa laki ei anna tällaiseen mahdollisuutta.

Kysymykseen *"Voiko Suomi asettaa ehtoja lasten äideille: viemme lapsenne turvaan, mutta itse joudutte jäämään edelleen pakolaisleirille?"* Pekkarinen vastaa vierastavansa tämän-

tyyppistä kiristämistä ja ettei tällainen olisi oikeusturvan mukaista, eikä näin tule menetellä.

Neljännessä kysymyksessä esitetään: *"Pakolaisleirillä olevien suomalaislasten ikä vaihtelee: joukossa on lapsia vauvoista teini-ikäisiin. Vanhemmat lapset ovat altistuneet Isisin propagandalle ja heitä on voitu kouluttaa taisteluihinkin. Voivatko jälkimmäiset olla turvallisuusriski Suomelle?"*. Pekkarisen mukaan rikosoikeudellisen vastuun ikäraja on Suomessa 15 vuotta, mikä pätee tässäkin tilanteessa. Hänen mukaansa heillä on oikeus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi, samalla lailla kuten äideilläkin. Hän kertoo myös Suomessa olevan lapsille ja nuorille ohjelmia, joiden avulla voidaan vaikuttaa siihen, että lapsen väkivaltaiset ja muut ajatukset pikkuhiljaa lievenisivät. Pekkarisen mukaan ihmisiä ei voi tuomita jäämään hengenvaaraan sen tähden, että heidät on kasvatettu tietyllä tavalla.

Kysymykseen *"Pitäisikö suomalaislapset siirtää turvaan?"* Pekkarinen vastaa, että kyse on nyt elämästä ja kuolemasta, ja hänen näkemyksensä mukaan Suomella on velvollisuus auttaa.

Ylen (2.9.2019) uutisessa Pekkarinen toteaa, että julkisuudesta saatujen tietojen perusteella lapsen etu ei toteudu millään tasolla al-Holin leirillä. Hänen mukaansa Suomella on lakiin ja kansainvälisiin sopimuksiin perustuva velvollisuus tehdä kaikkensa, että lasten oikeudet toteutuvat, joista tärkein on oikeus henkiinjäämiseen. Pekkarinen muistuttaa, ettei lapsia saa syrjiä vanhempien toiminnan, ideologian tai muiden syiden takia. Leirin lapsille kuuluvat samat oikeudet kuin muillekin. Hänen mukaansa lapset eivät ole valinneet kohtaloaan, eikä heillä ole osaa eikä arpaa vanhempiensa päätöksiin. Pekkarisen mukaan lastensuojelussa on jatkuvasti tapauksia, joissa todetaan yksilöllisen harkinnan perusteella, että lapsen etu vaatii hänen väliaikaista erottamista vanhemmistaan tai huoltajistaan.

Ylen A-studiossa 23.9.2019 Elina Pekkarinen sanoo, että koska Suomi on sitoutunut lapsen oikeuksien sopimukseen ja se on Suomessa lakisäätöisenä voimassa, tulisi sen mukaan toimia niin, että näiden (al-Holilla olevien) lasten etu toteutuu ja niin, ettei heitä syrjitä vanhempiensa ideologian, toiminnan tai uskonnon vuoksi. Hänen mukaansa kaikkien sopimusvaltioiden täytyy ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin jotta lasten oikeus toteutuu, mutta al-Holin olosuhteissa ei näytä toteutuvan juuri mikään lapsen oikeus.

Pekkarinen huomauttaa, että Suomi on ratifioinut myös YK:n Lapsen oikeuksien komitean lisäpöytäkirjan, jossa on kyse lapsista, jotka ovat konfliktialueella aseellisten selkkausten keskellä. Sen lisäksi YK:n lapsen oikeuksien komitea on antanut yleiskommentin, jossa käsitellään vailla huoltajaa vieraalla maalla olevia lapsia ja että yksiselitteisesti asia on niin, että heille pitäisi mahdollisimman nopeasti järjestää huoltaja, joka on luotettava ihminen ja joka ei vaaranna lapsen turvallisuutta enää yhtään enempää. Lisäksi Pekkarisen mukaan pitäisi huolehtia siitä, että nämä lapset

rekisteröidään. Se on iso ongelma niin näiden orpolapsien kohdalla kuin toisenkin siellä (Syyrian ja Irakin taistelualueilla) syntyneiden lasten kohdalla että heitä ei ole rekisteröity. Pekkarinen kertoo itse koko ajan korostaneensa, että tilanteessa on lasten yksityisyys ja turvallisuus ensisijaisen tärkeitä.

Savon Sanomille (12.12.2019) Elina Pekkarinen kertoo, että Suomen lastensuojelulla on toimivaltaulkomailla, jos tehdään yhteistyötä paikallisviranomaisien kanssa. Hänen mukaansa kiireellinen sijoitus voisi olla toimiva vaihtoehto al-Holilla olevien lasten kohdalla. Pekkarinen kertoo, että lasten pelastamiseksi ei tarvita poliittista päätöstä, vaan se on viranomaistason päätös. Pekkarisen mukaan Suomella on kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja kansallisten lakien nojalla velvollisuus auttaa lapsia pikimmiten.

Hämeen Sanomille (13.12.2019) Elina Pekkarinen muistuttaa, että huostaanotto ei ole ainoa mahdollinen lastensuojelullinen toimenpide, vaan kyseeseen voi tulla myös kiireellinen sijoitus. Hän ei kuitenkaan ota yksityiskohtaisesti kantaa, al-Holin lasten tapauksessa menetellä siten. Pekkarinen ei osaa suoraan sanoa, soveltuuko kiireellinen sijoitus Isis-naisten lasten tapaukseen, mutta kertoo ”ihmettelevänsä, jos sellaisesta ei olisi paikallisten toimijoiden kanssa neuvoteltu”. Pekkarinen ei halua neuvoa viranomaisia, mutta korostaa, että lapset ovat leirillä hengenvaarassa. Hänen mielipiteensä on selkeä: lapset tulee hakea leiriltä pois. Tämä ei hänen mukaansa ole mielipidekysymys, vaan kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista sekä lainsäädännöstä tuleva velvoite. Pekkarisen mukaan asiassa tulisi tehdä kansainvälistä yhteistyötä ja harkita jokaisen lapsen tilanne erikseen. Kaikki äidit eivät välttämättä ole osallistuneet sotatoimiin tai vaarana lastensa hyvinvointia. Pekkarinen toteaa myös, että jos lapsen etu on vakavassa ristiriidassa muiden kansallisten, maailmanpoliittisten, vanhempien tai viranomaisten etujen kanssa, lapsen edun pitäisi olla ratkaiseva.

Martin Scheinin (10.7.2019) sanoo Ylen haastattelussa, että hänen ensisijainen neuvonsa on, että Suomen pitäisi toimia nopeasti. Hänen mukaansa nämä ihmiset ovat hengenvaarassa, ja Suomella on kansalaisistaan vastuu. Scheinin mukaan pohjana ovat Suomen ratifioimat kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Suomen oma perustuslaki. Scheinin mukaan lasten tilanne eroaa aikuisista siinä, että lapset ovat uhreja. Vaikka lapsi olisi tehnyt itse jotain julmaa, niin silti hän on uhri, ei hän ole vapaasta tahdostaan sitä tehnyt. Lasta pitää auttaa ja hän tarvitsee monenlaisia tukitoimia. Psykososiaalisia toimia, tarvittaessa jopa huostaanottopäätöksen jolla hänet saadaan rauhallisiin ja turvallisiin olosuhteisiin. Scheinin mukaan ei ole harkinnassa mukana sitä mahdollisuutta että näitä lapsia asetettaisiin rikoksista syytteeseen. Se on hänen mukaan se olennainen ero, miten äidit ja lapset toisistaan eroaa.

Scheinin sanoo, että silloin kun tätä keskustelua käydään ryhmään kuulumisen perusteella tietämättä tapauksen yksityiskohtia, se edustaa eräänlaista ihmisryhmän dehumansiointia, heidän ihmisyytensä kielletään jos ei edes haluta tietää tosiseikkoja.

Hänen mukaansa huostaanotto on yksi mahdollisuus, mutta sitä ei tehdä ryhmään kuulumisen perusteella.

Scheinin mukaan se, että valtioiden väliset vastuut eivät ole selkeät, korostaa Suomen vastuuta kansalaisuusvaltiona huolehtia siitä että ihmiset saadaan joko turvaan taikka rikoksesta syytteeseen. Hänen mukaansa vastaavia ihmisoikeusvelvoitteita ei ole tuollaisella tosiasiallisella hallinnolla (kurdien itsehallintoalue), josta ehkä muodostuu valtio tulevaisuudessa tai joka ehkä tulee olemaan jonkin olemassa olevan valtion hallintorakenteiden osa tulevaisuudessa. Nyt on vaikea sanoa että minkä asteisia siellä olisi alueellisten valtioiden ihmisoikeusvastuut kun niillä ei ole kuitenkaan tehokasta kontrollia asianomaisten henkilöiden olosuhteisiin. Kaikki tämä vaan painottaa sitä että Suomen pitää olla tässä aktiivinen ja ottaa vastuu kansalaisistaan. Scheinin mukaan helposti ajaututaan sellaisiin keskusteluihin että leimataan ryhmiä terroristeiksi tai terrorismista epäillyksi ilman yksilöllistä tutkintaa ja kielletään ihmisoikeudet, kuten vaikka kansalaisille kuuluvat oikeudet palata Suomeen, henkilön syntymysolettama ja oikeus tulla yksilöllisesti tutkituksi. Kun käytetään terrorismileimaa, helposti unohtuu se, että Suomi on ihmisoikeusvaltio ja sen tulee kunnioittaa kaikkien ihmisten ihmisoikeuksia yhtäläisesti, vaikka henkilö olisi syyllistynyt rikokseen.

Scheinin sanoo olleensa yllättynyt ja huolestunut siitä, että Suomen poliisi tuli ulos julkisilla lausunnoilla, joissa nähtiin lapset ja naiset turvallisuusriskinä. Hän sanoo, että ihmiset, jotka ovat kokeneet kauheita, voivat olla traumatisoituneita, heillä voi olla mielenterveydellisiä ongelmia, ja suuria sosiaalisia ongelmia, mutta leimaamalla jokin ryhmä ei edistetä mitään järkevää kehitystä ja arviointia.